

AZƏRBAYCAN DİLİ

METODİK VƏSAİT

Rafiq İsmayılov
Ülkər Nurullayeva
Aynur Rüstəmovə

Ümumtəhsil məktəblərinin

2-ci sinfi üçün

Azərbaycan dili (dövlət dili)

fənni üzrə dərsliyin

METODİK VƏSAİTİ

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
artitrm2017@gmail.com və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

GİRİŞ	4–30
-------------	------

BİRİNCİ YARIMIL

I BÖLMƏ. AİLƏ VƏ MƏKTƏB

Bölmənin icmalı	31
• 1-ci dərs. Bizim ev	32
• 2-ci dərs. A və N hərfləri.....	33
• 3-ci dərs. Məktəb bazarlığı.....	34
• 4-cü dərs. Ə və L hərfləri	35
• 5-ci dərs. İki alma	36
• 6-cı dərs. I, İ və M hərfləri	37
• 7-ci dərs. Ərköyün siçan balası.....	38
• 8-ci dərs. T və B hərfləri	39
• 9-cu dərs. Ümumiləşdirici təkrar	40

II BÖLMƏ. ANA VƏTƏN

Bölmənin icmalı	41
• 1-ci dərs. Vətən nədir.....	42
• 2-ci dərs. R və D hərfləri	43
• 3-cü dərs. Novruz bayramı	44
• 4-cü dərs. S, Ş və K hərfləri.....	45
• 5-ci dərs. Meymun balası	46
• 6-cı dərs. Y, O və Ö hərfləri.....	47
• 7-ci dərs. Ümumiləşdirici təkrar	48

III BÖLMƏ. HEYVANLAR VƏ QUŞLAR

Bölmənin icmalı	49
• 1-ci dərs. Heyvanlar necə qorunurlar	50
• 2-ci dərs. P, U və Ü hərfləri	51
• 3-cü dərs. Arıların qəzəbi	52
• 4-cü dərs. V və E hərfləri	53
• 5-ci dərs. Ördək balası və cücə.....	54
• 6-cı dərs. G, Ğ və Z hərfləri.....	55
• 7-ci dərs. Ümumiləşdirici təkrar	56

IV BÖLMƏ. NAĞILLAR ALƏMİNDƏ

Bölmənin icmalı	57
• 1-ci dərs. Çil toyuq və siçan balaları	58
• 2-ci dərs. C, Ç və Q hərfləri	59
• 3-cü dərs. Tülkü və Leylak	60
• 4-cü dərs. H və X hərfləri.....	61
• 5-ci dərs. İtlə insan necə dost oldu	62
• 6-cı dərs. F və J hərfləri	63
• 7-ci dərs. Ümumiləşdirici təkrar	64

İKİNCİ YARIMIL

V BÖLMƏ. YAXŞI NƏDİR, PİS NƏDİR

Bölmənin icmalı	65
• 1-ci dərs. Yaxşı nədir, pis nədir	66
• 2-ci dərs. Əqrəb və Qurbağa	68
• 3-cü dərs. Xəbərlilik (şəxs) şəkilçiləri	69
• 4-cü dərs. Yaxşılıq	70
• 5-ci dərs. Şəkilçilərin variantları	71
• 6-cı dərs. Hamıdan qəşəng	72
• 7-ci dərs. Mənsubiyyət şəkilçiləri	73
• 8-ci dərs. Ümumiləşdirici təkrar	74

VI BÖLMƏ. ŞEİRLƏR

Bölmənin icmalı	75
• 1-ci dərs. Bənd, misra, qafiyə	76
• 2-ci dərs. Əvəz istəməz	78
• 3-cü dərs. Cümlədə söz sırası	79
• 4-cü dərs. Hesab	80
• 5-ci dərs. Sual cümlələri	81
• 6-cı dərs. Yaşar sənət seçir	82
• 7-ci dərs. Şəkilçilər	83
• 8-ci dərs. Ümumiləşdirici təkrar	84

VII BÖLMƏ. TƏBİƏTİN SİRLƏRİ

Bölmənin icmalı	85
• 1-ci dərs. Tapmacalar	86
• 2-ci dərs. Dörd arzu	88
• 3-cü dərs. Hərəkətin zamanı	89
• 4-cü dərs. Göbələk	90
• 5-ci dərs. Feilin şəxsə görə dəyişməsi	91
• 6-cı dərs. Göydən qoz yağır	92
• 7-ci dərs. Feilin şəxsə və zamana görə dəyişməsi	93
• 8-ci dərs. Ümumiləşdirici təkrar	94

VIII BÖLMƏ. SAĞLAM HƏYAT

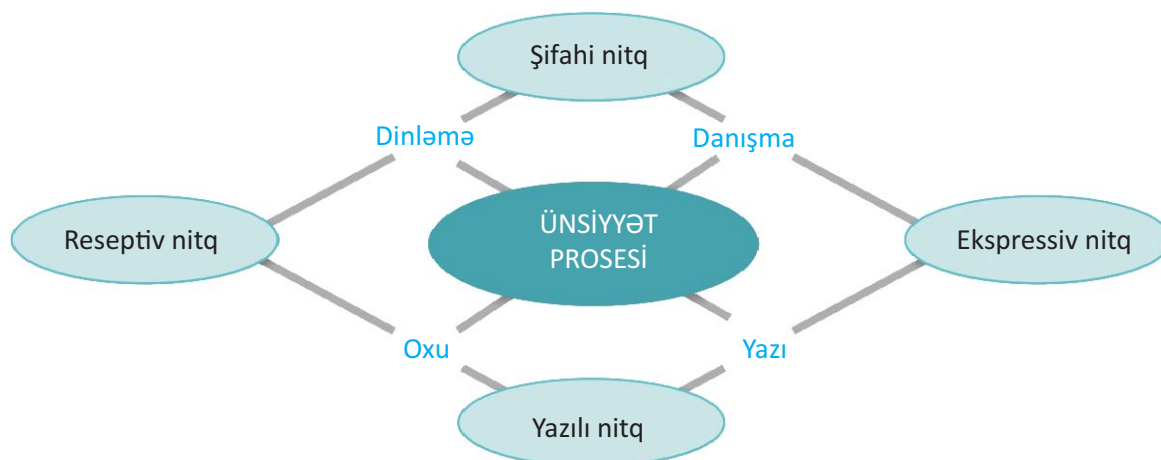
Bölmənin icmalı	95
• 1-ci dərs. Sağlam həyat	96
• 2-ci dərs. Məstan və dişlər pərisi	98
• 3-cü dərs. Qoşmalar	99
• 4-cü dərs. Gün rejimi	100
• 5-ci dərs. Mauqli	102
• 6-cı dərs. Ümumiləşdirici təkrar	104

LAYIHƏ

GİRİŞ

1. Dilin tədrisində kommunikativ yanaşma

Müasir dövrdə orta məktəblərdə dil, əsasən, sosial hadisə – insanlar arasında ünsiyyət vasitəsi kimi tədris olunur. Ünsiyyət dedikdə informasiya almaq və informasiya ötürmək prosesi nəzərdə tutulur. Bu proses dörd nitq bacarığı əsasında reallaşır: dinləmə, oxu (informasiyanın qəbul edilməsi – reseptiv nitq), danışma, yazı (informasiyanın ötürülməsi – ekspressiv nitq). Bu bacarıqlardan ikisi (dinləmə və danışma) şifahi, digər ikisi (oxu və yazı) yazılı nitq bacarıqlarıdır. Dil tədrisinin əsasını təşkil edən ünsiyyət prosesini aşağıdakı sxem şəklində ifadə etmək olar:

İstənilən sosial fenomen müəyyən qaydalar, normalar əsasında təzahür edir. Nitqi tənzimləyən normalar dilin təbiətindən doğan və dilçilikdə təsbit olunan qaydalardır. Belə ki, hər bir dil insanlar arasında ünsiyyətə xidmət edən fonetik, leksik, qrammatik vasitələr sistemidir. Müəyyən bir dildə ünsiyyət qurmaq üçün nitqdə həmin dilin linqvistik qaydalarını tətbiq etmək lazım gəlir. Bəs kommunikativ yanaşmada dil qaydaları necə tədris olunmalıdır? Bu, təhsilalan üçün tədris olunan dilin hansı statusa malik olmasından asılıdır:

- ana dili (doğma dil);
- xarici dil;
- ikinci dil*;
- dövlət dili.

Tədris olunan dilin statusundan asılı olmayaraq kommunikativ yanaşma hər yerdə təxminən eyni tədris metodikalarını diktə edir. Fərq yalnız nitq bacarıqları və dil qaydalarının mənimsədilməsi səviyyəsində özünü göstərə bilər.

Tədrisin yeni başlandığı dövrdə bu fərq daha bariz təzahür edir. Belə ki, dilin ana dili kimi tədrisinə başlayarkən təhsilalanın müəyyən şifahi nitq bacarıqlarına malik olduğu nəzərə alınır. Bu amil ilkin oxu və yazı bacarıqlarının daha tez formalaşdırılmasına imkan yaradır. Uşaqlarda doğma dildə ilkin nitq bacarıqlarının formalaşması təbii (empirik) şəkildə, formal tədris prosesi olmadan baş verir. Sözsüz ki, bu bacarıqların səviyyəsi və inkişafın intensivliyi ailə ortamından və məktəböncəsi təlimdən xeyli dərəcədə asılı olur. Dilin xarici dil və ya ikinci dil kimi tədrisində isə təbii ünsiyyət mühitinin köməyinə bel bağlamaq olmur.

*Dilin ikinci dil kimi tədrisi, əsasən, konstitusiyasında bir neçə dövlət dili təsbit olunmuş ölkələrə (məsələn, Singapur) aiddir.

2. Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisi

Bu dərslük təlim digər dillərdə aparılan məktəblərdə Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisini nəzərdə tutur. Azərbaycan vətəndaşlarının dövlət dilini bilməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının hüquqi tələblərindən biridir.

Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisində **diferensial təlim** xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, təlim digər dillərdə aparılan məktəblərdə (xüsusilə ilkin mərhələdə) şagirdlərin Azərbaycan dili üzrə bilik və bacarıqları xeyli dərəcədə fərqlənə bilər. Bu mənada şagirdləri üç kateqoriyaya bölmək olar:

1. Doğma dili Azərbaycan dili olan şagirdlər. Bu şagirdlərin tədris dili başqa dil olsa da, onlar məişətdə ünsiyyət vasitəsi kimi, əsasən, Azərbaycan dilindən istifadə edirlər. Məktəbdə tədrisə başlamamışdan əvvəl onlar Azərbaycan dilində kifayət qədər söz ehtiyatına, şifahi nitq bacarıqlarına malik olurlar. Ona görə də dilin mənimsədilməsi onlarda, adətən, ciddi çətinlik yaratmır.

2. Məişətdə doğma dili (talış, ləzgi, udin və s.) ilə yanaşı Azərbaycan dilindən linqva franka* kimi istifadə edənlər. Bu şagirdlər, adətən, uşaqlıqdan ikidilli (bəzən hətta üçdilli) olurlar və bu amil onlarda nitq bacarıqlarının formalaşmasına müsbət təsir edir. Təcrübə göstərir ki, belə şagirdlərdə dil duyumu daha intensiv inkişaf edir. Onlar şüuraltı olaraq öyrəndikləri dildəki işarələri (fonetik, qrafik, leksik, sintaktik vahidləri) bildikləri analoji linqvistik işarələrlə müqayisə edirlər.

3. Ana dili qeyri-Azərbaycan dili olan şagirdlər. Bu şagirdlərin əksəriyyəti tədris başlanana qədər Azərbaycan dili üzrə bilik və bacarıqlara malik olmur.

Ölkəmizdə Azərbaycan dili dövlət dili kimi, əsasən, təlim rus dilində aparılan məktəblərdə tədris olunur. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, Azərbaycanda təlim ingilis, fransız və başqa dillərdə olan məktəblər də var. Ona görə də təqdim olunan dərslükdə nitq bacarıqlarının formalaşdırılması prosesində təhsilalanın baza dili, yəni əsas tədris dili nəzərə alınmır: yeni sözlər öyrədilərkən tərcüməyə yer verilmir, sintaktik modellər mənimsədilərkən heç bir dillə paralellər aparılmır. Lakin bu o demək deyil ki, müəllim tədris prosesində əsas təlim dilinə müraciət edə bilməz. Dillərin müqayisəli şəkildə tədrisi bəzi hallarda səmərəli ola bilər.

1-ci sinifdə şifahi nitq bacarıqlarının formalaşması

İnsanın nitq bacarıqlarına yiyələnməsi aşağıdakı ardıcılıqla baş verir: dinləmə – danışma – oxu – yazı. Əsasən, empirik yolla formalaşan şifahi nitq (dinləmə və danışma) sonradan xüsusi tədris şəraitində yazılı nitqin – oxu və yazı bacarıqlarının formalaşmasına zəmin yaradır. Şifahi nitq uşaqda abstrakt təfəkkürün inkişafına təkan verir, belə ki, o, ətrafda gördüklərini və fikirlərini şifahi formada sözlər və cümlələrlə ifadə etmiş olur.

Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisini tənzimləyən məzmun standartlarında bu amil nəzərə alınır. Belə ki, təlim digər dillərdə aparılan məktəblərdə 1-ci sinifdə dövlət dilinin tədrisi yalnız iki məzmun xətti üzrə baş verir: dinləmə və danışma. Bu sinifdə şifahi nitq bacarıqları şəkillər üzrə danışma, mövzu üzrə dialoq, rollu oyun kimi çalışma modelləri əsasında inkişaf etdirilir.

Əlbəttə, nəzərə almaq lazımdır ki, şagirdə müəyyən söz ehtiyatı formalaşdırmadan heç bir nitq bacarığının inkişafından söhbət gedə bilməz. Ona görə də 1-ci sinif dərslində təqdim olunan 11 mövzu üzrə şagirdlərin təxminən 300 leksik vahiddən ibarət söz ehtiyatı da formalaşdırılmışdır. Onların tematik qruplar üzrə siyahısı növbəti səhifələrdə verilir.

*Linqva franka – doğma dili fərqli olan insanlar arasında əsas ünsiyyət vasitəsi kimi çıxış edən dil

1-ci SINIFDƏ MƏNİMSƏDİLMİŞ SÖZ EHTİYATI (Tematik qruplar üzrə)

2-ci sinifdə tədrisə başlayarkən müəllimlər bu siyahını nəzərə almalıdırlar, çünki növbəti mərhələdə söz ehtiyatının zənginləşdirilməsi bu leksik baza əsasında baş verməlidir. Yaxşı olar ki, dərs ilinin əvvəlində şagirdlərin malik olduğu söz ehtiyatı üzrə diaqnostik qiymətləndirmə aparılsın. Bu qiymətləndirməni aşağıdakı çalışma modelləri əsasında aparmaq olar:

1. Sözü ifadə etdiyi şəkli göstərmək.
2. Sözü cümlədə işlətmək.

Heyvanlar və quşlar

ağacdələ

at

ayı

buzov

camış

canavar

cücə

çəpiş

dayça

dəvəquşu

dovşan

fil

göyərçin

heyvan

hinduşka

xoruz

inək

it

keçi

küçük

qaranquş

qartal

qaz

qoyun

qu quşu

ququ quşu

quzu

leylək

lələk

maral

ördək

pələng

pinqvin

pişik

sərçə

sincab

şir

tısbağa

toyuq

tülkü

uzunqulaq

zürfə

Meyvə-tərəvəz

alma

armud

badımcın

bibər

çuğundur

ərik

gavalı

heyva

xiyar

kartof

kələm

kök

nar

naringi

paxla

pomidor

portağal

soğan

şaftalı

üzüm

Ev əşyaları

bıçaq

çaydan

çəngəl

daraq

qaşıq

qaz plitəsi

mebel

mətbəx

nəlbəki

paltaryuyan maşın

soyuducu

stəkan

Məktəb əşyaları

çanta

çəkmə

dəftər

xəritə

xətkeş

karandaş

kitab

qələm

qələmqabı

pozan

Bədən üzvləri

ağız

alın

ayaq

barmaq

baş

boğaz

çiyin

dil

dimdik

dirsək

diş

diz

dodaq

əl

göz

qanad

qaş

qol

qulaq

pəncə

sinə

üz

Geyim

ayaqqabı

balaq

corab

əlcək

gödəkçə

köynək

paltar

palto

papaq

pəncək

şalvar

yubka (ətək)

Rənglər

ağ

bənövşəyi

boz

çəhrayı

göy

qara

qəhvəyi

qırmızı

mavi

narıncı

rəng

sarı

yaşıl

Qohumluq

ana
ata
baba
bacı
bala
qardaş
nənə

Peşələr

aşpaz
bağban
dərzi
həkim
kosmonavt
müəllim
pilot
polis
rəngsaz
rəssam
sürücü
yangınsöndürən

Hərəkət

açmaq
atmaq
bişirmək
cikkildəmək
çəkmək
daramaq
dartınmaq
dənləmək
doğramaq
düşünmək
əkmək
əyilmək
fırlatmaq
göstərmək
hesablamaq

heyran olmaq
hırslənmək
hoppanmaq
idarə etmək
ifa etmək
kədərlənmək
kəsmək
kömək etmək
qaçmaq
qaldırmaq
qarışdırmaq
qışlamaq
qorxmaq
minmək
müalicə etmək
oxumaq
öyrətmək
rəngləmək
saymaq
sevinmək
söndürmək
sürmək
sürüşmək
təəccüblənmək
təmizləmək
tikmək
uçmaq
ütüləmək
üzmək
yazmaq
yığışdırmaq
yumaq
yuyunmaq
zərbə vurmaq

Qida, içəcək

bal
duz
çay

çörək
dən
dörd
düyü
ət
xama
istiot
kəsmik
qənd
qəhvə
pendir
süd
şəkər tozu
yağ
yumurta

Say

altı
az
beş
bərabər
bir
doqquz
çox
iki
on
rəqəm
səkkiz
üç
yeddi

Zaman

axşam
ay
bu gün
dünən
gecə
gün
günorta

həftə
il
sabah
səhər

Məkan

altında
arxasında
içində
qarşısında
üstündə
yanında

Sağlamlıq və təhlükəsizlik

əlil
gigiyena
idman
paralimpiya
piyada xətti
üzgüçülük
təhlükə
yad
yeraltı keçid

Emosiyalar

heyranlıq
hirs
kədər
qorxu
sevinc
təəccüb

Nitq etiketləri

Axşamınız xeyir
Gecəniz xeyrə qalsın
Sabahınız xeyir

Bu siyahıya sinifdə ünsiyyət zamanı mənimsədilən 150-200 ümumişlək sözü (əsas və köməkçi nitq hissələrini) də əlavə etsək, demək olar ki, şagirdlər 500-ə yaxın sözün mənasını anlayırlar. Bu isə dinlədikləri sadə mətnləri başa düşməyə və fikirlərini ifadə etməyə kifayət edir.

Bununla yanaşı, 1-ci sinifdə bir sıra çoxişlənən sintaktik konstruksiya nitq vərdişinə çevrilməsi üçün tapşırıqlar verilmişdir. Bu xətt 2-ci sinifdə də davam etdirilir.

3. Dərsləyin komponentləri

Bu dərsləlik komplektinə aşağıdakı komponentlər daxildir:

- Şagird kitabı (dərsləlik)
- Metodik vəsait
- İş dəftəri

Şagird kitabında bilavasitə şagird üçün nəzərdə tutulan və kurikulumda təsbit olunmuş müvafiq məzmun standartlarını reallaşdıran tədris materialları əks olunur. Digər komponentlər şagird kitabının məzmunu ilə bağlıdır. Buna görə də bu vəsaitdə “dərsləlik” dedikdə bir çox hallarda dərsləlik komplekti nəzərdə tutulur.

İş dəftəri. Şagird kitabında verilmiş məzmunun şagirdlər tərəfindən daha dərinlən mənimsənilməsi üçün iş dəftərində sual və tapşırıqlar verilir. Burada hər dərslə üçün bir səhifə ayrılmışdır. Qazanılmış bilik və bacarıqların təkmilləşdirilməsi, praktik vərdislərin formalaşdırılması üçün iş dəftəri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Xüsusilə də yazı ilə bağlı məzmun standartlarının reallaşdırılmasında ağırlıq yükü iş dəftərinə düşür. İş dəftəri eyni zamanda formativ qiymətləndirməyə, təlim prosesinin monitorinqinə və şagirdin inkişaf dinamikasının izlənilməsinə imkan verir.

Müəllimlər üçün nəzərdə tutulan metodik vəsait (MV) ümumi (giriş) hissədən və dərslərin şərhindən ibarətdir. Ümumi hissədə dərsləyin məzmun-struktur və metodoloji konsepsiyası əks olunur.

Hər bir bölmənin girişində bölmədəki tədris materiallarının icmalı və dərsləlik komponentləri üzrə bölmənin məzmun xəritəsi verilir.

Dərslərin şərhində aşağıdakı məqamlar öz əksini tapır:

- məzmun standartlarından çıxan təlim nəticələri;
- dərslə üçün lazım olan əlavə resurslar və köməkçi vasitələr;
- mövzuya yönəltmə (motivasiya) üzrə tövsiyələr;
- təlim texnologiyaları üzrə tövsiyələr;
- tapşırıqların məqsədi və şərh;
- formativ qiymətləndirmə üçün meyarlar və materiallar.

Dərslərin şərhli məzmun xətlərinə əsaslanan struktura malikdir. Şərh olunan tapşırıq və fəaliyyətlər bu prinsipə əsasən qruplaşdırılır. Bundan əlavə, şərhli müəyyən haşiyə-rubrikalarla müşayiət olunur. “Müəllimin nəzərinə!” rubrikasında bəzi tədris materialları ilə bağlı ümumi elmi-metodoloji məsələlər daha dərinlən açıqlanır, eləcə də tədris prosesində ortaya çıxan bəzi problemlərin həlli üçün yollar göstərilir. “Diferensial təlim” rubrikasında bilik və bacarıq səviyyəsi kəskin fərqlənən şagirdlərlə iş üsullarının tətbiqi üzrə tövsiyələr verilir.

4. Dərsləyin strukturu və materialların saatlar üzrə bölgüsü

Dərsləlik tədris ilinin 1-ci və 2-ci yarımilləri üçün nəzərdə tutulan iki hissədən ibarətdir. Hər hissədə mövzular 4 bölmədə qruplaşdırılmışdır (cəmi 8 bölmə). Hər bölmə bir qoşasəhifədən ibarət giriş dərslə ilə başlayır və ümumiləşdirici dərslə bitir. Bölmələr üç və ya dörd fəsildən, hər fəsil bir və ya iki qoşasəhifədən ibarətdir.

Birinci hissə (1-ci yarımil) dinləmə və danışma üçün tədris materialları ilə yanaşı, ilkin oxu və yazı bacarıqlarını – Azərbaycan əlifbasındaki hərflərin təlimini nəzərdə tutur. 32 hərfin təliminə 13 dərslə (saat) ayrılmışdır.

Dərsləyin 2-ci hissəsi əlifbadan sonrakı mərhələni əhatə edir. Buradakı tədris materialları, əsasən, oxu və yazı bacarıqlarının inkişafına yönəlmişdir.

İş dəftərində hər dərslə bir səhifə ayrılmışdır. Bundan əlavə, hər bölmənin sonunda hüsnxət bacarıqlarının inkişafı üçün bir səhifəlik material verilir.

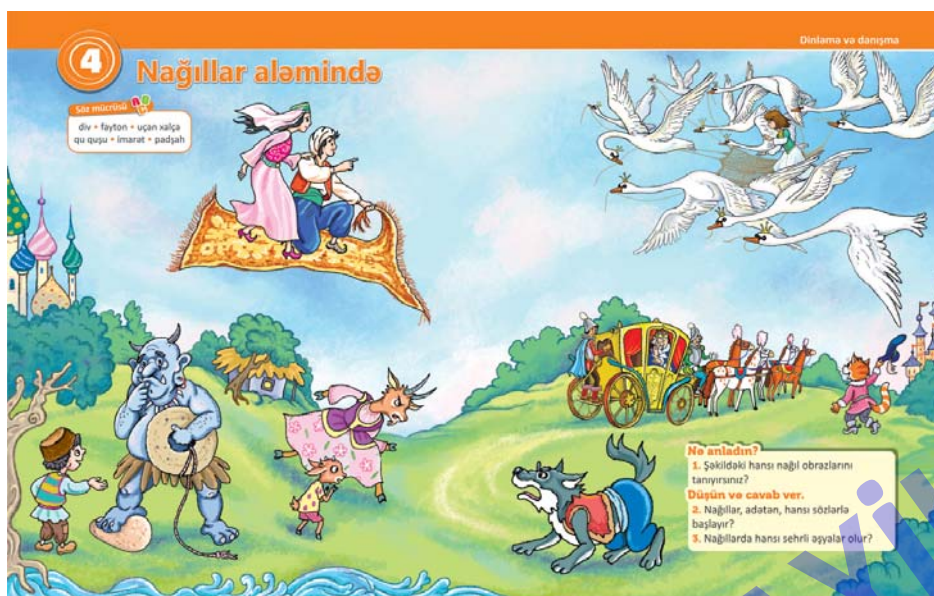
Metodik vəsaitdə hər mövzunun (fəslin) şərhinə bir qoşasəhifə ayrılmışdır. Bölmələrin sonunda kiçik summativ qiymətləndirmə üçün materialların nümunəsi verilir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, 2-ci sinifdə təlim digər dillərdə aparılan məktəblərdə Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisinə həftədə 2 saat olmaqla 34 həftə ayrılmışdır. Dərslik komplektindəki materialların tədrisi üzrə saatlar aşağıdakı şəkildə müəyyənləşdirilmişdir:

Bölmə №	Mövzu	Dərs	Saat	Həftə
1	Ailə və məktəb	9	9	5
	Kiçik summativ qiymətləndirmə		1	
2	Ana vətən	7	7	4
	Kiçik summativ qiymətləndirmə		1	
3	Heyvanlar və quşlar	7	7	4
	Kiçik summativ qiymətləndirmə		1	
4	Nağıllar aləmində	7	7	4
	Kiçik summativ qiymətləndirmə		1	
5	Yaxşı nədir, pis nədir	8	8	4,5
	Kiçik summativ qiymətləndirmə		1	
6	Şeirlər	8	8	4,5
	Kiçik summativ qiymətləndirmə		1	
7	Təbiətin sirləri	8	8	4,5
	Kiçik summativ qiymətləndirmə		1	
8	Sağlam həyat	6	6	3,5
	Kiçik summativ qiymətləndirmə		1	
CƏMİ		60	68	34

Təlim konsepsiyası

Dərslərin bölmələri şagirdlərin maraq dairəsinə yaxın olan mövzuları əhatə edir. Bölmənin əvvəlində, bir qoşasəhifəlik titolda giriş xarakterli bədii və ya informativ material verilir. Bu material vizual (şəkillər) və verbal (dinləmə və ya oxu üçün mətn) şəkildə təqdim olunur. Burada mövzu ilə bağlı əsas sözlər mənimsədilir və ümumi məlumat verilir.

4-cü bölmənin ("Nağıllar aləmində") giriş dərsi

Dərsləyin 1-ci hissəsində bölmənin girişində verilən material ayrıca dərs təşkil etmir, həmin bölmənin ilk dərsinin başlanğıc mərhələsini təşkil edir və çox zaman motivasiya rolunu oynayır. 2-ci hissədə isə giriş materialına ayrıca dərs kimi bir saat vaxt ayrılır, çünki bu hissədə oxu üçün mətn və oxuyub-anlama üçün tapşırıqlar bitkin kompozisiyaya malik olduğundan ayrıca bir dərs qurmağa imkan verir.

Hər bölmədə mövzu üzrə dinləmə və ya oxu üçün nəzərdə tutulmuş üç mətn verilir (yalnız 1-ci bölmədə onların sayı dördür). Fəsilər bu mətnlər əsasında formalaşır və onların başlığı ilə adlandırılır. Fəsil iki dərstdən ibarət olur və rubrikalara bölünür.

1-ci hissədə fəsillərin quruluşu

1-ci dərs. Dinləyib-anlama və danışma

Söz ehtiyatı. “Söz mücrüsü” rubrikasındakı sözlər izah olunur.

Dinləmə. Dinləmə mətni müəllim tərəfindən oxunur.

Anlama. Şagirdlər “Nə anladın?” rubrikasındakı sualları cavablandırmaqla faktoloji materialı mənimsədiklərini nümayiş etdirirlər.

Nəqlətmə. Şagirdlər şəkillər üzrə mətni nəql edirlər.

Danışma. “Düşün və cavab ver” rubrikasındakı düşündürücü suallara cavab verməklə şagirdlər öz fikirlərini ifadə edirlər.

2-ci bölmə. Ana vətən Dinləmə və danışma

MEYMON BALASI

Söz mücrüsü
meymun • darıxmaq
qamgün • gəmi

1. Meymun, san burada nə edirsən?
- Sirkədən qaçmışam.

2. San niyə qamgünsən?
- Vətənim üçün darıxıram.

Nə anladın?
1. Eldar ağacda nə gördü?
2. Meymun balası Eldara nə danışdı?
3. Eldar ona nə təklif etdi?

Düşün və cavab ver.
4. Səizə, meymun balası düz etdi?
5. Siz Eldarın yerində olsaydınız, nə edərdiniz?

- Sağliqla qal, dost.

2-ci dərs. Oxu və yazı (Əlifba təlimi)

Sözdə səsin (hərfin) yerinin müəyyənəşdirilməsi. Yeni hərflər müəllim tərəfindən səsləndirilir. Şagirdlər sözlərdə həmin səsin yerini müəyyən edirlər.

Oxu texnikası. Şagirdlər hecalara ayrılmış sözləri oxuyurlar.

Oxuyub-anlama. Şagirdlər oxuduqları sözlərin mənasını anladıqlarını nümayiş etdirirlər.

Yazı texnikası. Şagirdlər əlyazısı ilə verilmiş sözləri dəftərə köçürürlər.

Oxumağı öyrəmək

Yy
Oo
Öö

yarasa torba kök

◆ Sözləri hecalarla oxuyun.
yardım ot erta dolma boya albom bayraq bölmə
şəbə ölke kol koma yol yoldaş dost Yasar Ömər

◆ Sözlərlə şəkilləri uyğunlaşdırın.
1. limon 2. ördək 3. köynək 4. lilya 5. don

Yazmağı öyrəmək

Yy yan yaman dayr Yasar
Oo od ton kor bəl Osman
Öö ördək ölks dörd Ömər

2-ci hissədə fəsilərin quruluşu

1-ci dərs. Oxu və danışma

Dərsə hazırlıq. Şifahi nitq bacarıqları inkişaf etdirilir.

Söz ehtiyatı. “Söz mücrüsü” rubrikasındakı sözlər izah olunur.

Oxu. Mövzu üzrə təqdim olunmuş mətn oxunur.

Oxuyub-anlama. Şagirdlər “Nə anladın?” rubrikasındakı sualları cavablandırmaqla faktoloji materialı mənimsədiklərini nümayiş etdirirlər.

Oxuyub-anlama və danışma. “Düşün və cavab ver” rubrikasındakı düşün-dürücü suallara cavab verməklə şagirdlər öz fikirlərini ifadə edirlər.

2-ci dərs. Yazı

Bu dərsdə müəyyən bir qrammatik normanı nitq vərdişinə çevirmək üçün çalışmalar verilir.

Motivasiya. Keçən dərsdə oxunmuş mətndə müvafiq sintaktik konstruksiyanın istifadə olunduğu nitq materialı xatırladılır.

Nümunə. “Yadda saxla!” rubrikasında müvafiq sintaktik konstruksiyanın istifadə olunduğu nümunələr verilir.

Möhkəmləndirmə. Müxtəlif çalışma modelləri vasitəsilə şagirdlər mənimsədikləri qrammatik normanı yazılı nitqdə tətbiq edirlər.

5-ci bitimə. Yaxşı nədir, pis nədir

ƏQRƏB VƏ QURBAĞA

Dərsə hazırlıq

1. Hayatınızda hansı yaxşı hərəkətlərlə rastlaşmışsınız?
2. Sizə yaxşılıq edən insanlara necə təşəkkür etmişsiniz?

Əqrab çayı keçmək istəyirdi.
Amma üzə bilmirdi.
O, Qurbağa qardaşına yaxınlaşdı:
- Qurbağa qardaş, kömək elə, çayı keçim.

Qurbağa Əqraba çayı keçməyə kömək etdi.

Söz mücrüsü
qurbağa • əqrab
çay • sancmaq • adət

Çayın ortasına çatanda Əqrab dedi:
- Qurbağa qardaş, gərək mən sənə sancım.
- Ay Əqrab, axı mən sənə kömək edirəm.
Məgər yaxşılığın əvəzini belə çıxarırsan?!
Əqrab:
- Bağışla, Qurbağa qardaş. Mən əqrabəm, sancmaq mənim adətimdir.

Qurbağa təəssüflə cavab verdi:
- Düzdür, sən əqrabsən! Ancaq bil ki, mən də qurbağayam. Hardan suyun altı ilə üzürəm.
Bunu deyib Qurbağa suyun altına girdi.

56

Nə anladın?

3. Mətn və şakillər əsasında suallara cavab verin.

1. Əqrab Qurbağadan nə xahiş etdi?
2. Qurbağa Əqraba necə kömək etdi?
3. Əqrab nə üçün Qurbağanı sancmaq istəyirdi?
4. Qurbağa Əqrabın hərəkətinə necə münasibət göstərdi?

Düşün və cavab ver

4. Sizcə, Qurbağa Əqraba başqa nə deyə bilərdi ki, Əqrab onu sancmasın?

Düzgün danışmaq və yazmaq

5. Mətnə əsasən cümlələri tamamlayıb oxuyun.

- Düzdür, sən əqrab...! Ancaq bil ki, mən də qurbağa...

Yadda saxla!

6. Cümlələri tamamlayıb köçürün.

1. Mən casus oğlan...
2. Sən qalxan şagird...
3. Bu gün hava isti...
4. Biz ayrılmaz dostlar...
5. Siz qoçaq oğlanlar...
6. Onlar çox mehriban uşaqlar...

57

5. Məzmun standartları və təlim nəticələri

Təlim digər dillərdə aparılan ümumtəhsil məktəbləri üçün Azərbaycan dili (dövlət dili kimi) fənn kurikulumu 2-ci sinifdə 4 məzmun xətti üzrə (dinləmə, danışma, oxu, yazı) fəaliyyəti özündə əks etdirir. Nəzərə almaq lazımdır ki, 1-ci sinifdə şagirdlər müəyyən qədər şifahi nitq bacarıqlarına (dinləmə və danışma) yiyələnmişlər. 2-ci sinifdə bu məzmun xətləri davam etdirilir, eyni zamanda şagirdlərdə ilkin oxu və yazı bacarıqları formalaşdırılır.

5.1. Dinləmə

Dinləmə şifahi nitqin qavranılması, beyində mənalandırılmasıdır. Əlifba təlimi dövründə, yəni şagirdlərdə sürətli oxu vərdişi formalaşana qədər istənilən verbal məlumat onlara, əsasən, şifahi nitq vasitəsilə çatdırılır. Odur ki 2-ci sinfin 1-ci yarımilində dinləmə bacarığının inkişafı xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Dinləmə və oxu informasiya qəbul etməyə yönəlmiş reseptiv bacarıqlardır. Oxu bacarığının tam formalaşmadığı dövrdə oxuyub-qavrama üzrə bir çox təlim nəticələri (mətnə zaman, məkan, şəxs, hadisə ilə bağlı məqamların aydınlaşdırılması, mətndəki əsas fikrin müəyyən edilməsi, hadisələrin ardıcılığının müəyyənləşdirilməsi və s.) dinləmə bacarığının köməyi ilə reallaşır. Belə ki, dərslərdə maksimum qrafik, minimum verbal şəkildə təqdim olunan informasiya müəllimin səsləndirdiyi dinləmə mətnləri vasitəsilə zənginləşdirilərək şagirdə çatdırılır.

Dərslərdə “Dinləmə” məzmun xətti aşağıdakı standartlar və təlim nəticələrini ehtiva edir:

1.1. Təqdim olunan sadə nitq nümunələrini anladığını nümayiş etdirir.

1.1.1. Dinlədiyi sadə fikrin mahiyyətini müəyyən edir.

- Dinlədiyi fikirlə bağlı suallara cavab verir.
- Dinlədiyi fikirlə (mövzu ilə) bağlı suallar tərtib edir.
- Dinlədiyi fikirdəki əsas məqamlarla bağlı fikir yürüdür.
- Dinlədiyi ilə bildiyi məlumatları müqayisə edib nəticə çıxarır.

1.1.2. Dinlədiyi fikrə münasibətini bildirir.

- Dinlədiyi fikirlə razılışıb-razılışmadığını bildirir.
- Bildiyi faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir.

1.1.3. Dinlədiyi kiçikhəcmli mətnlərin məzmununu anladığını nümayiş etdirir.

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.
- Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.
- Dinlədiyi mətni şəkillər əsasında nəql edir.
- Dinlədiyi mətni kitabdan izləyir.

5.2. Danışma

Danışma da dinləmə kimi şifahi nitq bacarığıdır. Lakin dinləmədən fərqli olaraq danışma reseptiv deyil, ekspressiv bacarıqdır və onun mahiyyəti bildiklərini, düşüncələrini və hiss etdiklərini şifahi nitq vasitəsilə ifadə etməkdir.

Danışma bacarığının inkişafında üç mərhələni qeyd etmək olar:

- 1) gördüyünü (şəkli, hadisəni) sözlə təsvir etmək və ya nəql etmək;
- 2) aldığı məlumatı (dinlədiyini, oxuduğunu) şərh edərək danışmaq – münasibət bildirmək;
- 3) düşündüyünü danışmaq – mövzu üzrə fikirlərini ifadə etmək.

Düşündüyünü danışmaq şifahi nitq bacarığının inkişafında daha ali mərhələdir. Bunun üçün şagirdin müəyyən məlumat dairəsi, mənəvi dəyərlər haqqında təsəvvürləri və kifayət

qədər söz ehtiyatı olmalıdır. Bununla belə, bu bacarıq da ikinci sinifdə formalaşdırılmalı və inkişaf etdirilməlidir.

Danışma bacarığını inkişaf etdirmək üçün sinifdə müzakirələr zamanı hər bir şagirdin özünüifadəsi üçün dəstəkləyici şərait yaradılmalıdır. Bunun üçün aşağıdakılar tövsiyə olunur:

- Hər bir şagirdin fikrinə yanlış olsa belə, hörmətlə yanaşılmalıdır.
- Mövzu və verilən suallar müvafiq yaş qrupunun maraq dairəsinə yaxın olmalıdır.
- Suala cavab vermək üçün şagirdə fürsət, cəsarət və kifayət qədər vaxt verilməlidir.
- Obrazların hərəkəti və hadisələrlə bağlı uşaqlara tez-tez "Sən olsaydın, nə edərdin?" sualı verilir.

Belə olduqda problem uşağın şəxsi müstəvisinə keçir və onda danışmaq həvəsi yaranır.

• Daha çox açıqtipli düşündürücü suallar verilir. Bu suallar "Səncə, ..." ifadəsi ilə başlasa, daha yaxşı olar. Hər bir uşaq hiss etməlidir ki, onun fikri ətrafdakılar üçün əhəmiyyətlidir.

Danışma məzmun xətti iki istiqamətdə davam etdirilir. Bunlardan biri nitqin ədəbi dilin normalarına uyğun olmasını, digəri isə şifahi ünsiyyət bacarığını nəzərdə tutur.

2.1. Danışarkən fəal leksikadan və sadə qrammatik konstruksiyalardan istifadə edir.

2.1.1. Fikrini ifadə etmək üçün sintaktik konstruksiyalardan düzgün istifadə edir.

- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.
- Sual və nəqli cümlələri müvafiq intonasiya ilə tələffüz edir.
- Sual cümlələrində sual əvəzliliklərindən düzgün istifadə edir.
- Rabitəli cümlə qurmaq üçün sözlərdə müəyyən şəkildən düzgün istifadə edir.

2.1.2. Nitqində yeni öyrəndiyi söz və söz birləşmələrindən istifadə edir.

- Sözlərdən kontekstə uyğun istifadə edir.
- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.

2.2. Verilmiş sadə nitq nümunələrindən istifadə etməklə ünsiyyət bacarıqlarını nümayiş etdirir.

2.2.1. Müşahidə etdiyi əşya və hadisələr haqqında danışır.

- Şahidi olduğu hadisə haqqında danışır.
- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.
- Süjetli şəkil kompozisiyası üzrə mətn qurub danışır.
- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır.
- Qrafik işarələri (yol nişanları və s.) cümlə şəklində ifadə edir.

2.2.2. Aldığı məlumatları sadə formada şərh edir və genişləndirir.

- Aldığı məlumatları rabitəli mətn halına salaraq şifahi təqdim edir.
- Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.
- Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir.
- Verilmiş mövzu ilə bağlı şifahi təqdimat hazırlayır.

2.2.3. Dialoq zamanı fikirlərini rabitəli şəkildə çatdırır.

- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır.
- Şəkillər üzrə təxəyyülünə uyğun kiçik dialoq qurub danışır.
- Dialoqlarda situasiyaya uyğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir.
- Dialoqlarda situasiyaya uyğun mimika və jestlərdən istifadə edir.
- Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir.
- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür.

5.3. Oxu

2-ci sinifdə oxu bacarığının inkişafı iki mərhələdə baş verir:

1. **Əlifba təlimi.** Bu mərhələdə ilkin oxu bacarıqları formalaşdırılır: şagirdlər yazılı şəkildə təqdim olunmuş verbal materialı (hərfin, sözün, cümlənin, mətnin) səsləndirirlər. Bu prosesin mahiyyəti hərf-səs eyniləşdirilməsindən ibarətdir.

2. **Oxuyub-qavrama** – yazılı şəkildə təqdim olunmuş verbal materialın beyində mənalandırılması.

İlkin oxu bacarıqlarının formalaşdırılması. Oxu bacarığının inkişafında ilkin mərhələ hərflərin tanınmasıdır. Bu mərhələdə şagird aşağıdakı bacarıqlara yiyələnir:

- çap hərfini göstəyəndə onu düzgün tələffüz edir;
- hərfi səsləndirəndə onu göstərir və ya yazır;
- yazılışı oxşar olan hərfləri fərqləndirir (b – d, q – p, c – ç, g – ğ, ı – i, s – ş və s.);
- səslənməsinə görə oxşar hərfləri fərqləndirir (z – s, ğ – x – h, d – t, b – p və s.);
- böyük və kiçik hərf cütlərini müəyyən edir.

Şagirdlər məktəbəqədər dövrdə və 1-ci sinifdə tədris dilini mənimsəyərkən bir çox dillər üçün ümumi olan ilkin oxu bacarıqlarına yiyələnmişlər. Onlar sözü səslərə ayırmağı və sözdə müvafiq səsin (hərfin) yerini müəyyənləşdirməyi bacarırlar. Şagirdlər bilirlər ki:

- sətirlərdə sözlər soldan-sağa yazılır;
- səhifədə sətirlər yuxarıdan aşağı düzülür;
- sözlər arasında məsafə olur;
- nöqtə, sual və ya nida işarəsi cümlənin bitdiyini göstərir;
- cümlədə ilk söz böyük hərflə başlanır.

Bütün bunlar 2-ci sinifdə Azərbaycan dilində ilkin oxu bacarıqlarının tez bir zamanda formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Məhz buna görə də 1-ci yarımildə əlifba təliminə həsr olunmuş hər dərstdə iki və ya üç hərf mənimsədilir.

Hərflər mənimsədildikdən sonra növbəti addım sözlərin hecalarla oxusudur. Nəzərə almaq lazımdır ki, bu mərhələdə uşağın beynində səs-hərf eyniləşdirilməsi hələ ki avtomatlaşmayıb. O, sözü bütöv oxumur; hərfləri ayrı-ayrı oxuyub sonra birləşdirərək sözü səsləndirir. Sözdə hərflərin sayı çox olduqda bu proses çətinləşir, belə ki, uşaq sözün son hərflərinə çatanda əvvəl səsləndirdiyi hərfləri unudur. Ona görə də *dərslərin birinci hissəsində oxu üçün nəzərdə tutulan tapşırıqlarda sözlər hecalara ayrılmışdır*. Bu, sözlərin oxunması (səsləndirilməsi) prosesini asanlaşdırır.

Şagirdin oxu sürətini addım-addım inkişaf etdirmək tövsiyə olunur. Bu məqsədlə hecalarla oxu üçün nəzərdə tutulmuş **əlavə tədris resurslarından** da istifadə etmək olar.

Oxu sürətini ölçmək üçün əsas meyar 1 dəqiqədə oxunan sözlərin sayıdır.

• **1-ci addım:** 1 dəqiqədə 40 birhecalı söz (əvvəlcə 2, daha sonra 3-4 hərfdən ibarət sözləri oxutmaqla).

2 hərfdən ibarət: ad, at, ac, al, an, ay, as, aş, az, bu, de, el, et, ev, əl, ən, ət, hə, iç, il, ip, it, iş, iy, iz, ot, on, od, ox, ön, öz, öt, uc, un, uf, üz, üç, ye, yu, və.

3-4 hərfdən ibarət: bağ, baş, bir, daş, dil, dövr, duz, can, çay, elm, fil, heç, xalq, jest, göz, gül, kənd, kök, mən, min, neft, nəm, qar, qaz, qış, qoz, pay, qrup, saz, sən, siz, söz, şal, şir, tez, türk, üzv, vaxt, yağ, yol.

• **2-ci addım:** 1 dəqiqədə 40 ikihecalı, 3-4 hərfli sözün oxunması: ana, ata, adam, ağır, baba, bacı, boya, daha, dəri, eyni, ədəd, əgər, əsas, gecə, geri, hava, hələ, indi, iri, işıq, kino, quyu, məna, niyə, oxu, orta, oyun, ölkə, qapı, qısa, razı, saat, sadə, şeir, tale, uca, uşaq, ürək, yeni, yuxu.

• **3-cü addım:** 1 dəqiqədə 40 ikihecalı, 5-6 hərflı sözün oxunması: **addım, başqa, bazar, cavab, cümlə, çətin, davam, dəniz, diqqət, dövlət, dünya, ətraf, fikir, geniş, hesab, hissə, hörmət, xanım, xəbər, idman, kitab, qardaş, qayda, qazan, məktəb, mərkəz, milli, möhkəm, məlum, polis, rəhbər, söhbət, sinif, şəhər, şəkil, tədbir, təhsil, tələb, torpaq, uyğun, vətən, yaxşı, yardım, yüksək.**

• **4-cü addım:** 1 dəqiqədə 40 hecalanmış sözdən ibarət mətnin oxunması.

Mətnin hecalarla oxusu şüurlu oxuya, yəni oxuyub-anlamaya keçid mərhələsini təşkil edir. Ona görə də bu mərhələdə oxunmuş mətn üzrə uşaqla fikir mübadiləsi aparmaq tövsiyə olunur. Bunun üçün mətnlərin oxusunu şəkillər və faktoloji suallarla müşayiət etmək olar. Müəllim mətni oxutduqdan sonra uşağın diqqətini şəkllə yönəldib ona şifahi suallar verə bilər.

Aşağıda bu mərhələdə oxu üçün nəzərdə tutulmuş hecalı mətn nümunəsi verilir.

SEVİMLİ FƏNLƏR

(40 söz)

Mən artıq məktəbə gedirəm. Hərdən soruşurlar ki, hansı fənni daha çox sevirəm. Cavab verə bilmirəm. Axı hamısı maraqlıdır. Nağıl oxumaqdan xoşum gəlir. Rəsm çəkməyi də sevirəm, mahnı oxumağı da. Şahmatı isə hamıdan yaxşı oynayıram. Heyif ki, məktəbdə şahmat fənni yoxdur.

- Mənim hansı sevimli məşğuliyyətlərim var?
- Hansı oyunu hamıdan yaxşı oynayıram?

Hecalarla oxu fəaliyyətini uşaqlar üçün daha cəlbedici və əyləncəli etmək məqsədilə bu prosesə oyun elementləri qatmaq yaxşı olardı. Belə ki, uşağın oxu sürətini ölçmək üçün qum saati (1 və ya 2 dəqiqəlik) və zəngdən istifadə etmək olar. Bu zaman oyunun qaydalarını uşağa başa salmaq lazımdır: *Qum saati "qoşulan" kimi uşaq oxumağa başlayır. Bir dəqiqə tamam olanda müəllim (valideyn) zəngi çalır və uşağın bu müddət ərzində oxuduğu sözlərin sayı hesablanır.*

Azərbaycan dilindəki səsləri və hərfləri tanımaqla bağlı uşaqlarda müşahidə olunan iki problemi xüsusi qeyd etmək lazımdır: 1) yaxın səsləri ifadə edən hərflərin (b – p; d – t; ş – j; s – z və s.); və 2) oxşar konfigurasiyalı hərflərin mənimsədilməsi (b – d, ş – s, ç – c; ə – e, v – y və s.). Ona görə də bu məsələni nəzarətdə saxlamaq, vaxtaşırı həmin hərfləri göstərərək ifadə etdiyi səsi soruşmaq lazımdır.

Əlifba təlimi dövründə oxu texnikasının inkişafı 3.1.1. alt standartında əks olunur:

3.1. İlk oxu bacarıqlarını nümayiş etdirir.

3.1.1. Hərfləri və sözləri, söz birləşmələrini və cümlələri düzgün oxuyur.

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.
- Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir.
- Hərflərin böyük və kiçik konfigurasiyalarını müəyyənləşdirir.
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.
- Oxunan mətni kitabda izləyir.
- Sözləri hecalamadan bütöv şəkildə oxuyur.
- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.

Oxuyub-anlama. Şagird hecalı mətnlərin oxunmasında dəqiqədə 40-50 söz göstəricisinə nail olduqdan sonra mətnlərin qavranılması mərhələsinə keçmək olar.

Verbal (sözlü) və qrafik informasiya. Şagirdin oxuyub-anlamasını asanlaşdırmaq üçün ən yaxşı vasitə verbal mətni şəkillərlə müşayiət etməkdir. Bu məqsədlə mətnlərdəki əsas epizodlara aid illüstrasiyalar verilir. Bu mərhələdə məqsəd şagirdin oxuduğu informasiyanı beyində canlandırmasına nail olmaqdır. Ona görə də əsas çalışma modellərindən biri cümlə (abzas) ilə şəklin uyğunlaşdırılmasıdır.

Bu mərhələdə dərslikdə mövzu üzrə maksimum piktoqrafik (şekli), minimum verbal (sözlü) informasiya təqdim edilir. Beləliklə, oxu texnikası ilə (hərflərlə tanışlıq, hərf-səs eyniləşdirilməsi, hərflərhərflər oxu, hecalarla oxu və s.) oxuyub-anlama bacarıqlarının paralel şəkildə formalaşması təmin olunur.

- Şagirdlər müəyyən mövzu ətrafında söhbətə cəlb olunurlar, mövzu ilə bağlı şəkillər təqdim olunur, şagirdlər şəkil adlarını oxuyur, onunla bağlı bildiklərini danışirlər;

- Məlumat şəkillər və dinləmə mətni vasitəsilə təqdim olunur, bəzi açar sözlər yazılır və onların leksik mənası izah olunur; şagirdlər süjetli şəkillər üzrə hekayə qurub danışır, müxtəlif maraqlı tapşırıqlarla dinlədikləri və qismən oxuduqları mətni qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Bu yaş qrupu üçün verilən mətnlərdə sətirləti informasiyaya yer verilmir, şagirddən məntiqi oxu tələb olunmur. Açıq şəkildə verilmiş informasiyanın mənimsənilməsi aşağıdakı modellər vasitəsilə yoxlanılır:

1. Doğru, yoxsa yanlış;
2. Hadisələrin ardıcılığının müəyyənləşdirilməsi;
3. Verilmiş cümlələrin mətnə uyğun tamamlanması;
4. "Mətnə hansı suala cavab var (yoxdur)?" tipli sualların verilməsi;
5. Obraz və hadisələrlə bağlı kim? nə? hara? tipli sualların cavablandırılması.

Oxuyub-qavramaya nail olmaq üçün müəllim hər bir mətnə uyğun düzgün oxu strategiyası seçməlidir:

1. Oxudan əvvəl. Bu mərhələdə əsas məqsəd mətnin mövzusuna və məzmununa maraq oyatmaq, mövzu ilə bağlı təsəvvürləri fəallaşdırmaqdır.

- Təxmin etmə. Müəllim şagirdlərin diqqətini mətnin başlığına, illüstrasiyalara yönəldir və ya mətnədən bir hissə oxuyur, bununla da şagirdlərdə mətnin məzmunu ilə bağlı assosiasiyalar yaratmağa çalışır, onları fərziyyələr irəli sürməyə həvəsləndirir.

- İstiqamətləndirmə. Müəllim lövhədə suallar yazır və şagirdlərə tapşır ki, mətni oxuyarkən bu sualları cavablandırsınlar.
- BİBÖ. Daha çox informativ mətnlərin oxusu zamanı istifadə olunur. Müəllim mövzu ilə bağlı suallar verir, şagirdlərin cavablarını lövhədə yazır. Bilmədiklərini onların nəzərinə çatdırır və mətni oxumaqla bu suallara cavab tapacaqlarını bildirir.
- Yeni sözlərlə tanışlıq. Mətndəki açar sözlər şagirdlərə tanış deyilsə, həmin sözlər bu və ya digər şəkildə izah olunur.

2. Oxu zamanı. Oxu prosesi elə təşkil olunmalıdır ki, hər bir şagird: a) prosesə cəlb olunsun; b) oxunun məqsədini dərk etsin; c) oxudan sonra nə edəcəyini dəqiq bilsin.

- Kitabdan izləmə. Müəllim mətni oxuyur. Şagirdlər isə oxunan cümlələri kitabdan izləyirlər.
- Növbəli oxu. Şagirdlər mətnin hissələrini növbə ilə səsli oxuyurlar.
- İnteraktiv (qruplarla) oxu. Hər qrup mətnin bir hissəsini oxuyur və təqdim edir, bütövlükdə mətnin qavranılması üçün müxtəlif tapşırıqlar yerinə yetirilir.
- Rollu oxu. Daha çox dialoji mətnlərin oxusu zamanı istifadə olunur. Obrazların nitqi şagirdlər arasında bölüşdürülür. Bu fəaliyyətdə hər kəs oxuyacağı hissəni gözlədiyi üçün yoldaşları oxuyarkən onları daha diqqətlə izləyir.
- Proqnozlaşdırma. Daha çox süjetli mətnlərin oxusu zamanı istifadə olunur. Mətnin düyün və ya kulminasiya nöqtəsində oxu prosesi dayandırılır və müəllim: “Sizcə, bundan sonra hadisələr necə davam edəcək?” – deyərək şagirdlərə müraciət edir. Şagirdlərin cavabları dinləndikdən sonra oxu davam etdirilir və şagirdlərin versiyaları mətnlə müqayisə olunur.

3. Oxudan sonra. Oxu prosesi bitdikdən sonra müxtəlif çalışma modelləri vasitəsilə mətnin qavranılması yoxlanılır. Oxuyub-qavramanı nümayiş etdirən fəaliyyət danışma və yazı bacarıqları ilə integrasiyada baş verir.

- Hekayə xəritəsi. Mətndəki obrazlar, əsas fikir, hadisələrin baş verdiyi zaman, məkan və s. müəyyənləşdirilir.
- Nəqlətmə. Şagirdlər mətnin məzmununu nəql edirlər. (Əsasən, bədii-süjetli mətnlərə aiddir.)
- Vizuallaşdırma. Şagirdlər mətnə təsvir olunmuş varlığın şəklini çəkir və ya illüstrasiyalar arasından verbal təsvirə uyğun olanını tapırlar.
- Rollu oyun. Rollu oxu ilə rollu oyun fəaliyyətlərini qarışdırmaq olmaz. Rollu oyun mətnin məzmunu qavranıldıqdan sonra həyata keçirilir. Bu zaman şagirdlər mətni oxumur, yalnız öyrəndiklərini ifa edirlər.
- Mövzu ilə bağlı esse. Bu sinifdə essenin həcmi çox kiçik olmalı, burada şagirdin konkret bir məsələ ilə bağlı fikri ifadə edilməlidir.
- Təqdimat. Verilmiş tapşırıqə uyğun yazılı, şəkili və ya şifahi təqdimatın hazırlanması. Tapşırıqlar müxtəlif ola bilər, lakin şagirdin yaş səviyyəsinə və maraq dairəsinə uyğunluq gözlənilməlidir:
 - Obraz və hadisələrə münasibət;
 - “Mən olsa idim, nə edərdim?”;
 - Mövzu ilə bağlı araşdırma; əlavə faktların təqdimatı;
 - Müəllifə və ya baş qəhrəmana məktub;
 - Yaradıcı iş (*şəkil çəkmək, plakat hazırlamaq və s.*).

Oxuyub-anlama bacarığını inkişaf etdirmək üçün aşağıdakı alt standart üzrə təlim nəticələri qoyulur:

3.1.2. Kiçik mətnləri oxuyur və məzmununu şərh edir.

- Oxuduğu cümlədə ifadə olunan fikri müəyyən edir və ona münasibət bildirir.
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.
- Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir.
- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.
- Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.
- Məzmunun açılmasına xidmət edən açar sözləri müəyyənləşdirir.
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir.
- Mətni plan əsasında nəql edir.
- İllüstrasiya əsasında mətni genişləndirir.
- Mətni yazmaqda müəllimin məqsədini müəyyən edir.
- Mətndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.
- Mətndəki hadisələrin məntiqi ardıcılığını (səbəb-nəticə əlaqəsini) müəyyən edir.
- Mətnin məzmunundan çıxış edərək hadisələrin davamını təxmin edir.

Mətnlə iş zamanı diferensial təlim. Dərsləyin 2-ci hissəsində təqdim olunmuş mətnlərin həcmi ilk baxışda böyük görünə bilər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, 1) müəlliflər mətnləri tərtib edərkən şagirdlərin söz ehtiyatını və cümlələrin uzunluğunu nəzərə almışlar; 2) sinifdə oxu bacarığı yüksək olan şagirdlər bu mətnləri çətinlik çəkmədən oxuya bilərlər.

Mətnin oxunması üçün müəllim sinfin səviyyəsindən asılı olaraq müxtəlif strategiyalar seçə bilər:

1. Kitabdan izləmə. Müəllim mətni aqıl oxuyur, şagirdlər isə oxunan cümlələri kitabdan izləyirlər. Müəllim vaxtaşırı oxunu dayandırır növbəti cümləni oxumağı ayrı-ayrı şagirdlərə tapşırır.

2. Oxu və kitabdan izləmə. Oxu bacarığı yüksək olan (III səviyyə) şagirdə mətni ucadan oxumaq tapşırılır. Qalan şagirdlər mətni kitabdan izləyirlər və müəllim vaxtaşırı oxunu dayandırır növbəti cümləni oxumağı izləyən şagirdlərə tapşırır.

3. Növbəli oxu. Şagirdlər mətndəki cümlələri növbə ilə oxuyurlar.

4. Qruplarla oxu. Mətn hissələrə bölünür. Hər qrup mətnin bir hissəsini oxuyur və nəql etmə yolu ilə təqdim edir.

5.4. Söz ehtiyatı

Şagirdlərin söz ehtiyatının zənginləşməsi, ilk növbədə, mətnlərin oxusu və həmin mətnlərlə iş prosesində baş verir. Belə ki, mətnin tam qavranılması üçün oradakı söz ehtiyatının mənimsənilməsi vacibdir. Məhz buna görə də fənn kurikulumunda “Söz ehtiyatı” standartı “Oxu” məzmun xətti daxilində verilmişdir. Bununla yanaşı, qeyd etmək lazımdır ki, söz ehtiyatı digər nitq bacarıqlarında, xüsusilə danışma və yazıda da böyük əhəmiyyət kəsb edir (bax: st. 2.1.2). Şagirdin söz ehtiyatının zənginliyi onun ekspressiv bacarıqlarının, eləcə də ümumi intellektinin təzahürü və qiymətləndirilməsi üçün əsas göstəricidir.

Dərsləkdə yeni sözlər “Söz mücrüsü” rubrikasında təqdim olunur. Şagirdlərin oxu və intellektual bacarıqlarının lazımı səviyyədə inkişaf etmədiyini nəzərə alaraq dərsləkdə bu sözlərin leksikoqrafik izahı verilmir. Müəllim bu sözlərin izahı üçün sinfin səviyyəsinə uyğun forma seçməlidir:

- sözə uyğun şəkil nümayiş etdirmək;
- şagirdlərin leksikonuna daxil olan yaxınmənalı sözlərdən istifadə etmək;
- sözü cümlədə işlətməklə izah etmək;
- anlayışın əlamətlərini sadalamaq;
- anlayışın aid olduğu ümumi məna qrupunun adını çəkmək (kenquru – heyvan);
- izah üçün situasiyalar xatırlatmaq, nümunələr gətirmək və s.

Sınıfdə valideynlərin köməyi ilə həqiqi “söz mücrüsü” – qutu və kiçik sandıq yaratmaq tövsiyə olunur. Hər bir mövzu ilə bağlı mənimsədilmiş yeni sözlər kartlara yazılaraq bu “mücrü”yə atılır. Lakin bundan əvvəl sözün leksik mənası şagirdlərə mənimsədilir.

Hər dərsdə söz ehtiyatı üzrə işə 5-10 dəqiqə vaxt ayırmaqla keçilmiş sözləri xatırlatmaq tövsiyə olunur. Bunun üçün müxtəlif çalışma modellərindən istifadə etmək olar.

Şəklini göstər. Müəllim söz boğçasından konkret varlıq bildirən bir söz seçir, şagirdlər şəkillər arasından həmin sözün ifadə etdiyi şəkli göstərirlər (Bunun üçün əlavə resurs olaraq müxtəlif öyrədici kart dəstlərindən istifadə etmək olar). Sözlə şəkil eyniləşdirildikdən sonra müəllim həmin varlıqla bağlı suallar verə bilər. Məsələn:

	ayı bear – медведь Bu heyvanın adı nədir? (ayı) Ayı ev heyvanıdır, yoxsa vəhşi heyvan? (vəhşi heyvan) Ayı hansı rənglərdə olur? (ağ, qonur) Hansı ayı soyuq yerlərdə yaşayır? (ağ ayı) Hansı cizgi filmlərində ayıya rast gəlmək olar? ("Maşa və Ayı", "Mauqli" və s.)
--	---

Hərəkət bildirən anlayışları da kartlar vasitəsilə mənimsətmək olar:

Hansı şəkildə oğlan GEYİNİR?

Söz ehtiyatı ilə bağlı aşağıdakı çalışma modellərindən də istifadə etmək olar:

Cümlədə işlət. Şagirdlər söz böğçasından bir söz seçir və onu cümlədə işlətməklə mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

İmla yazı. Müəllim söz böğçasındakı sözləri tələffüz edir. Şagirdlər isə həmin sözləri orfoqrafiya qaydalarına uyğun yazırlar. Beləliklə, yeni sözlərin düzgün yazılışı mənimsənilir.

Oxuyub-anlama ilə bağlı şagirdlərin söz ehtiyatını zənginləşdirmək üçün aşağıdakı alt standart üzrə təlim nəticələri qoyulur:

3.1.3. Oxuduğu mətndəki sözlərin mənasını müəyyən edir.

- Kontekstdən çıxış edərək tanış olmadığı sözün mənasını təxmin edir.
- Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.
- Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir.
- Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir.
- Anlayışın əsas əlamətlərinə görə sözü müəyyən edir.
- Sözləri ümumi mənalarına görə qruplaşdırır.

5.5. Yazı

Hüsnxət (yazı texnikası). Yazı məzmun xəttində son məqsəd şagirdlərin yazılı şəkildə informasiya təqdim etmək, öz fikir və duyğularını ifadə etmək bacarığını formalaşdırmaqdır. Hüsnxət qaydalarının öyrədilməsi son məqsəd deyil, yazıda özünüifadə bacarığının formalaşdırılması və inkişafı üçün bir vasitədir. Tədris prosesində hüsnxət məşğələlərinə məhz bu aspektdən yanaşılmalıdır; şagirdlərdə ideal hüsnxət normalarının tətbiqinə yox, əlyazısının aydın, oxunaqlı və sürətli olmasına çalışmaq lazımdır.

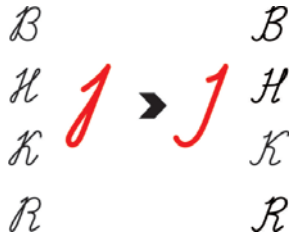
Bununla yanaşı, nəzərə almaq lazımdır ki, hüsnxət şagirdlərdə yazı bacarığını formalaşdırmaq üçün ilk addımdır və onun müəyyən normaları olmalıdır. Aydındır ki, gələcəkdə əksər şagirdlər bu normalardan xeyli dərəcədə uzaqlaşacaqlar. Lakin ilkin dövrdə onlara yazı texnikası müəyyən standartlar əsasında öyrədilməlidir. Müasir dövrdə bu standartlar müəyyənləşdirilərkən aşağıdakı meyarlar əsas götürülür:

1. Estetik görünüş. Hərflərin konfiqurasiyası və birləşməsi əlyazısının estetik görünüşünü təmin etməlidir.
2. Funksionallıq. Hərflərin konfiqurasiyası və birləşməsi qaydaları sürətli yazıya imkan yaratmalıdır.
3. Oxunaqlılıq. Əlyazısı ilə yazılmış mətnlər anlaşıqlı olmalıdır.

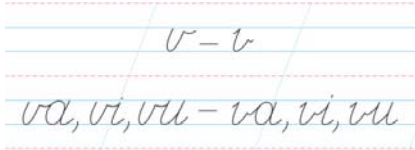
Əlifba təlimi dövründə 2-3 hərfin bir dərstdə öyrədilməsi ilk baxışda çətin görünə bilər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, tədris dilini öyrənərkən şagirdlərin kiçik motorikası və yazı texnikası (başqa dildə olsa belə) kifayət qədər inkişaf etmişdir. Bundan əlavə, bir çox dillərdəki səslər və hərflər arasında (məsələn, Azərbaycan və rus) müəyyən oxşarlıq var. Bu da təlim digər dillərdə olan məktəblərdə şagirdlərin Azərbaycan dilindəki səs və hərfləri müqayisəli şəkildə mənimsəməsinə imkan verir.

Hərflərin konfiqurasiyası. Dərsləkdə təklif olunan hərflər konfiqurasiyalarında əvvəlki hüsnxət hərfləri ilə müqayisədə bir sıra dəyişikliklər edilmişdir ki, bu da yazının funksionallığı ilə bağlıdır. Belə bir fikir mövcuddur ki, yazıda sürəti təmin etmək üçün hərflər yazarkən qələm kağızdan ayrılmalıdır. Təcrübə və müşahidələr göstərir ki, qələmi kağızdan ayırmadan hərflərin konfiqurasiyasını tamamlamaq heç də, əvvəllər düşünüldüyü kimi, yazı sürətini artırmır, çünki 1) bu məqsədə uyğunlaşdırılan hərflər konfiqurasiyaları kifayət qədər mürəkkəbdir; bu isə, əksinə, yazı sürətini azaldır; 2) bütün hərfləri bu məqsədə uyğunlaşdırmaq mümkün deyil, belə ki, əlifbamızda bir çox hərflər diakritik işarələr (Çç, Şş, Ğğ), üfqi qoşa nöqtələr (Üü, Öö) və perpendikulyar xətlərlə müşayiət olunur (Tt, Ff). Bu isə istənilən halda qələmi

kağızdan ayırmağa səbəb olur və yazı sürətini aşağı salır. Bu səbəbdən bir sıra hərflərin elementlərində dəyişiklik edilmiş və onlar sadələşdirilmişdir.

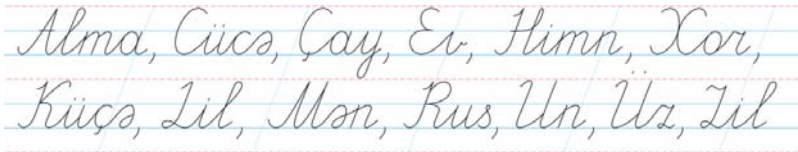
Estetik və funksionallıq baxımından əlyazısında problem yaradan hərflərdən biri də **v** hərfi və onun özündən sonrakı hərflə birləşməsidir. Odur ki bu hərfin konfigurasiyasında da dəyişiklik edilmişdir.

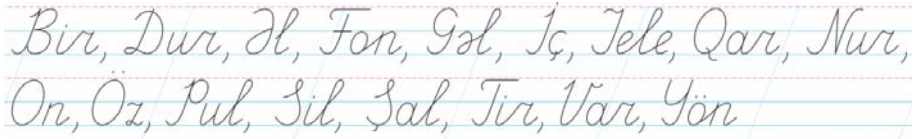
Hərflərin mailliyi. Latın əlifbasından istifadə edən bir çox Qərb ölkələrinin təcrübəsi göstərir ki, hüsrxət şriftlərinin müəyyən bucaq altında maili olması vacib şərt deyil. Lakin Azərbaycanda formalaşmış hüsrxət ənənəsinə görə, əlyazısı hərfləri təxminən 20 dərəcə bucaq altında yazılır. Ölkəmizdə ibtidai sinif şagirdlərinə təklif olunan hüsrxət dəftərlərində də oriyentir şaquli xətlərin mailliyi 20-25 dərəcə arasında dəyişir. Məhz bu səbəblərdən dərslikdə təklif olunan hüsrxət normalarına görə hərflər 20 dərəcə bucaq altında yazılmalıdır.

Hərflərin birləşməsi. “Çap şriftlərindən fərqli olaraq əlyazısında hərflərin birləşməsi sürətli yazını təmin edir” fikri də hüsrxət haqqında formalaşmış miflərdən biridir. Sürətlə yazan bir çox yaşlı insanların əlyazısı üzərində aparılan müşahidələr göstərir ki, onlar bir çox hərfləri birləşdirmirlər. Dünya təcrübəsinə nəzər salsaq, görərik ki, ingilis pedaqoqlarının hazırladığı əlyazısı (*handwriting*) normalarına görə böyük hərflər özündən sonra gələn hərflərlə birləşmir. Türkiyə Təhsil Nazirliyinin təsbit etdiyi normalara görə isə böyük T, F, V, D, N, P hərfləri özündən sonra gələn hərflərlə birləşmir. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, qayda və ya normalarda istənilən istisna tədris prosesində çətinlik yaradır. Odur ki yeni hüsrxət normalarında aşağıdakı qaydalar tətbiq olunur:

1. Aşağıdan sağa doğru çıxıntısı olan böyük hərflər özündən sonra gələn hərflərlə birləşir:

2. Aşağıdan sağa tərəf qapalı olan böyük hərflər özündən sonra gələn hərflərlə birləşmir:

Hüsrxətdə hərflərin ardıcılığı. Bu ardıcılığı müəyyən edərkən iki prinsip əsas götürülür:

1. Hərflərin işlənmə tezliyi. İlk hərflər elə seçilməlidir ki, onlardan çox söz düzəltmək mümkün olsun və beləliklə, həm keçilmiş hərflər təkrar olunsun, həm də hərflərin birləşmə qaydaları öyrədilsin.

2. Oxşar konfigurasiyalı hərflərin yanaşı verilməsi. Bəzi hərflər bir-birindən yalnız diakritik işarəyə görə fərqlənir: **c – ç, ı – i, s – ş** və s. Onların müqayisəli şəkildə yanaşı öyrədilməsi aralarındakı fərqin daha bariz nəzərə çarpdırılmasına xidmət edir.

Hüsnxət normalarının öyrədilməsi aşağıdakı ardıcılıqla baş verir:

- hər bir hərfin yazılışını öyrədərkən əvvəlcə kiçik, sonra böyük hərflərin yazılması (bu zaman əvvəldə nöqtələri birləşdirməklə cizgiləri tamamlamaq tapşırılır);
- əlyazısı şəkildə verilmiş söz və cümlələrin köçürülməsi;
- çap hərfləri ilə verilmiş söz və cümlələrin köçürülməsi.

Dərslikdə “Yazmağı öyrənək” rubrikası hərfin konfigurasiyası ilə tanışlıq məqsədi daşıyır. Burada hərfi təşkil edən cizgiləri çəkərkən qələmin hərəkət istiqaməti oxlarla göstərilmişdir. Daha sonra müvafiq hərfin əvvəldə, ortada, sonda işləndiyi sözlərin hüsnxətlə yazılışı verilmişdir. Bu material, ilk növbədə, göz yaddaşına xidmət edir. Şagirdlər hərflərin konfigurasiyasını və birləşməsini nəzərdən keçirdikdən sonra sözləri dəftərə köçürürlər. Hüsnxətlə bağlı çalışmalar iş dəftərində davam etdirilir. Bu məqsədlə əlavə tədris resurslarından – hüsnxət vəsaitlərindən də istifadə etmək olar.

1-ci yarımildə hüsnxət bacarıqlarının mənimsədilməsi yalnız üzündən köçürmə tapşırıqları ilə məhdudlaşmır. Bir sıra hallarda hüsnxət üzrə çalışmalar orfoqrafiya, oxuyub-anlama, söz ehtiyatı üzrə bacarıqlarla inteqrasiya olunur:

- sözdə buraxılmış hərfi yazmaq;
- verilmiş şəklin adını yazmaq;
- verilmiş sözlərdən uyğun gələnini seçib cümlədəki boşluğa yazmaq;
- buraxılmış sözləri yerinə qoymaqla cümlələri köçürmək.

Şagirdlərdə ilkin yazı bacarıqlarını formalaşdırmaq üçün aşağıdakı alt standart üzrə təlim nəticələri qoyulur:

4.1.1. Hərfləri və sözləri düzgün yazır.

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.
- Böyük və kiçik hərfləri hüsnxət normalarına uyğun yazır və bitişdirir.
- Buraxılmış sözləri yerinə qoymaqla cümlələri köçürür.
- Əlyazısı şəkildə olan sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür.
- Çap hərfləri ilə verilmiş sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür.
- Səslə hərfi uyğunlaşdıraraq eşitdiyi sözü yazır.
- Mətnin verilmiş şəklə uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür.

Şagird hüsnxət normalarına yiyələndikdən sonra yazı bacarığı **ekspressiv (özünüifadə) bacarıq** kimi inkişaf etdirilir:

- alınan məlumatların yazıda ifadəsi;
- öz fikir və duyğularının yazıda ifadəsi.

2-ci yarımildə yazı bacarığında daha bir istiqamətə diqqət yetirmək lazımdır: **Yazıda ədəbi dilin normalarına riayət edilməsi.**

Fənn kurikulumunda “Dil qaydaları” məzmun xətti yer almayıb. Lakin ekspressiv nitq müəyyən dil qaydaları əsasında təzahür edir. Təhsilalan dildən istifadə etmək üçün bu qaydaları empirik və ya nəzəri şəkildə mənimsəməlidir. Bunu nəzərə alaraq 2-ci yarımildə hər fəslin 2-ci dərində (son iki fəsil istisna olmaqla) dildə geniş işlənən müəyyən sintaktik konstruksiyaların nitq vərdişinə çevrilməsi üçün nümunələr və çalışmalar verilir. Dərslikdə bu materiallar “Düzgün danışmaq və yazmaq” rubrikasında verilir.

2-ci sinifdə aşağıdakı sintaktik konstruksiyalar mənimsədilir:

- Şəxs əvəzlilikləri ilə şəxs şəkilçilərinin uzlaşması;

- Şəkilçilərin ahəng qanununa uyğun dəyişməsi;
- Mənsubiyyət şəkilçilərinin işlədilməsi;
- Cümlədə söz sırası;
- Sual əvəzliliklərindən istifadə;
- Feilə görə hal şəkilçilərinin dəyişməsi;
- Hərəkətin zamanları;
- Xəbərlilik şəkilçiləri;
- Feilin zamana və şəxsə görə dəyişməsi;
- Cümlədə qoşmaların funksiyası.

Bir daha qeyd edək ki, bu qaydaların mənimsədilməsində empirizmə üstünlük verilir.

Yazı bacarıqlarının ekspressiv nitq kimi mənimsədilməsi üçün aşağıdakı alt standart üzrə təlim nəticələri qoyulur:

4.1.2. Söz birləşmələri və cümlələrin yazılışında sadə qrammatik normalara əməl edir.

- Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır.
- Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir.
- Söz birləşmələrində mənsubiyyət şəkilçilərindən yerli-yerində istifadə edir.
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.
- Sual cümlələrində sual əvəzliliklərindən yerli-yerində istifadə edir.
- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.
- Feilin zaman şəkilçilərindən düzgün istifadə edir.
- Hərəkətin zamanına uyğun zaman zərfi seçir.
- Mübtədadan asılı olaraq feili xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır.
- Cümlələri yazarkən mübtəda ilə xəbər arasında şəxsə və zamana görə uzlaşmanı təmin edir.
- Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir.

4.1.3. Kiçikhəcmli mətnlər yazır.

- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.
- Əzbər bildiyi nəzm nümunələri yazır.
- Dinlədiyi söz və cümlələri (imla) yazır.
- Oxuduğu mətnin qısa məzmununu (ifadə) yazır.
- Mövzuya, situasiyaya uyğun kiçikhəcmli mətn (açıqça, təəssürat) yazır.

6. Bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi

Diaqnostik qiymətləndirmə və diferensial təlim

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, təlim digər dillərdə olan məktəblərdə şagirdlərin Azərbaycan dilində nitq bacarıqları xeyli dərəcədə fərqlənə bilər. Ona görə də Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisində **diferensial təlim** xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu təlimi düzgün qurmaq üçün tədris ilinin əvvəlində müəllim müşahidə yolu ilə şagirdlərin şifahi nitq bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirməsini aparmalıdır. Bunun üçün 3 səviyyə müəyyən edilə bilər:

I səviyyə: Dinləyərkən və danışarkən vizual dilin (jestlərin, şəkillərin, predmetlərin) köməyinə ehtiyac duyar.

II səviyyə: Dinlədiyi sadə fikirləri başa düşür, öz fikirlərini ifadə etməkdə çətinlik çəkir.

III səviyyə: Dinlədiklərini başa düşür və fikirlərini sərbəst ifadə edir.

Şagirdlər 1-ci yarımildə hərflərlə tanış olur, ilkin oxu və yazı bacarıqlarına yiyələnirlər. 2-ci yarımilin əvvəlində onların oxu və yazı bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi zamanı aşağıdakı səviyyə deskriptorlarından istifadə etmək olar:

Oxu bacarığı üzrə:

I səviyyə. Gördüyü hərfin ifadə etdiyi səsi və eşitdiyi səsi işarə edən hərfi müəyyən edir.

II səviyyə. Sözü hecalarla oxuyur.

III səviyyə. Sözü bütöv səsləndirməklə kiçikhəcmli mətnlər oxuyur.

Yazı bacarığı üzrə:

I səviyyə: Hərfləri hüsnxət normalarına uyğun düzgün yazır və birləşdirir.

II səviyyə: Çap hərfləri ilə verilmiş mətnləri üzündən köçürür.

III səviyyə: Dinlədiyi deyilişi və yazılışı eyni olan söz və cümlələri düzgün yazır.

Sonrakı təlim prosesində uşaqlarla iş zamanı müəllim bu göstəriciləri nəzərə almalı, şagirdlərə fərdi yanaşma tətbiq etməlidir.

Diaqnostik qiymətləndirmədən sonrakı mərhələdə III səviyyə hədəf kimi müəyyən oluna bilər. I və II səviyyələrə aid olan şagirdlərlə ayrıca iş aparılmalıdır ki, onlar da tez bir zamanda hədəfə çatdırsınlar.

Formativ qiymətləndirmə

Məktəbdaxili qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətini yüksəltmək məqsədi daşıyır. Hər bir dərstdə təlim nəticələrinin reallaşma səviyyəsini yoxlamaq üçün formativ qiymətləndirmədən istifadə olunur. Bu yolla müəllim şagird nailiyyətlərinin inkişaf dinamikasını izləyir və bunun əsasında təlim strategiyasını qurur.

Dərslikdə məzmun vahidləri (dərs, fəsil, bölmə) müəyyən təlim nəticələrinin reallaşmasını nəzərdə tutur. Formativ qiymətləndirmə hər bir şagird üzrə bu təlim nəticələrinin reallaşma səviyyəsini öyrənmək üçün aparılır. Bunu bilmədən növbəti məzmun vahidinə keçmək, sonrakı təlim fəaliyyətini düzgün qurmaq mümkün deyil.

Müəllim üçün vəsaitdə hər bir dərsin şərhində ikisütunlu **formativ qiymətləndirmə cədvəli** verilir. Cədvəlin 1-ci sütununda təlim nəticəsi ya olduğu kimi təkrar olunur, ya da konkretləşdirilir. Məsələn, "Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3)" təlim nəticəsi ilkin səviyyədə daha sadə şəkildə reallaşdırılır: şəkillər verilir, onların altında şəklin adını yazmaq tələb olunur. Ona görə də qiymətləndirmə cədvəlində meyar belə ifadə olunur: "Verilmiş şəkildəki varlığın adını yazır". İkinci sütunda isə müvafiq meyar üzrə qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün tədris materialları (dərslik, iş dəftəri və ya MV-dəki tapşırıq) istinad) yer alır.

Müəllim qiymətləndirmə cədvəli əsasında rəngarəng üsullar, formalar, müxtəlif qiymətləndirmə materialları (iş vərəqləri, intellektual oyunlar və s.) işləyib-hazırlaya bilər. Burada dəyişməz olan yeganə məqam qiymətləndirmə meyarlarıdır, çünki onlar məzmun standartları və müvafiq təlim nəticələri ilə bağlıdır.

Formativ qiymətləndirmənin nəticələrini müxtəlif yollarla təqdim etmək olar: müşahidə əsasında şagirdlərin smaylik və ya ulduzlarla qiymətləndirilməsindən tutmuş iş vərəqlərinin, imla, hüsnxət tapşırıqlarının cədvəllər əsasında səviyyələr üzrə qiymətləndirilməsinə qədər.

Formativ qiymətləndirmənin nəticələrini daha konkret təsvir etmək üçün, əsasən, rubriklərdən istifadə olunur. **Rubrik** şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi zamanı onun səviyyəsinin (balının, qiymətinin) sözlü təsvirini nəzərdə tutur. Bunun üçün müəllim hər bir dərstdə təlim nəticəsinin **narrativ deskriptorlarını** (sözlü təsvirlərini) müəyyənləşdirməlidir. Məsələn, əgər müəllim şagirdin oxuduğu mətni nəql etmək bacarığını (3.1.2. *Mətni plan əsasında nəql edir.*) səviyyələr (ballar) üzrə qiymətləndirirsə, hər bir səviyyənin mahiyyətini əvvəlcə özü üçün aydınlaşdırmalıdır. Bunun üçün isə mətni plan əsasında nəql etmək bacarığının nədən ibarət olduğunu bilməlidir; məsələn:

- Mətnin planını tərtib edərkən əsərdə baş verən əsas hadisələri qeyd edir.
- Mətni tərtib etdiyi plana uyğun ardıcılıqla nəql edir.

- Obrazların nitqini onların xarakterinə uyğun səsləndirir.
- Hadisələrin baş verdiyi zaman və məkanla bağlı əsas məqamları vurğulayır.
- Mətni nəql edərkən yeni öyrəndiyi sözlərdən istifadə edir.

Yaxşı olar ki, bu sözlü təsvirlər, yəni meyarın deskriptorları şagirdlərə əvvəlcədən elan olunsun. Bu deskriptorlardan özünüqiymətləndirmədə da istifadə etmək olar. Şagirdin müvafiq meyar üzrə orta balını müəyyən etmək üçün müəllim hər bir deskriptoru “Bəli” (1 bal), “Qismən” (0,5 bal), “Xeyr” (0 bal) deyər qiymətləndirə bilər.

Əlifba təliminin sonuna yaxın vacib qiymətləndirmə meyarlarından biri də **oxu sürətidir**. Şagirdin oxu sürətini onun intellektual potensialının göstəricilərindən biri kimi qəbul etmək olar: oxu sürəti yüksək olan şagirdin müəyyən zaman çərçivəsində qəbul etdiyi yazılı verbal informasiyanın çəkisi daha çox olur və beləliklə, o, digərləri ilə müqayisədə üstünlük qazanır. Məhz buna görə də şagirdlərdə oxu sürətinin inkişafını daim izləmək və müxtəlif üsullarla yüksəlməsinə nail olmaq müəllimin əsas məqsədlərindən biri olmalıdır. Şagirdlərdə oxu sürətinin qiymətləndirilməsi oxu bacarıqlarının inkişaf mərhələlərinə uyğun şəkildə baş verir:

1. İlk oxu bacarıqlarının formalaşdırılması mərhələsində sürətli oxu meyarı: *müəyyən müddət ərzində səsli (ucadan) oxunan sözlərin sayı*.

I səviyyə	0-14 söz/dəq.	(başlanğıc mərhələdədir)
II səviyyə	15-22 söz/dəq.	(hədəfə yaxındır)
III səviyyə	22-27 söz/dəq.	(hədəfə çatıb)
IV səviyyə	28-dən çox söz/dəq.	(hədəfi keçib)

Müəllim sinfin səviyyəsindən çıxış edərək qiymətləndirmə şablonu hazırlaya bilər. Bu şablon sinfin oxu sürəti üzrə diaqnostik qiymətləndirilməsindən sonra hazırlanmalıdır. Müəllim sinifdə ən yüksək və ən aşağı səviyyəni nəzərə almalı, ortadan yuxarı səviyyəni hədəf kimi seçməlidir; məsələn:

Oxu sürəti üzrə qiymətləndirmə şablonu (1-2 hecalı sözlər)

Bu göstərici üzrə şagirdlərin səviyyəsini müəyyənləşdirmək və dinamikanı izləmək üçün aşağıdakı cədvəldən istifadə etmək olar:

Tarix	20.11.2020
Hədəf	Dəqiqədə 22-27 bir və ya ikihecalı söz
Ağayev S.	19 (2-ci səviyyə)
Səmədova N.	30 (4-cü səviyyə)

Şagirdlərdə ilkin oxu bacarığı kifayət qədər formalaşdıqdan sonra səsli oxu sürətinin qiymətləndirilməsini mətnlər əsasında da aparmaq olar. Bu mətnlərin həcmi və oxu üçün ayrılmış vaxt sinifdə ən yüksək oxu sürətinə görə müəyyənləşdirilir. Mətn əsasında oxu sürəti qiymətləndirilərkən düzgün oxu meyarı da nəzərə alınmalıdır.

2. Oxuyub-qavrama mərhələsində sürətli oxu meyarı: *təyin olunmuş zaman çərçivəsində müəyyən həcmli mətnin səsiz oxunması və məzmunun qavranılmasının nümayiş etdirilməsi*.

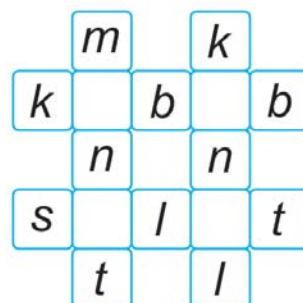
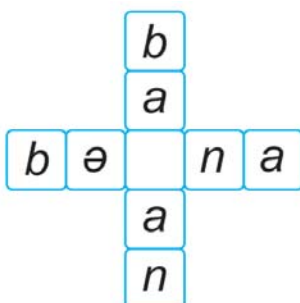
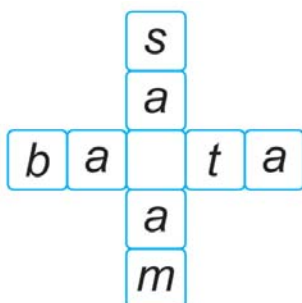
Oxuyub-qavrama sürətinin müəyyənləşdirilməsi daha mürəkkəb mexanizmdir, çünki bu qiymətləndirmə zamanı bir çox amillər nəzərə alınmalıdır:

1) mətnin çətinlik dərəcəsi: mətnin həcmi, mətnin növü (bədi, elmi), söz ehtiyatı (tanış olmayan sözlərin çoxluğu, sintaksis – söz birləşmələri və cümlələrin uzunluğu);

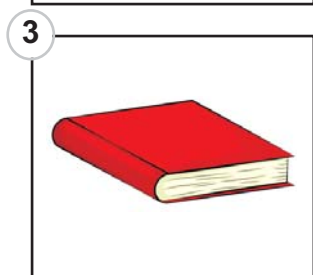
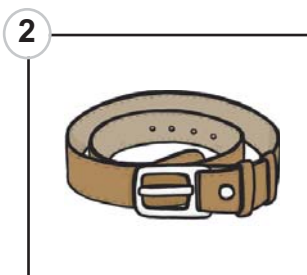
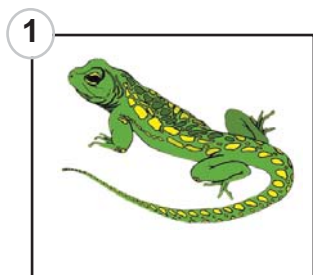
2) sualların çətinlik dərəcəsi: sualların sayı, açıq və qapalı sualların say nisbəti, faktoloji və düşündürücü (məntiqi, analitik, tənqidi təfəkkür tələb edən) sualların say nisbəti və s.

Kiçik summativ qiymətləndirmə (KSQ) nümunələri
II bölmə (I yarımil) üzrə KSQ materialları

1. Boş xanalarda elə hərflər yaz ki, soldan-sağa və yuxarıdan aşağı sözlər oxunsun.

2. Şəkillərə baxaraq siyahını tamamla.

1. kərtənkələ

2.

3.

4.

3. Hecaları düzgün birləşdirməklə sözləri tap və yaz.

Bİ

SAL

SƏ

TİL

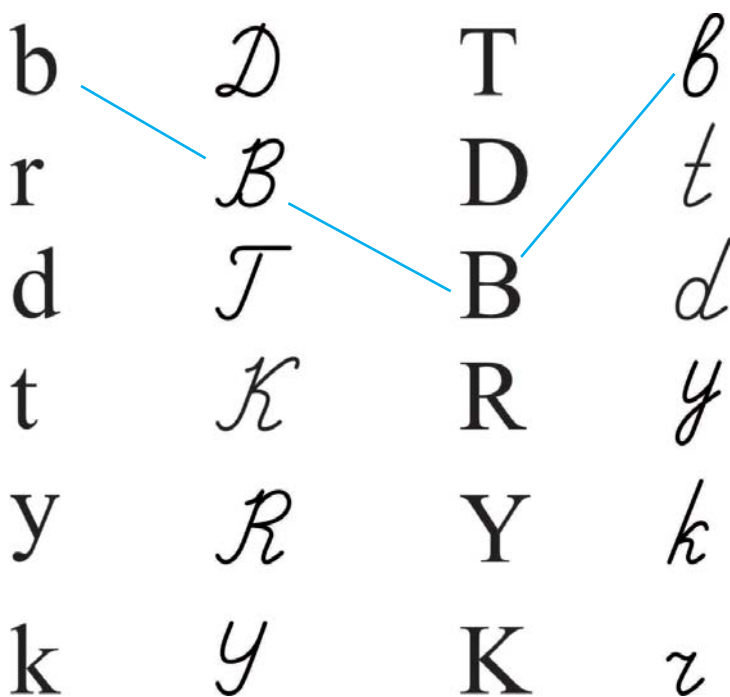
Mİ

NA

TƏ

NƏT

4. Eyni hərfləri xətlə birləşdir.

5. Mətni köçür.

Ömrü barunun yanında oynayırdı.
Birdən baba onu səslədi. Ömrü
babasının yanına yollandı.

Qiymətləndirmə meyarları	Tapşırıq	Bəli	Qismən	Xeyr
Sözlərdəki hərfləri müəyyən edir (st. 3.1.1).				
Şəkildəki varlığın adını yazır (st. 4.1.3).				
Hecalardan sözlər düzəldir (st. 3.1.1).				
Hərflərin çap, əlyazma, böyük, kiçik konfigurasiyalarını fərqləndirir (st. 3.1.1).				
Əlyazısı şəklində olan kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).				

Kiçik summativ qiymətləndirmə (KSQ) nümunələri
V bölmə (II yarımil) üzrə KSQ materialları

1. Şagirdlər aşağıdakı mətni oxuyub 1-4-cü sualları cavablandırırlar.

YARALI QUŞ

Anar və Sona bağçada oynayırdılar. Ananın səsi gəldi:

– Uşaqlar, evə gəlin. Hava soyuyub.

Uşaqlar evə tərəf getdilər. Birdən Anar otların tərpendiyini gördü:

– Sona, bax, burada yaralı quş var.

– Hə, deyəsən, qanadı qırılıb.

Uşaqlar quşu evə gətirib qanadını sarıdılar.

1) Mətnə uyğun olaraq şəkillərin ardıcılığını müəyyən et.

A

B

C

a C B A

b B A C

c B C A

2) Mətnə əsasən nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözün qeyd et (✓).

1. Uşaqlar ... oynayırdılar.

☐ bağçada

☐ parkda

2. Yaralı quşu birinci ... gördü.

☐ Anar

☐ Sona

3. Ana uşaqları çağırdı, çünki ...

☐ hava qaralırdı

☐ hava soyuyurdu

3) Verilmiş cümlələrin kimə aid olduğunu müəyyən et.

1 – Uşaqlar, evə gəlin.

a Anar

1 –

2 – Bax, yaralı quş var.

b Sona

2 –

3 – Quşun qanadı qırılıb.

c Ana

3 –

4) Anar və Sona haqqında nə demək olar?

a tənbədlirlər

b dəcədlirlər

c qayğıkeşdirlər

2. Cümlələri köçürün. Mavi rəngli boşluqlara uyğun hissəciklər artırın.

Ağaclar mübahisə edirdilər. Palıd özünü təriflədi:

– Mən böyük və güclü [] . İnsanlar məndən ev tikirlər.

Alma ağac [] bunu eşidib dedi:

– Düzdür, sən böyük [] , ancaq sənin meyvə [] olmur. Mənim isə dadlı almalar [] olur. Onlar çox ləzzətli və gözəl [] .

Bağban ağacların söhbətini eşidib dedi:

– Mübahisə etməyin. Hər ağacın öz fayda [] var.

Qiymətləndirmə meyarları	Tapşırıq	Bəli	Qismən	Xeyr
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.1).				
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).				
Mətndəki obrazların xarakterini müəyyən edir (st. 3.1.1).				
Əlyazısı şəklində olan kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).				
Yazıda xəbərlik və mənsubiyyət şəkilçilərindən düzgün istifadə edir (st. 4.1.2).				

BÖLMƏLƏR ÜZRƏ NƏZƏRDƏ TUTULAN ƏSAS TƏLİM MƏQSƏDLƏRİ

	Bölmə	Dinləmə və danışma	Oxu və yazı
1-ci YARIMİL			
1.	AİLƏ VƏ MƏKTƏB	1) şəkillər üzrə danışma; 2) nitq etiketlərindən istifadə; 3) kiçik təqdimatlar; 4) rabitəli cümlə qurmaq bacarığı.	Aa, Nn, Əə, Ll, Mm, ll, li, Tt, Bb hərflərinin mənimsədilməsi 1) səslərin sözdəki yerinin müəyyənləşdirilməsi; 2) sözlərin köçürülməsi.
2.	ANA VƏTƏN	1) dinləmə mətni üzrə sualların cavablandırılması; 2) şəkillərin köməyi ilə dinlənən mətnin genişləndirilməsi; 3) rollu oyun.	Rr, Dd, Yy, Oo, Öö, Ss, Şş, Kk hərflərinin mənimsədilməsi 1) sözlərin hecalarla oxunması; 2) söz və cümlələrin köçürülməsi.
3.	HEYVANLAR VƏ QUŞLAR	1) şəkillər üzrə danışma; 2) rollu oyun zamanı intonasiya, jest və mimikalardan istifadə; 3) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edilməsi.	Uu, Üü, Pp, Vv, Ee, Gg, Ğğ, Zz hərflərinin mənimsədilməsi 1) sözlərin hecalarla oxunması; 2) söz və cümlələrin köçürülməsi.
4.	NAĞILLAR ALƏMİNDƏ	1) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə; 2) dinlənən mətni təxəyyülə uyğun dəyişdirmə; 3) rabitəli cümlələrlə danışma.	Hh, Xx, Cc, Çç, Qq, Ff, Jj hərflərinin mənimsədilməsi 1) söz və cümlələrin hecalarla oxunması; 2) söz və cümlələrin köçürülməsi.
2-ci YARIMİL			
5.	YAXŞI NƏDİR, PİS NƏDİR	1) şəkillərin köməyi ilə mətnin nəql edilməsi; 2) rollu oyunlarda düzgün intonasiyanın seçilməsi; 3) rabitəli cümlələrlə danışma.	1) kiçikhəcmli mətnlərin düzgün oxunması; 2) yazıda şəkilçilərin sözlərə ahəng qanununa uyğun artırılması.
6.	ŞEİRLƏR	1) şeirin nəsrə ifadəsi; 2) hadisə və obrazlara münasibətin ifadə olunması.	1) şeirlərin intonasiya ilə oxunması; 2) yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edilməsi; 3) sual cümlələrinin qurulması.
7.	TƏBİƏTİN SİRLƏRİ	1) bildikləri və həyatda gördükləri haqda danışma; 2) dinlənən mətni kitabdan izləmə; 3) cümlələrin müvafiq qrammatik normalara uyğun qurulması.	1) kiçikhəcmli mətnlərin düzgün oxunması; 2) mətndə açıq şəkildə ifadə olunmuş informasiyanın qavranılması; 3) yazıda uyğun sintaktik konstruksiyalardan istifadə olunması.
8.	SAĞLAM HƏYAT	1) dinləmə mətnləri üzrə faktoloji sualların cavablandırılması; 2) dialoq zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdülməsi.	1) mətnin sürətli və aydın oxunması; 2) mətndəki faktoloji materialın qavranılması; 3) yazıda uyğun sintaktik konstruksiyalardan istifadə olunması.

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Yazı (qrammatika)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Bizim ev		10	4	32–33
2		A və N hərfləri	11	5	33
3	Məktəb bazarlığı		12	6	34–35
4		Ə və L hərfləri	13	7	35
5	İki alma		14	8	36–37
6		I, İ və M hərfləri	15	9	37
7	Ərköyün siçan balası		16–18	10	38–39
8		T və B hərfləri	19	11	39
9	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsxnət		20–21	12–13	40

Bölmənin icmalı

İlk dərslərdə şagirdlərin şifahi nitq bacarıqları və söz ehtiyatı üzrə diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılır. Sınıfdə səslənən hər bir fikrin, o cümlədən şagirdin öz fikrinin ətrafdakılar üçün vacib olduğunu diqqətə çatdırmaq lazımdır. Şagirdin nitqi məzmunundan asılı olmayaraq daim təqdir olunmalı, ona müsbət reaksiya verilməlidir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin 1) şəkillər üzrə danışma; 2) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə; 3) özü, ailəsi və dostları haqqında təqdimetmə; 4) rabitəli cümlə qurma bacarıqları inkişaf etdirilir.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər keçən tədris ilindən “Ailə və məktəb” mövzusu üzrə kifayət qədər söz ehtiyatına (qohumluq bildirən sözlər, məktəb əşyalarının adları, məşğuliyyətlə bağlı sözlər, peşə-sənət adları) yiyələniblər. Bu bölmədə, əsasən, həmin sözlərdən istifadə edilir. Eyni zamanda bu mövzu ilə bağlı bir çox yeni sözlər də mənimsədir.

Oxu. Bu bölmədə ilkin oxu bacarıqlarının formalaşdırılmasına başlanılır. İlk dərslərdə sözün səslərə ayrılması, səslərin müvafiq hərflərlə işarə olunması, böyük və kiçik hərflərin uyğunlaşdırılması ilə başlayan oxu bacarıqları sonrakı dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilir.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlərdə hüsxnət normaları əsasında düzgün yazı vərdişlərinin formalaşdırılması başlanılır. Şagirdlər böyük və kiçik Aa, Nn, Əə, Ll, İı, İi, Mm, Tt, Bb hərflərinin hüsxnət normalarına uyğun yazılışını mənimsəyirlər.

1-ci DƏRS

Bizim ev

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: qonaq otağı, yataq otağı, uşaq otağı, yazı masası, hamam, xalça, dəhliz, həyət, it evciyi.

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.1.1).
- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.1.2).
- Verilmiş mövzu ilə bağlı şifahi təqdimat hazırlayır (st. 2.2.2).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

Yazı:

- Sözdəki saitlərə əsasən hecaların sayını müəyyən edir (st. 4.1.2).

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkillər əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər şəkli təsvir edərkən aşağıdakı cümlələrdən istifadə edə bilirlər: *Bu, Ayxanın ailəsinin şəkli. Onlar Bakıda yaşayırlar. Ayxanın ailəsi altı nəfərdən ibarətdir: baba, nənə, ata, ana, Ayxan və balaca bacısı...*

Söz mücrüsü. Müəllim sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Beləliklə, şagirdlər dinlədikləri sözü vizual görüntü ilə eyniləşdirərək tərcüməyə ehtiyac olmadan həmin sözün mənasını asanlıqla anlayırlar.

Dinləmə mətni: "Bizim ev"

Mənim adım Ayxandır. Bura bizim evimizdir. Bizim evimiz üç otaqdan ibarətdir: qonaq otağı, yataq otağı və uşaq otağı. Bu otaqların hamısının qapısı dəhlizə açılır. Evə daxil olanda sol tərəfdə hamam və mətbəx yerləşir.

İndi mən öz otağımdayam. Otağımda vaxt keçirməyi sevirəm. Mənim otağım çox rahatdır. Otağımda yazı masası, kitab şkafları və divan qoyulub. Divanın qarşısında xalça sərilib.

Qonaq otağımız geniş və işıqlıdır. Burada divan, kreslo və yemək masası var. Televizor divanla üzbəüz divardan asılıb. Babam divanda əyləşib televizora baxır.

Anam mətbəxdədir. Şam yeməyi üçün hazırlıq görür. Mən də dərslərimi yerinə yetirdikdən sonra anama kömək edəcəyəm.

Həyatımız balaca olsa da, səliqəlidir. Həyatımızda it evciyi də var. Bu evciyi atamla birlikdə Toplan üçün tikmişik.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dinləmə mətninə və şəkli əsasən sualları cavablandırırlar.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla fikirlərini bildirirlər.

Müəllimin nəzərinə! Bu mərhələdə şagirdlərin sadə konstruksiyalı cümlələrdən istifadə etmələri normaldır.

4-cü tapşırıq (dərslük). Tapşırıq yeni sözlərin möhkəmləndirilməsinə yönəlib. Fəaliyyət zamanı müəllim şagirdlərin yeni sözlərdən istifadə etmələrini izləməli, ehtiyac olarsa, yenidən sözlərin izahını verməlidir.

5-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırıq şagirdlərin şifahi nitqini və təqdimetmə bacarığını inkişaf etdirir.

Diferensial təlim

Təqdimatı söz ehtiyatı zəngin olan şagirdlərin birinci etməsi daha məqsədəuyğundur. Bu, digər şagirdləri istiqamətləndirə bilər.

Yazı

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq sözləri hecalara ayırmaq bacarığını inkişaf etdirir. Bu bacarıq sonradan ilkin oxu bacarıqlarını formalaşdırmağa, sözləri sətirdən-sətrə düzgün keçirməyə kömək edir. Müəllim bir neçə nümunəni özü təqdim edə bilər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Titul səhifəsi (D), tap. 4 (D)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (D)
Verilmiş mövzu ilə bağlı şifahi təqdimat hazırlayır.	Tap. 5 (D)
Sözdəki saitlərə əsasən hecaların sayını müəyyən edir.	Tap. 2 (İ.D)

2-ci DƏRS

A və N hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Oxu bacarığı sözdəki səsləri fərqləndirməkdən başlayır. Şagirdlər şəkillərdə təsvir edilmiş varlıqların adlarını söylədikdən sonra müəllim həmin sözlərdəki “A” və “N” səslərini aydın tələffüz etməklə onların diqqətini bu səslərə yönəldir.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyənləşdirmək bacarıqlarını möhkəmləndirməyə yönəlib.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Əlyazısı formasında verilmiş “Aa” və “Nn” hərflərinin konfigurasiyası, eyni zamanda digər hərflərlə birləşmə qaydaları şagirdlərə izah edilir.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu bacarıqları ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər söz sxemində “a” və “n” hərflərini uyğun xanaya yazır, bununla da a və n səslərinin sözlərdəki yerini müəyyənləşdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1, 2 (D), tap. 1, 2, 4 (İ.D)
Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 3 (İ.D)

3-cü DƏRS

Məktəb bazarlığı

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: satıcı, rəf, piştaxta.

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).
- Dialoglarda situasiyaya uyğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir (st. 2.2.3).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini kitabın 12-ci səhifəsindəki şəklə yönəldir və soruşur:

– *Sizcə, şəkildə hara təsvir edilib?*

Dinləmə və danışma

Uşaqların ilk dərs gününə hazırlığı onlar üçün ən mühüm hadisələrdən biri sayılır. Odur ki bu mövzu şagirdlərin daha həvəslı, inamlı danışması üçün imkan yaradır.

Şagirdlər əvvəlcə malik olduqları söz ehtiyatına əsasən şəkildə gördüklərini təsvir edirlər.

Diferensial təlim

Azərbaycan dilini zəif bilən şagirdlər şəkildə gördükləri ayrı-ayrı əşyaların adlarını söyləməklə kifayətlənə bilirlər. Azərbaycan dilində yaxşı danışan şagirdlər isə rabitəli cümlələrdən istifadə edərək şəkildə gördüklərini təsvir edirlər.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Beləliklə, şagirdlər dinlədikləri sözü vizual izləməklə tərcüməyə ehtiyac olmadan həmin sözün mənasını asanlıqla anlayırlar.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər şəkildən aldıkları məlumatlara əsasən tapşırıqdakı sualları cavablandırırlar. 2-ci tapşırıqdakı sualı cavablandırarkən keçən tədris ilində öyrəndikləri məktəb ləvazimatlarının adlarından istifadə edirlər.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər şəkildə gördüklərini şəxsi həyatları ilə əlaqələndirərək sualları cavablandırırlar. Müəllim suallarla şagirdləri istiqamətləndirir:

– *Siz bazarlığa kimlə getmişdiniz? Nəyi alarkən seçim etməkdə çətinlik çəkdiyiniz? Nəyə görə məhz bu çantanı seçdiniz? Bazarlıqdan qayıdandan sonra evdə nə etdiniz? Alış-veriş üçün valideynlərinizə necə təşəkkür etdiniz?*

Müəllimin nəzərinə! Çalışmaq lazımdır ki, şagirdlər suallara cavab verərkən fikirlərini əsaslandırсынlar. Məsələn, müəllim bir şagirdin çantasını göstərib ondan soruşa bilər: – *Nəyə görə məhz bu çantanı seçdin?*

Müəllim Ayxanla bağlı kiçik bir dinləmə mətni təqdim edə bilər:

Ayxan mağazadan qayıdan kimi zənbilləri açıb-tökdü. Məktəb əşyalarını stolun üstünə yığıdı. O, çox sevinirdi. Artıq məktəbə getmək üçün lazım olan hər şeyi var idi. Ayxan anasının üzündən öpüb təşəkkür etdi: “Çox sağ ol, anacan!” – dedi.

Rollu oyun. Rollu oyunların təşkili dilin tədrisində real nitq situasiyasının yaradılması məqsədilə istifadə olunur. Şagirdlər hadisələrin canlı iştirakçılarna çevrilərkən söz ehtiyatının mənimsədilməsi daha yüksək səviyyədə olur.

Bu dərstdə şagirdlər satıcı və alıcı rolunda çıxış edə bilirlər. Müəllim yaranan dialoqlarda situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə edilməsinə diqqət etməlidir.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlər 1-ci tapşırıqdakı şəkillərin köməyi ilə hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.

Yazı. 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu bacarığı ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər tərkibində “a” səsi iştirak edən şəkil adlarını seçir, bu sözlərdə iştirak edən “a” səsinin sayı qədər a hərfi yazırlar.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Tap. 1, 2, 3, 4 (D)
Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Dialoqlarda situasiyaya uyğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir.	Rollu oyun, şifahi tap. (MV)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (İ.D)

4-cü DƏRS

Ə və L hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsrxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkillərdə təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim bu sözlərdəki “Ə”, “L” səslərini aydın tələffüz etməklə şagirdlərin diqqətini bu səslərə yönəldir. Sonrakı mərhələ danışıq səslərini işarə edən hərfləri tanıtmadır.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyənləşdirmək bacarıqlarını möhkəmləndirməyə yönəlib.

2-ci tapşırıq (dərslük). Bu tapşırıqın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır. Şagirdlər tapşırıqda kiçik hərflərlə verilmiş sözlərin oxusuna başlamazdan öncə müəllimin hazırladığı hecalı kartları (na, nə, la, lə, ən, əl) oxuyurlar.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin hüsrxət normalarına uyğun yazı bacarıqlarını formalaşdırır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsrxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 2, 3 (İ.D)

5-ci DƏRS

İki alma

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: səhv, fikirləşmək, yola salmaq, mehriban, qayğıkeş, təəccüblə.

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

Oxu:

• Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini mövzuya yönəltmək üçün suallar verir:

– *Siz kimlərə kömək etmişiniz? Hansı situasiyalarda onlara kömək etdiniz?*

Dinləmə və danışma

Şagirdlər dərsliyin 14-cü səhifəsindəki şəklə diqqətlə baxırlar. Müəllimin yönəldici sualları ilə şəkilləkiləri təsvir etməyə çalışırlar.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər Azərbaycan əlifbasının hərfləri ilə bu il tanış olurlar. Buna baxmayaraq dərsliyin ilk bölmələrində də dinləmə və danışma məzmun xəttinin inkişafına yönəlmiş illüstrasiyalar dinləmə mətninin məzmununa aid cümlələrlə müşayiət olunur. Bu diferensial yanaşma ilkin oxu bacarıqlarına malik olan şagirdlərdə bu bacarığı inkişaf etdirməyə kömək edir.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir. Şagirdlər yeni sözləri müxtəlif cümlələrdə işlətməklə həmin sözlərin mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Dinləmə mətni: “İki alma”

Ayxan riyaziyyat dəftərini anasına göstərərək soruşdu:

– *Anacan, gör məsələni düz həll eləmişəm? Ana onun dəftərinə baxıb dedi:*

– *Yox, oğlum, səhvdir, iki alma çatmır. Yaxşı fikirləş, yoxsa müəllim narazı qalar.*

Səhər ana Ayxanı məktəbə, Ləmanı bağçaya yola salanda hərəsinə bir qırmızı alma

verdi. Axşam dərsdən qayıdanda Ayxan anasına dedi:

– *Anacan, səhər sən mənə bir alma vermişdin. Ancaq məktəbdə çantamı açanda gördüm ki, orada iki alma var. Bu necə ola bilər?*

Birdən Ləman dilləndi:

– *O biri almanı çantaya mən qoymuşdum.*

Ana təəccüblə soruşdu:

– *Niyə, qızım? Sən ki almanı çox xoşlayırsan!*

– *Xoşlayıram. Amma almanı verməsəydim, müəllim Ayxandan narazı qalardı axı!*

Ana ilə Ayxan bir-birinin üzünə baxıb gülüşdülər. Anası Ləmanı qucaqlayıb dedi:

– *Ay mənim mehriban, qayğıkeş qızım!*

İsa Hümətov

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslik). Şagirdlər mətndəki hadisələrin səbəbini və obrazların davranışını izah etməkdə çətinlik çəkə bilərlər. Belə olarsa, müəllim bəzi məqamlara diqqət çəkir. Məsələn, Ayxanın anasından soruşduğu məsələyə nümunə gətirə bilər:

“Ağacda 9 alma qalmışdı. Uşaqlar onlardan dördünü dərdilər. Ağacda neçə alma qaldı? Həmin sayda alma şəkli çəkin”.

Ayxan bu məsələni həll edərkən 3 alma şəkli çəkmişdi. Ona görə də anası dedi ki, iki alma çatmır, çünki 9-dan 4 çıxanda üç yox, beş

qalır. Ləman isə anasının sözlərini eşidib elə bildi ki, qardaşına iki alma lazımdır.

1-ci, 3-cü və 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Bu tapşırıqları yerinə yetirməklə şagirdlər mətni diqqətlə dinlədiklərini nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu bacarığı ilə dinləmə məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər tərkibində “L” səsi iştirak edən obrazın adını müəyyən edərək tapşırıqda verilmiş şəkillər arasından həmin obrazın şəklini seçirlər. Bununla da sözdəki səsləri müəyyənləşdirdiklərini nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 1, 3, 4 (İ.D)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 2 (İ.D)

6-cı DƏRS

İ, İ və M hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsrxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkillərdə təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim sözlərdəki “İ”, “İ” və “M” səslərini aydın tələffüz etməklə şagirdlərin diqqətini bu səslərə yönəldir.

Müəllimin nəzərinə! Müəllim Azərbaycan dilində “İ” səsi ilə sözlərin başlanmadığını, bu səsin yalnız sözlərin ortasında və sonunda işləndiyini nümunələr əsasında izah edir.

1-ci tapşırıq (dərslik), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyənləşdirmək bacarığını möhkəmləndirməyə yönəlib.

2-ci tapşırıq (dərslik). Tapşırıqın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin hüsrxət normalarına uyğun yazı bacarıqlarını formalaşdırır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsrxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 2, 3 (İ.D)

7-ci DƏRS

Ərköyün siçan balası

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: keşiyində dayanmaq, naz eləmək, ağcaqanad, tırtıl, buğda, arpa.

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir (st. 2.2.1).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).

Dinləmə və danışma

Müəllimin yönəldici sualları ilə şagirdlər dərsliyin 16–18-ci səhifələrindəki şəkilləri təsvir edirlər.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir.

Dinləmə mətni: “Ərköyün siçan balası”

Ana siçan körpə balasına layla çalır, bala siçan isə yatmaq istəmirdi. O, balasını əzizləyib dedi:

– Ciy-ciy, balacam, ciy-ciy,
Evim-evciyim, ciy-ciy,
Buğda, arpa verərəm,
Getsə yuxuya ciy-ciy.

Bala siçanın yuxusu gəlmirdi. O, yavaşca dedi:

– Anacan, sən sən çox incədir. Yuxum qaçır. Ana siçan balasını çox istəyirdi. Onun bütün istəklərini yerinə yetirirdi. O, qonşuluqda yaşayan ördəyi çağırırdı:

– Ay ördək, mənim balam üçün bir layla oxu. Bəlkə, yata. Ördək bala siçana layla oxudu:

– Qa-qa deyim, yatsın qoçaq,
Şirin yuxu tapsın qoçaq.
Qa-qa, yatsa gözəl balam,
Tırtıl verərəm bir qucaq.
Qa-qa, qa-qa, qa-qa...

Bala siçan mızıldadı:

– Heç belə də layla olar?! Qa-qa, qa-qa...

Yata bilmirəəm, səsin çox yoğundur.

Ana siçan qurbağanı çağırırdı:

– Ay qurbağa, balamın yuxusu qaçıb, yata bilmir. Bəlkə, sənə qulaq asar.

Qurbağa da bala siçan üçün layla oxudu:

– Qurr-qurr oxuyum, sən yat.

Tutum sənə ağcaqanad.

Qurr, körpə siçanım, qurr-qurr,

Keşiyində dayanım, qurr.

Qurr, qurr, qurr...

Bala siçan nazlandı:

– Heç belə də layla olar?! Qurr, qurr-qurr...

Ana siçan bu dəfə keçini köməyə çağırdı:

– Canım-gözüm, ay keçi, balama bir layla de.

Keçi bala siçan üçün layla oxudu:

– Məə, bala siçanım, məə,

Yat artıq, naz eləmə.

Laylay deyərəm, məə-məə,

Süd də verərəm, məə-məə.

Məə-məə, məə-məə, məə-məə...

Siçan balası keçinin də laylasını bəyənmədi:

– Axı nə qədər mələmək olar?! Bu layla ilə heç kim yatmaz.

Ana siçan lap çaşib-qalmışdı. Keçi vəziyyətini belə görüb ona məsləhət verdi:

– Bəlkə, Məstanı çağırasan. O, yaxşı layla deyir. Özüm eşitmişəm.

Ana siçan gülümsədi:

– Əlbəttə. Necə də unutmuşam! Axı mənim balamın Məstanın miyovultusundan xoşu gəlir.

Ana siçan bir də baxdı ki, balası artıq şirin yuxudadır. Şirin-şirin xoruldayır:

– Ciy, ciy, ciy...

Samuel Marşak

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dinlədikləri mətnin məzmununa əsasən tapşırıqdakı sualları cavablandırırlar.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər sualları cavablandırmaqla fikirlərini bildirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqdakı şəkillərin köməyi ilə məndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir.	Şifahi tap. (MV)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Dinlədiyi məndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 3, 4 (D)
Dinlədiyi məndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 2 (İ.D)

8-ci DƏRS

T və B hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsxnət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkilləri təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim sözlərdəki “T” və “B” səslərini aydın tələffüz etməklə şagirdlərin diqqətini bu səslərə yönəldir. Sonrakı mərhələ danışıq səslərini işarə edən hərfləri tanıtdırmaq.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyənləşdirmək bacarıqlarını möhkəmləndirməyə yönəlib.

2-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırıqın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. 3-cü və 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin hüsxnət normalarına uyğun yazı bacarıqlarını formalaşdırır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsxnət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 3, 4 (İ.D)

9-cu DƏRS

1-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Danışma

Müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdləri danışmağa yönəldir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz?*

– *Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Niyə?*

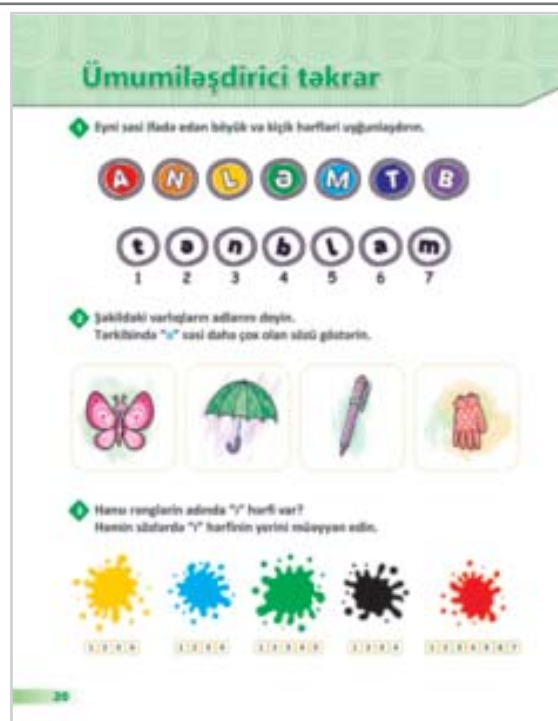
Müəllim üzərində I bölmədə keçilən hərflər yazılmış və adları bu hərflərlə başlayan varlıqların şəkilləri olan kartlardan istifadə edərək bölmədə keçilən hərfləri şagirdlərə bir daha xatırladır. Şagirdlər kartları uyğunlaşdırmaqla kartların üzərində təsvir edilmiş varlıqların adlarının hansı hərflə başladığını müəyyənləşdirirlər.

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlarda şagirdlərin öyrəndiyi hərflərin böyük və kiçik formaları təqdim edilib. Tapşırıqlar həmin hərflərin şagirdlər tərəfindən necə mənimsənildiyini yoxlamağa imkan yaradır.

2-ci, 3-cü və 4-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqları yerinə yetirməklə sözdə səslərin yerini müəyyənləşdirirlər.

Yazı. Qruplarla iş. Şagirdlər yazılışını öyrəndikləri 9 həfdən (a, n, l, ə, m, ı, i, t, b) istifadə edərək müxtəlif sözlər düzəltməlidirlər. Daha çox söz tapıb yazılı şəkildə təqdim edən qrup qalib olur. Şagirdlər bu hərflərdən *alat, tələ, ana, nal, lələ, əl, Ləman, liman, manat, tam, tamam, nanə, ata, nənə, al, alın, nanəli, təməl, əlli, Alı, Əli, ləl* və s. sözlər düzəldə bilirlər.

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər şəkil adlarında hərflərin düzgün ardıcılığını müəyyən edərək hüsnxət normalarına uyğun yazırlar.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq sözləri hecalara ayırmaq bacarığını inkişaf etdirir.

6-cı tapşırıq (dərslük), 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyən etmək bacarığı ilə yanaşı, məntiqi təfəkkürünü də inkişaf etdirir.

Sonda şagirdlər iş dəftərinin 13-cü səhifəsində verilmiş hüsnxət tapşırıqlarını yerinə yetirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Hərflərin böyük və kiçik konfiqurasiyalarını uyğunlaşdırır.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 2, 3, 4, 6 (D), tap. 2 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 5 (D), tap. 3 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Hərflərin tanındılması (oxu və yazı)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Vətən nədir		24–26	14	42–43
2		R və D hərfləri	27	15	43
3	Novruz bayramı		28	16	44–45
4		S, Ş və K hərfləri	29	17	45
5	Meymun balası		30	18	46–47
6		Y, O və Ö hərfləri	31	19	47
7	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsnxət		32–33	20–21	48

Bölmənin icmalı

İkinci bölmədə “Ana vətən” mövzusunda bədii mətnlər və Novruz bayramına aid olan informativ mətn daxildir. Məqsəd şagirdlərdə söz ehtiyatını zənginləşdirmək, xalqımızın adət-ənənələri mövzusunda şifahi nitq bacarıqlarını inkişaf etdirmək, həmçinin şagirdlərə vətənpərvərlik hissi aşılamaqdan ibarətdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) dinləmə mətni üzrə faktoloji sualların cavablandırılması; 2) şəkillər üzrə danışma; 3) şəkillərin köməyi ilə dinləmə və oxu mətnlərinin genişləndirilməsi və şərh edilməsi; 4) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 5) dinlədiyi mətni şəkillərlə uyğunlaşdırma bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi ilə formalaşdırılır.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər mövzu ilə bağlı söz ehtiyatı ilə tanış olur, şifahi nitqində yeni öyrəndiyi sözdən istifadə edirlər.

Oxu. Bu bölmədə ilkin oxu bacarıqları sözləri hecalarla oxumaq vasitəsilə formalaşdırılır. Şəklə uyğun sözü seçmək, hərflərin düzgün ardıcılığını bərpa edərək söz yaratmaq da oxu bacarığının inkişafına xidmət edir.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlərdə hüsnxət normaları əsasında düzgün yazı vərdişlərinin formalaşdırılması davam edir. Şagirdlər böyük və kiçik Rr, Dd, Ss, Şş, Kk, Yy, Oo, Öö hərflərinin hüsnxət normalarına uyğun yazılışını mənimsəyirlər.

1-ci DƏRS (Bölməyə giriş)

Vətən nədir

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: saz, ipək, bülbül, körpü, pambıq, buruq, fındıq, qoz, rəsədxana, türbə, padşah, ölkə, kisə, qızıl, torpaq, müharibə.

Danışma:

- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür (st. 2.2.1).
- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır (st. 2.2.3).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətni kitabdan izləyir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkil əsasında yerinə yetirilir. Burada Azərbaycanın xəritəsi və bayrağı əks olunmuşdur. Xəritədə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində yetişən meyvə-tərəvəzlər və bu ərazilərdə yerləşən abidələr əks olunmuşdur. Müəllim şagirdlərə belə mətn təqdim edir:

“Azərbaycan mənim vətənimdir. Bakı Azərbaycanın paytaxtıdır. Bakı gözəl şəhərdir. Mənim vətənim çox zəngindir. Xəzər dənizində neft çıxır. Abşeron üzüm, ənciri ilə məşhurdur. Sabirabadda ən dadlı qarpız yetişir. Xaçmaz pomidoru, Gədəbəy kartofu ilə məşhurdur. Bakı nefti çox qiymətlidir. Mən azərbaycanlıyam və vətənim çox sevirəm”.

Şagirdlərə tapşırıqlar ki, mətndəki cümlələri dinlədikcə şəkildə göstərsinlər. Daha sonra dərslərdə verilmiş suallar cavablandırılır.

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündə verilmiş sözləri izah edir. Yeni sözlərlə söz birləşməsi və cümlə qurulur. Mətdə işlənəcək olan bu sözlər şagirdlərə mətnin qavranılmasını asanlaşdıracaq.

Mətnlə iş. Dərsləyin 24–26-cı səhifələrindəki şəkillərə uyğun “Vətən nədir” mətni oxunur və şagirdlər onu şəkilləri izləyərək dinləyirlər.

Kamal babasından soruşdu:

– Baba, vətən nədir?

Baba cavab verdi:

– Sənə bir əfsanə danışacağam. Diqqətlə qulaq as. Qədim zamanlarda iki padşah var imiş. Bir gün padşahın biri o birinin torpaqlarını ələ keçirmək üçün yanına elçi göndərdi: Əgər mənə ağ atını verməsən, müharibə olacaq. Padşah ağ atı qonşu padşaha göndərdi. İki gündən sonra yenidən elçi gəldi: Padşahımız deyir ki, mənə 40 kisə qızıl verməsə, müharibə olacaq. 40 kisə qızıl qonşu padşaha göndərildi. İki gündən sonra yenə elçilər gəldilər: Padşahımız deyir ki, torpaqların yarısını bizə verməsə, müharibə olacaq. Padşah qəzəbləndi: Müharibəyə hazırlaşın. At istədiniz, verdim, pul istədiniz, verdim. Çünki onlar mənim idi. Amma torpağın bir ovucunu da verə bilmərəm. O bizə babalardan qalıb. Bizi bu torpaq böyüdü. Onun havası, suyu ilə böyümüşük. Bu torpaqda babalarımız yatır. Biz onu balalarımız üçün qorumalıyıq. Düşməyə vermərik. Müharibə başlanır və padşah qalib gəlir, – baba ona diqqətlə qulaq asan Kamaldan soruşdu:

– İndi bildin, Vətən nədir?

Kamal başını tərpətdi.

Nə anladın? Mətn tam qavranıldıqdan sonra səh. 26-da verilən suallar cavablandırılır. Bu suallar faktoloji xarakter daşıyır və onlara cavab verməklə şagirdlər mətnin məzmununu nə dərəcədə qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

“Düşün və cavab ver” rubrikası altındakı sualları cavablandırmaqla şagirdlər əsərdəki obrazların hərəkətlərini qiymətləndirir, onlara münasibətlərini bildirirlər. Şagirdlər danışarkən müəllimin onlardan yeni sözlərin nitqlərində istifadə olunmasını tələb etməsi tövsiyə olunur.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərdən şəkillərin mətnə uyğun ardıcılığını müəyyən etmək tələb olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkil adlarındakı hecaların sayını müəyyənləşdirib yazmalıdırlar.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Titul səhifəsi (D)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2, 3 (D)
Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 4, 5, 6 (D)
Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)

2-ci DƏRS

R və D hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Böyük və kiçik hərfləri hüsxnət normalarına uyğun yazır və bitişdirir (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkilləri təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim həmin sözləri aydın səslə tələffüz edir. Sonra əlini növbə ilə böyük və kiçik “R” və “D” hərflərinin üzərinə qoymaqla hərfləri səsləndirir, şagirdlər dinləyirlər. Daha sonra şagirdlər müəllimlə birlikdə həmin hərfləri səsləndirirlər.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlərin sözdəki səslərin yerini müəyyənləşdirmək bacarığını möhkəmləndirir.

2-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırığın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıq şagirdin yeni öyrəndiyi səslərin söz sxemindəki yerini müəyyənləşdirmək bacarığını möhkəmləndirir.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq “Rr” və “Dd” hərflərinin hüsxnət normalarına uyğun yazmaq vərdişini möhkəmləndirir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsxnət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), Tap. 3 (İ.D)

3-cü DƏRS

Novruz bayramı

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: kosa, keçəl, paxlava, şəkərbura, qoğal, şənlik, sevinmək, qeyd etmək.

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).
- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.1.2).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

Oxu:

- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini kitabın 28-ci səhifəsindəki şəklə yönəldir və soruşur:

– *Sizcə, şəkildə nə təsvir edilib?*

Dinləmə və danışma

Şagirdlər sahib olduqları söz ehtiyatından istifadə etməklə şəkildəkiləri həyatda gördükləri ilə əlaqələndirərək danışa bilirlər. Müəllim əlavə suallar vasitəsilə şagirdləri danışmağa istiqamətləndirir.

Diferensial təlim

Azərbaycan dilini zəif bilən şagirdlər şəkildə gördükləri ayrı-ayrı əşyaların adlarını söyləməklə, yaxud qısa və sadə cümlələr qurmaqla kifayətlənə bilirlər. Azərbaycan dilində yaxşı danışan şagirdlər isə rabitəli mətn qurub şəkildə gördüklərini təsvir edirlər.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Beləliklə, şagirdlər dinlədikləri sözü vizual izləməklə tərcüməyə ehtiyac olmadan həmin sözün mənasını asanlıqla anlayırlar.

“Nə anladın?” rubrikası, 1-ci və 3-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər şəkildən aldıkları məlumatlara və şəxsi təəssüratlarına əsasən sualları cavablandırırlar. Daha çətin və əhatəli cavab tələb edən 3-cü sualın cavablandırılmasında dili zəif bilən şagirdlərin də iştirak etməsinə nail olmaq üçün yönəldici suallar verilməsi məqsəda uyğundur.

“Düşün və cavab ver” başlığı altında verilmiş **4-cü tapşırığın** yerinə yetirilməsi də təlimdə diferensial yanaşma tələb edir. Belə ki, dili zəif bilən şagirdlər bayrama aid adətlərin ancaq adlarını çəkə, Azərbaycan dilində yaxşı danışan şagirdlər isə bu adətlər haqqında bildiklərini söyləyə bilirlər.

Müəllim Novruz bayramı adətlərinin biri haqqında dinləmə mətni səsləndirə bilər. Məsələn, *qapı pusmaq adəti haqqında*. Amma əvvəlcə mətnə rast gəlinən çətin ifadələrin izahını vermək lazımdır: *qapı pusmaq* – qapının arxasında durub gizlicə qulaq asmaq, *niyyət tutmaq* – ürəyində hər hansı arzu tutmaq və s.

Mətn nümunə kimi təqdim edilir:

“Qapı pusmaq Novruz bayramının ən qədim adətlərindəndir. Bayram axşamı gənc oğlanlar və qızlar qonşularının, qohumlarının qapılarının arxasında dururlar. Onlar niyyət tutaraq gizlicə içəridə nə danışıldığına qulaq asırlar. İçəridən xoş söz eşitsələr, sevinirlər. Deməli, arzuları yerinə yetəcək. Buna görə də bayram axşamı hamı evində ancaq yaxşı sözlər işlətməyə çalışmalıdır”.

Mətn səsləndirildikdən sonra müəllim faktoloji suallarla şagirdlərin onu necə qavradığını yoxlayır.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Riyaziyyatla inteqrasiya xarakteri daşıyır.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər Novruz xonçasına uyğun gələn əşyaları seçməklə dərsin mövzusunun qavradıqlarını nümayiş etdirirlər. Bu zaman şagirdlərə sözləri səsləndirmək tapşırılır.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər verilmiş hecanın sözdəki yerini müəyyənləşdirməklə sözləri hecalarla oxumaq bacarığını möhkəmləndirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Tap. 1, 2, 3 (D)
Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Tap. 4 (İ.D)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	(MV)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 3 (İ.D)

4-cü DƏRS

S, Ş və K hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Şagirdlər şəkillərdəki varlıqların adını söyləməklə "S", "Ş" və "K" səsləri ilə tanış olurlar.

1-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırığın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

2-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərə "k" hərfinin fərqli tələffüzü ilə bağlı məlumat verilir. Müəllim müxtəlif şəkillər göstərərək sözləri səsləndirir. Məsələn: *kələm, tülkü, təkar, kvadrat, tank, makaron* və s. Bundan sonra tapşırıqlardakı sözlər qruplaşdırılır.

"Yazmağı öyrənək", 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq hərflərin hüsnxət normalarına uyğun yazı vərdişlərini möhkəmləndirir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər söz ehtiyatlarını nümayiş etdirməklə yanaşı, yazı bacarıqlarını da inkişaf etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	"Oxumağı öyrənək" rub. (D)
Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir.	Tap. 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 1 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	"Yazmağı öyrənək" rub. (D), tap. 2 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 3 (İ.D)

5-ci DƏRS

Meymun balası

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: meymun, darıxmaq, qəmgin, gəmi.

Danışma:

- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.1.2).
- Sual və nəqli cümlələri müvafiq intonasiya ilə tələffüz edir (st. 2.1.1).
- Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir (st. 2.2.3).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).

Oxu:

- Anlayışın əsas əlamətlərinə görə sözü müəyyən edir (st. 3.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim mətnin adını səsləndirir, şagirdlərin fikrini şəkillərə yönəldir və soruşur:

– Sizcə, burda nədən danışılacaq?

Söz mücrüsü. Mətni oxumazdan əvvəl müəllim yeni sözlərin mənalərini izah edir.

Dinləmə və danışma

Müəllim mətni oxuyur. Bu zaman şagirdlər kitabdakı şəkillərə baxaraq epizodları müəyyənləşdirirlər. Mətn:

Eldar həyətdə oynayanda ağacın alçaq budığında bir meymun balası gördü. Ona yaxınlaşdı:

– Sən burda neyləyirsən?

– Mən sirkdən qaçmışam. Sirkə məni Hindistandan gətiriblər. Ailəm ordadır, onlar üçün darıxıram. Evimə istəyirəm.

Eldar dedi:

– Gəl gedək bizə. Mənim atam neftçidir, indi dənizdədir. Bir az bizdə yaşa, atam qayıdandan sonra sənə evinə qayıtmağa kömək edər. Meymun balası razılaşıdı.

Onlar Eldargilə gəldilər. Eldar meymun balasına yaxşı baxırdı. Onun üçün otağında ayrıca yer düzəltdi. Hər gün ona banan və sevdiyi

çarəzləri verirdi. Meymun balası ilk günlər çox şən görünürdü. Amma 3-4 gündən sonra kefi yenidən pozuldu.

Eldar meymun balasının getməyini heç istəmirdi. Meymun balasının isə kefi açılmırdı.

Nəhayət, Eldarın atası dənizdən qayıtdı. Eldar ona hər şeyi danışdı. Atası meymun balasına kömək edəcəyini bildirdi. Eldar meymun balasına öyrəşmişdi. Ondan ayrılmaq istəmirdi. Ona görə dostu ilə danışmaq və onu fikrindən daşındırmaq qərarına gəldi:

– Getmə, axı buranın nəyi pisdir? Hər gün səninlə gəzirik, yaxşı vaxt keçiririk, oynayırıq. Mən nə edirəm ki, sən mənimlə qalasan? Həm də Hindistan çox istidir. Bura ordan yaxşıdır.

Meymun balası dedi:

– Burda hər şey yaxşıdır. Sən mənim dostum olmusan. Səninlə oynamaq, demək, gülmək xoşdur. Amma mənim vətənim Hindistandır. İsti də olsa, yemək tapmaq mənə çətin də olsa, ailəm: anam, atam, qardaşlarım – hamı ordadır. Ora mənə hər yerdən əzizdir.

Bu sözlərdən sonra Eldar meymun balasını anladı və onun qərarı ilə razılaşıdı.

Bir neçə gündən sonra meymun balası gəmi ilə Hindistana gəldi.

“Nə anladın?” rubrikası, 1-ci və 3-cü tapşırıqlar. Dinləmə mətninə əsasən cavablandırılır. Bu suallar daha çox faktoloji xarakter daşıyır.

“Düşün və cavab ver” başlığı altında verilmiş suallara cavablar müxtəlif ola bilər. Bu tapşırıqlar şagirdlərdə danışma bacarığı formalaşdırır. 4-cü və 5-ci tapşırıqlar şagirdə tənqidi təfəkkür formalaşdırır.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Mətdəki hadisələrin ardıcılığı mətnə əsasən müəyyənləşdirilir.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlərin mətni dinləyib-anlamasını və diqqətini yoxlamağa xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Tap. 1, 2 (D)
Dinlədiyi mətdəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 4, 5 (D)
Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir.	MV
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 4 (İ.D)

6-cı DƏRS

Y, O və Ö hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Böyük və kiçik hərfləri hüsnxət normalarına uyğun yazır və bitişdirir (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkillərdə təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim sözlərdəki “Y”, “O” və “Ö” səslərini aydın tələffüz etməklə səsləndirir.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqların məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, **1-ci tapşırıq (iş dəftəri).** Tapşırıqlar “Y”, “O” və “Ö” hərflərinin hüsnxət normalarına uyğun yazı vərdişlərini möhkəmləndirir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırığı yerinə yetirməklə şagirdlər söz ehtiyatını təkrarlayırlar. Cədvəldə “gizli” şəkildə verilmiş sözləri müəyyənləşdirib yazmaq tapşırılmışdır. Gizlənmiş sözlər: *əlkə, arı, ot, aş, maşın, nə, dörd, bal, dayı, ay, ayı, baş, yol, daş, yoldaş, il, oyun, yun, un.* Yaxşı olar ki, müəllim həmin cədvəli böyük ölçüdə hazırlayıb lövhədən assın.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 1 (D), tap. 2 (İ.D)
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (İ.D)

7-ci DƏRS

2-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Səslə hərfi uyğunlaşdıraraq eşitdiyi sözü yazır (st. 4.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Şagirdlər yönəldici suallar vasitəsilə bölmə üzrə keçilən mövzuları xatırlayırlar.

Danışma

Müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdləri danışmağa yönəldir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz? Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Nə üçün?*

Müəllim üzərində II bölmədə keçilən hərflərlə başlayan varlıqların şəkilləri olan kartlar göstərir. Şagirdlər kartlarda olan varlıqların adlarının hansı hərflə başladığını müəyyənləşdirirlər.

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin bölmə boyu öyrəndikləri hərflərin böyük və kiçik formalarını necə mənimsədiklərini müəyyənləşdirməyə xidmət edir.

2-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər “k” hərfinin sözlərdə fərqli tələffüz edildiyini nə dərəcədə qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Bu tapşırıqda şagirdlər sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırmaqla oxu bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıq şagirdlərin sözdə səslərin yerini müəyyənləşdirmək bacarığını üzə çıxarır.

4-cü və 6-cı tapşırıqlar (dərslük), 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin sözlərdəki heca sayını və hecanın sözdəki yerini müəyyənləşdirmək, habelə hecalardan söz düzəltmək bacarığının üzə çıxarılmasına xidmət edir.

Ümumiləşdirici təkrar

♦ Eyni səsi ifadə edən böyük və kiçik hərfləri uyğunlaşdırın.

♦ “K” hərfinin səslənməsinə görə dörd sözdan biri fərqlidir.

- a) kran b) kəklik c) aktyor ç) maska
a) təkər b) kol c) traktor ç) kitab

♦ Sözlərlə şəkilləri uyğunlaşdırın.

Yazı

5-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər söz və cümlələri hüsnxət normalarına uyğun köçürürlər.

Qruplarla iş. Şagirdlər indiyə qədər yazılışını öyrəndikləri 17 hərfdən istifadə edərək müxtəlif sözlər düzəltməlidirlər. Sonda daha çox söz tapıb yazılış şəkildə təqdim edən qrup qalib olur. Şagirdlər *alət, tələ, ana, nal, lələ, əl, Ləman, liman, manat, tam, tamam, nanə, ata, nənə, al, alın, nanəli, təməl, əlli, Alı, Əli, ləl, rəssam, şəkil, dərs, məşəl, kosmos, yalan, ördək, şəkər* və s. sözlər düzəldə bilirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 1 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir.	Tap. 2 (D)
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 3 (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 4, 6 (D), tap. 3 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz yazır.	Tap. 5 (D), tap. 4 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Yazı (qrammatika)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Heyvanlar necə qorunurlar?		36	22	50–51
2		P, U və Ü hərfləri	37	23	51
3	Arıların qəzəbi		38	24	52–53
4		V və E hərfləri	39	25	53
5	Ördək balası və cücə		40	26	54–55
6		G, Ğ və Z hərfləri	41	27	55
7	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		42–43	28–29	56

Bölmənin icmalı

Bu bölmədə müxtəlif heyvanlardan bəhs edən bədii və informativ mətnlər təqdim olunur. Əsas məqsəd şagirdlərin maraq dairəsində olan mövzulardan istifadə etməklə onların dinləmə, danışma, oxu və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, ətraf aləmlə bağlı söz ehtiyatlarını zənginləşdirməkdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şəkillər üzrə danışma; 2) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 3) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmələri; 4) rabitəli cümlə qurma; 5) dinlədikləri mətni təxəyyülə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi ilə formalaşdırılır.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər artıq keçən tədris ilindən vəhşi heyvanlar, ev heyvanları, vəhşi quşlar və ev quşlarının adlarını, həmin heyvanların çıxardıqları səsləri ifadə edən feilləri (miyovul-damaq, hürmək) mənimsəyiblər. Bu bölmədə, əsasən, həmin sözlərdən istifadə edilir. Eyni zamanda bu mövzu ilə bağlı bir çox yeni sözlər də öyrənilir.

Oxu. Bu bölmədə ilkin oxu bacarıqlarının formalaşdırılmasına başlanılır. İlk dərslərdə sözün səslərə ayrılması, səslərin müvafiq hərflərlə işarə olunması, böyük və kiçik hərflərin uyğunlaşdırılması ilə başlanan oxu bacarıqları daha sonrakı dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilir.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlərdə hüsrxət normaları əsasında düzgün yazı vərdişlərinin formalaşdırılması davam edir. Şagirdlər böyük və kiçik Pp, Uu, Üü, Vv, Ee, Gg, Ğğ, Zz hərflərinin hüsrxət normalarına uyğun yazılışını mənimsəyirlər.

1-ci DƏRS

Heyvanlar necə qorunurlar?

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: caynaq, iynə, buynuz, neştər, çanaq.

Danışma:

- Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.2.2).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.1.1).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

Yazı:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin titul səhifəsindəki şəkillərə yönəldir və soruşur:

– *Sizcə, bu bölmədə nə haqda danışılacaq?*

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkillər və suallar əsasında yerinə yetirilir. Əvvəlcə şagirdlərin şəkildə gördükləri heyvanlar və quşlar haqqında ilkin bilikləri yoxlanılır. Daha sonra konkret suallar əsasında şagirdlər danışma fəaliyyətinə cəlb olunurlar. Şagirdlər onlara tanış olan bir heyvan haqqında məlumat verirlər.

Diferensial təlim

Təqdimatın söz ehtiyatı zəngin olan, Azərbaycan dilini daha yaxşı bilən şagirdlərin birinci təqdim etməsi daha məqsədəuyğundur. Bu, digər şagirdləri istiqamətləndirər, onlar təqdim etməzdən əvvəl öz nitqlərində düzəlişlər edə bilirlər.

Şagirdlər heyvanlar və quşlar haqqında bildikləri şeir və nağıllardan birini söyləyirlər. Şagirdlər keçən tədris ilində “Axmaq canavar”, “Qartal və Xoruz” nağıllarını və “Keçi”, “Xoruz”, “Quşlar” və sairə şeirləri öyrəniblər. Bunlardan əlavə bildikləri şeir və nağılları da söyləyə bilirlər. Daha sonra şagirdlər onlarda maraq doğuran heyvanlar haqqında məlumat almaq üçün suallar verirlər.

Müəllimin nəzərinə! Çox güman ki, bəzi şagirdlərin ev heyvanları var. Müəllim şagirdlərə sevimli ev heyvanlarını sinif yoldaşlarına təqdim etmək üçün söz verməsi tövsiyə edilir.

Dinləmə və danışma

Şagirdlər dərsləyin 36-cı səhifəsindəki şəklə diqqətlə baxırlar. Onlar sahib olduqları söz ehtiyatına əsasən şəkildəkiləri təsvir etməyə çalışırlar.

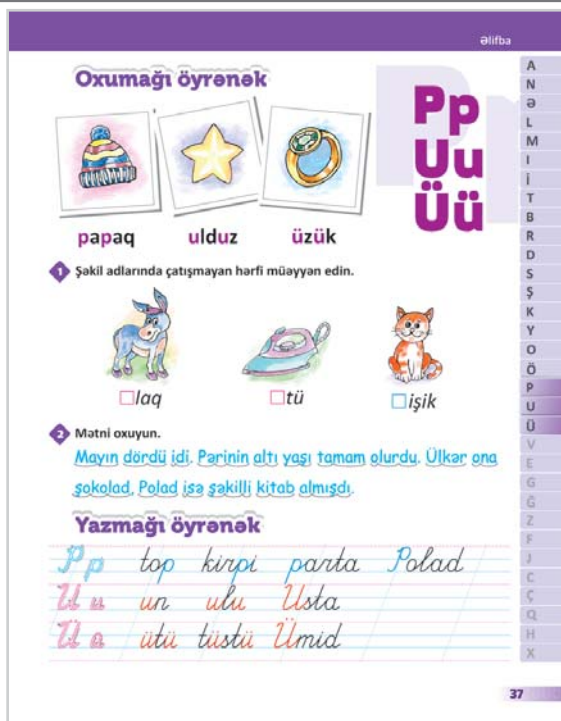
Söz mücrüsü. Müəllim sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir.

Dinləmə mətni**Heyvanlar necə qorunurlar?**

Bir çox heyvanların özünü qorumaq üçün “silah”ı olur. Pişik caynaqları, arı neştəri, kirpi tikanları, keçi buynuzları, ilan zəhəri, pələng pəncəsi, it isə dişi ilə özünü müdafiə edir.

Bəzi heyvanlar isə yaşadığı mühitə uyğunlaşmaqla özünü qoruya bilər. Məsələn, buqalamun düşdüyü yerdən asılı olaraq rəngini dəyişə bilər.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dinləmə mətninə və şəkillərə əsasən sualları cavablandırırlar. Bununla da mətni nə qədər diqqətlə dinlədiklərini nümayiş etdirirlər.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər tapşırıqlarda verilmiş sualı cavablandırmaqla öz fikirlərini bildirirlər. Müəllimə şagirdlərin nitqinə diqqət etmək, qeydlər aparmaq tövsiyə edilir. Müəllim bu qeydlərə əsasən şagirdlərə səhvlərini izah edir, tövsiyələr verir.

Yazı

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər hərf sxemi ilə şəkil adlarını uyğunlaşdırmaqla söz ehtiyatını və sözdəki səsləri müəyyənləşdirmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Titul səhifəsi (D), tap. 2 (D)
Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Titul səhifəsi (D), tap. 3 (D)
Dinlədiyi mətn üzrə fakto- loji suallara cavab verir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 2 (İ.D)

2-ci DƏRS

P, U və Ü hərfəri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərf elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Müəllim sözlərdəki “P”, “U” və “Ü” səslərini aydın tələffüz etməklə diqqəti bu səslərə yönəldir. Sonrakı mərhələ danışq səslərini işarə edən hərfəri tanımaqdır. Müəllim P, U və Ü hərfərini göstərməklə hərfəri səsləndirir, şagirdlər birlikdə həmin hərfəri təkrar edirlər.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlarda şəkil adına aid hərf sxemində hərfər buraxılıb. Şagirdlər hərfərin yerini müəyyən etməklə səsləri müəyyənləşdirmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük). Bu tapşırığın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını inkişaf etdirməkdir.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Əlyazısı kimi verilmiş “Pp”, “Uu” və “Üü” hərfərinin konfiqurasiyası, digər hərfərlə birləşmə qaydaları mənimsədilir.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar oxu və yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Hərf elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 2, 4 (İ.D)

3-cü DƏRS

Arıların qəzəbi

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: dəcəl, xortum, yuva, silkələmək, dağıtmaq, sancmaq, zəif, əzmək.

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

• Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).

Danışma:

• Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir (st. 2.2.2).

Yazı:

• Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim yönəldici sual vasitəsilə şagirdlərin diqqətini mövzuya cəlb edir:

– *Sizcə, güclü və zəif olmaq nə deməkdir?*

Dinləmə və danışma

Müəllim şagirdlərin diqqətini dərsləyin 38-ci səhifəsindəki şəkillərə yönəldir. Onlar sahib olduqları söz ehtiyatına əsasən şəkildəkiləri təsvir etməyə çalışırlar.

Müəllim yardımçı suallar vasitəsilə şagirdləri danışmaya yönəldə bilər:

– *Mətnə hansı obrazlar iştirak edir?*

– *Sizcə, Fil nə etmək istəyir?*

– *Sizcə, arılar ona nə deyə bilər?*

– *Birinci və sonuncu şəkildə Filin mimikalarına diqqət edin. Hansı fərqləri görürsünüz?*

– *Sizcə, fil güclüdür, yoxsa arı? Fikrinizi əsaslandırın.*

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir. Bu sözləri müxtəlif üsullarla: sözə uyğun şəkil nümayiş etdirməklə, şagirdlərin leksikonuna daxil olan yaxınmənalı sözlərdən istifadə etməklə, sözü cümlədə işlətməklə izah edə bilər.

Dinləmə mətni: “Arıların qəzəbi”

Biri var idi, biri yox idi, bir dəcəl Fil var idi. Bu gün Filin kefi yaxşı idi. O ora-bura qaçır, əylənirdi. Xortumunu ağaca dolayıb oynayırdı. Demə, bu ağacda arıların yuvası var imiş. Arılar yuvadan çıxıb Filə dedilər:

– *Fil qardaş, xahiş edirik, yuvamızı dağıtma.*

Fil ağacı daha da bərk yelləməyə başladı:

– *Xeyr, mən burada oynayıram.*

Arılar bir daha dedilər:

– *Nə olar, get bir az aralıda oyn.*

Fil acıqla cavab verdi:

– *Mən heç yerə gedəsi deyiləm. Bir bunlara bax! Bapbalaca boyları var, mənə əmr edirlər.*

Arılar yuvalarından çıxıb dəcəl Filə hücum etdilər. Onun başından, qulağından, gözündən, burnundan, ağzından, bir sözlə, bədəninin hər yerindən sancdılar. Fil arılardan qaçıb özünü gölməçəyə atdı. Ağrıdan ufuldamağa başladı. Arılar onu dövrəyə aldılar:

– *Fil qardaş, indi halın necədir? Özündən zəifləri əzənin axırı belə olar.*

Fil utanıb başını aşağı saldı.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dinləmə mətninə və şəkillərə əsasən tapşırıqlardakı sualları cavablandırırlar.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqda dinləmə mətninin məzmununu əks etdirən şəkillər hadisələrin baş vermə sırasına görə qeyri-ardıcıl verilmişdir. Şagirdlər şəkilləri hadisələrin ardıcılığına uyğun sıralamaqla mətni diqqətlə dinlədiklərini nümayiş etdirirlər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqdakı sualı cavablandırmaqla “Arıların qəzəbi” mətnini təxəyyüllərinə uyğun davam etdirirlər. Bu hadisədən sonra Filin davranışındakı dəyişikliklərdən danışirlər. Müəllim əlavə suallar vasitəsilə şagirdləri danışmağa istiqamətləndirir:

– Sizcə, Fil bundan sonra nə edəcək? Fil arılardan üzr istəməlidirmi? Fil özündən balaca heyvanlarla necə davranmalıdır?

Yazı. 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu bacarığı ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir.	Tap. 3 (D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 2 (İ.D)

4-cü DƏRS

V və E hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Oxu bacarığı sözdəki səsləri fərqləndirməkdən başlayır. Müəllim sözlərdəki “V” və “E” səslərini aydın tələffüz etməklə diqqəti bu səslərə yönəldir. Sonrakı mərhələ danışiq səslərini işarə edən hərfləri tanımaqdır. Müəllim V və E hərflərini göstərməklə hərfləri səsləndirir, şagirdlər birlikdə həmin hərfləri təkrar edirlər.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Bu tapşırıqların məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını inkişaf etdirməkdir.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Burada əlyazısı formasında verilmiş “Vv” və “Ee” hərflərinin konfigurasiyasını, eyni zamanda digər hərflərlə birləşmə qaydalarını şagirdlərə izah edir.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar oxu bacarığı ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 2, 3 (İ.D)

5-ci DƏRS

Ördək balası və cücə

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: soxulcan, xilas etmək, çimmək, batmaq.

Dinlāmā:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Bildiyi faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir (st. 1.1.2).

Danışma:

- Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir (st. 2.2.3).

Oxu:

- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir (st. 3.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini mövzuya yönəltmək üçün suallar verir:

– Sizcə, başqalarının hərəkətini təkrar etmək nə dərəcədə doğrudur?

Dinləmə və danışma

Şagirdlər dərsliyin 40-cı səhifəsindəki şəkli sahib olduqları söz ehtiyatına əsasən təsvir etməyə çalışırlar.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər artıq Azərbaycan əlifbasının iyirmi iki hərfi ilə tanış olublar. Bəzi şagirdlər dərslərin ilk bölmələrində dinləmə və danışma məzmun xəttinin inkişafına yönəlmiş dinləmə mətninə çəkilmiş illüstrasiyaları müşayiət edən cümlələri oxuya bilərlər. Bu diferensial yanaşma müxtəlif səviyyəli şagirdləri inkişaf etdirmək məqsədini daşıyır. Artıq hecalarla oxumağı bacaran şagirdlər mətnin məzmununu əks etdirən cümlələri oxumaqla oxu texnikalarını inkişaf etdirə bilərlər.

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir. Şagirdlər yeni sözləri müxtəlif cümlələrdə işlətməklə həmin sözlərin mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Dinləmə mətni: “Ördək balası və cücə”

Ördək balası yumurtadan çıxdı və dedi:

– Mən yumurtadan çıxdım.

3-cü bölmə. Heyvanlar və quşlar

Dinləmə və danışma

Ördək balası və cücə

Söz mərcisi

soxulcan • xilas etmək
çimmək • batmaq

1

Ördək balası:

- Mən yumurtadan çıxdım.

Cücə:

- Mən də.

2

- Mən soxulcan tapdım.

- Mən də.

3

- Mən göldə çimmək istəyirəm.

- Mən də.

4

- Mən üzürəm.

- Xilas edin! Batıram!

5

- Mən yenə çimmək istəyirəm.

- Mən yox.

No anladım?

1. Cücə ördək balasının hansı hərəkətlərini təkrar etdi?

Düşün və cavab ver.

2. Sizcə, cücə nə üçün batırdı?

3. "Ördək balası və cücə" mətni əsasında rollu oyun hazırlayın.

40

– Mən də, – deyə cüca təkrar etdi.

Ördək balası dedi:

– Mən soxulcan tapdım.

– Mən də, – deyə cüca təkrar etdi.

Ördək balası dedi:

– Mən qöldə çimmək istəyirəm.

– Mən də, – deyə cüca təkrar etdi.

Ördək balası dedi:

– Mən üzürəm.

Cüca qısqırdı:

– *Xilas edin! Batıram!*

Ördək balası dedi:

– Mən yenə çimməyə qedirəm.

– Mən isə yox, – deyə cüca cavab verdi.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlər dinlədikləri mətnin məzmununa əsasən sualları cavablandırırlar.

2-ci tapşırıq (dərslik). Şagirdlər bildikləri faktlara əsasən cücənin göldə batmasının səbəbini izah edirlər. Bu zaman müəllim əlavə suallar vasitəsilə şagirdləri danışmaq və fikirlərini əsaslandırmaq üçün istiqamətləndirir:

Müəllimin nəzərinə! Çalışmaq lazımdır ki, şagirdlər suallara cavab verərkən fikirlərini əsaslandırsınlar. Bu məqsədlə müəllim niyə? nə üçün? kimi suallarla şagirdləri istiqamətləndirə bilər.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri oxuyur, şəklə uyğun

olanını seçməklə onların məzmununu anladıklarını nümayiş etdirirlər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Rollu oyunların təşkili dilin tədrisində real nitq situasiyasının yaradılması məqsədilə istifadə olunur. Şagirdlər hadisələrin canlı iştirakçılarına çevrilərkən söz ehtiyatının mənimsədilməsi yüksək səviyyədə olur. Rollu oyun zamanı şagirdlərin intonasiya, mimikalardan düzgün istifadə etmələri müşahidə edilməli, istiqamətləndirilməlidir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Bildiği faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir.	Tap. 2 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir.	Tap. 3 (İ.D)
Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir.	Tap. 3 (D)

6-cı DƏRS

G, Ğ və Z hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Müəllim sözlərdəki “G”, “Ğ” və “Z” səslərini aydın tələffüz etməklə diqqəti bu səslərə yönəldir. Müəllim G, Ğ və Z hərflərini göstərməklə hərfləri səsləndirir, şagirdlər birlikdə həmin hərfləri təkrar edirlər.

Müəllimin nəzərinə! Müəllim Azərbaycan dilində “Ğ” səsi ilə sözlərin başlanmadığı, bu səsin yalnız sözlərin ortasında və sonunda işləndiyi haqqında məlumat verir.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Bu tapşırıqların məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını inkişaf etdirməkdir.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Burada əlyazısı formasında verilmiş Gg, Ğğ və Zz hərflərinin konfigurasiyasını, eyni zamanda digər hərflərlə birləşmə qaydalarını şagirdlərə izah edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), möhkəmləndirmə tap. (MV), tap. 1 (D), tap. 2, 3 (İ.D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)

7-ci DƏRS

3-cü bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Verilmiş şəklə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Şagirdlər yönəldici suallar vasitəsilə bölmə üzrə keçilən mövzuları xatırlayırlar.

Danışma

Müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdləri danışmağa yönəldir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz? Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Niyə?*

Müəllim üzərində III bölmədə keçilən hərflər yazılmış və adları bu hərflərlə başlayan varlıqların şəkilləri təsvir edilmiş kartlardan istifadə edərək bölmədə keçilən hərfləri şagirdlərə bir daha xatırladır. Şagirdlər kartları uyğunlaşdırmaqla kartların üzərində təsvir edilmiş varlıqların adlarının hansı hərflə başladığını müəyyənləşdirirlər. Bu fəaliyyətdə şagirdlərin yeni öyrəndiyi sözlərdən, yəni söz mücrüsündəki sözlərdən istifadə etməyə çalışmaq lazımdır.

Oxu

1-ci, 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqları yerinə yetirməklə sözdə səslərin yerini müəyyənləşdirə bildiklərini nümayiş etdirirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırırlar. Bu fəaliyyətlə həm oxu texnikası, həm də bölmə boyunca mənimsənilən söz ehtiyatı nümayiş etdirilir.

Yazı

5-ci və 6-cı tapşırıqlar (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlar oxu və yazı məzmun

Ümumiləşdirici təkrar

❖ Hansı şəklin adının ilk səsi digərlərindən fərqlidir.

❖ Bu sxemə hansı şəklin adı uyğun gəlir?

□ □ □ - □ □ □

❖ Hər bir hecanın sxemdəki sıra nömrəsini tapın.

42

xətlərinin inteqrasiyasına imkan yaradır və düzgün hecalamaq bacarığını inkişaf etdirir. Bu bacarıq yazıda sözləri sətirdən-sətərə düzgün keçirməyə kömək edir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıqla şagirdlər bölmə boyu mənimsədikləri söz ehtiyatını, yiyələndikləri oxu və yazı bacarıqlarını nümayiş etdirirlər. Riyaziyyat fənni ilə inteqrasiyaya imkan yaradan bu tapşırıq eyni zamanda müəllimə şagirdlərin məntiqi düşüncələrini müşahidə etməyə imkan verir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 1, 2, 3 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir.	Tap. 4 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	Tap. 5, 6 (D), tap. 1 (İ.D)
Verilmiş şəklə uyğun söz yazır.	Tap. 2 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Yazı (qrammatika)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Çil toyuq və siçan balaları		46	30	58–59
2		C, Ç və Q hərfləri	47	31	59
3	Tülkü və Leylak		48	32	60–61
4		H və X hərfləri	49	33	61
5	İtlə insan necə dost oldu		50	34	62–63
6		F və J hərfləri	51	35	63
7	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		52–53	36–37	64

Bölmənin icmalı

Bu bölmədə şagirdlərə müxtəlif mövzulu nağıllar təqdim olunur. Əsas məqsəd maraqlı, düşündürücü, tərbiyəvi xarakter daşıyan nağıllar vasitəsilə onların dinləmə, danışma, oxu və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, söz ehtiyatlarını zənginləşdirməkdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şəkillər üzrə danışma; 2) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 3) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmə; 4) rabitəli cümlə qurma; 5) dinlədikləri mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi ilə formalaşdırılır.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər bu bölmədə dinlədikləri və ya oxuduqları nağıllarda bir çox yeni sözlər və ifadələrlə tanış olurlar: *dəyirman, kökə, sünbül, odun, üyütmək, dolça, dimdikləmək, söhbət etmək, süfrə, nuş olsun, dəyərli, birlikdə, güclü, hürmək, parçalamaq, dost*. Bundan əlavə, dərslikdəki nağıllar və MV-dəki dinləmə mətnləri sayəsində Azərbaycan nağıllarında işlədilən ifadələr (*Biri var idi, biri yox idi*), nitq etiketləri (*nuş olsun, buyur* və s.) də şagirdlərin leksikonuna daxil olur.

Oxu. Bu bölmədə Azərbaycan əlifbasının tədrisi yekunlaşdırılır. Şagirdlərdə ilkin oxu bacarıqları III bölmədən formalaşdırılmağa başlanılmışdı. Bu bölmədə də diferensial təlimin prinsiplərinə əsasən Azərbaycan dilini daha yaxşı bilən şagirdlərin nisbətən böyük mətnləri sərbəst oxumasına imkan yaranır.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlərdə hüsrxət normaları əsasında düzgün yazı vərdişlərinin formalaşdırılması davam etdirilir. Şagirdlər böyük və kiçik Cc, Çç, Qq, Hh, Xx, Ff, Jj hərflərinin hüsrxət normalarına uyğun yazılışını mənimsəyirlər. Bundan əlavə, üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir.

1-ci DƏRS

Çil toyuq və siçan balaları

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: dəyirman, kökə, sünbül, odun, üyütmək.

Danışma:

- Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.2.2).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.1.1).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini şmutstitul səhifəsindəki şəkillərə yönəldir və şəkillərdəki obrazlarla bağlı suallar verir. Məsələn: “*Şəkil-dəki hansı nağıl obrazlarını tanıyırsınız?*”

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin şmutstitul səhifəsindəki şəkillər və suallar əsasında yerinə yetirilir. Əvvəlcə müəllim verdiyi suallara cavab almaqla şagirdlərdə şifahi nitq bacarıqlarını inkişaf etdirir. Şagirdlərin şəkildə gördükləri nağıl qəhrəmanları haqqında məlumatları dinlənilir. Sonra onlar konkret suallar əsasında həmin nağıllar haqqında danışirlar.

“**Düşün və cavab ver**” başlığı altında gedən 2-ci sual cavablandırılarkən şagirdlərə nağılların başladığı “Biri vardı, biri yoxdu” ifadəsini xatırlatmaq lazımdır. 3-cü suala cavab verməkdə şagirdlərə kömək etmək məqsədilə şəkildəki əşyaların seyrli olub-olmadığı soruşulur. Tapşırıqın məqsədi şagirdlərdə şifahi nitq bacarığını inkişaf etdirməkdir.

Dinləmə və danışma**Çil toyuq və siçan balaları**

Çil toyuq bir gün çörək bişirməyə hazırlaşdı. Həyətdə siçan balaları, Sincab və Qurbağa var idi. Çil toyuq sünbülü götürüb soruşdu:
– Sünbülü dəyirmənə kim aparacaq?

Siçan balaları dedilər:

– Biz yox, biz yox, – və top oynamağa getdilər.

Qurbağa və Sincab Toyuqla birlikdə sünbülü dəyirmənə apardılar. Xəmir yağruldu və ocağı qalamaq üçün odun gətirildi. Kökələr bişdi. Çil toyuq süfrə açdı, kökələri süfrəyə qoydu. Siçan balaları da süfrənin başına gəldilər. Toyuq dedi:
– Yox, belə olmaz, kim işləyibse, kökələri də o yeyəcək.

Müəllim nağılı oxuduqca şagirdlərə tanış olmayan sözlərin mənalarını izah edir.

“Nə anladın?” rubrikası, 1-ci tapşırıq (dərslik). Bu tapşırıq faktoloji xarakter daşıyır. 2-ci tapşırıq həyat bilgisi fənni ilə inteqrasiya yaradır.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıqda şagirdlərdən nağıldakı hadisələrin ardıcılığını bərpa etmək tələb olunur.

“Düşün və cavab ver”, 3-cü tapşırıq (dərslik). Şagirdlər verilmiş sualı cavablandırmaqla nağıl qəhrəmanlarının hərəkətlərinə münasibətlərini bildirir və bununla da dinlədikləri mətni təhlil etmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər. Müəllim şagirdlərin danışarkən cümlədə söz sırasına düzgün əməl etmələrinə diqqət yetirməlidir. Müəllimə şagirdlərin nitqində düzəliş etmək tövsiyə olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkillərdəki varlıqların adlarını səsləndirməklə söz

ehtiyatlarını, nəgildə adı çəkilməyən heyvanı müəyyənləşdirməklə isə mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Yazı. 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər hərf sxemi ilə şəkil adlarını uyğunlaşdırmaqla sahib olduqları söz ehtiyatını və sözdəki səsləri müəyyənləşdirmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Titul səhifəsi (D)
Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Titul səhifəsi (D), tap. 3 (D)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 3 (D)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (İ.D)

2-ci DƏRS

C, Ç və Q hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).
- Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır (st. 3.1.3).

Yazı:

- Hərf elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Böyük və kiçik hərfləri hüsnxət normalarına uyğun yazır və bitişdirir (st. 4.1.1).

Oxu

Müəllim sözlərdəki "C", "Ç" və "Q" səslərini aydın tələffüz etməklə şagirdlərin diqqətini bu səslərə yönəldir.

"Oxumağı öyrənək", 1-ci, 2-ci, 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Yeni öyrənilmiş səslərin sözlərdəki yerinin müəyyənləşdirilməsinə yönəlmişdir.

1-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırıq şagirdlərdə oxu bacarıqlarını inkişaf etdirməyə xidmət edir.

2-ci tapşırıq (dərslük). Oxu texnikası mətni hecalarla oxumaq vasitəsilə inkişaf etdirilir.

Yazı

"Yazmağı öyrənək", 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Əlyazısı formasında verilmiş "Cc", "Çç" və "Qq" hərflərinin konfigurasiyası, digər hərflərlə birləşmə qaydaları mənimsənilir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	"Oxumağı öyrənək" rub. (D), tap. 1, 2, 4 (İ.D)
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 1 (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərf elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	"Yazmağı öyrənək" rub. (D), tap. 3 (İ.D)

3-cü DƏRS

Tülkü və Leylak

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: dolça, dimdikləmək, söhbət etmək, süfrə, nuş olsun, dəyərli.

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).

Danışma:

- Dialoqlarda situasiyaya uyğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir (st. 2.2.3).
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir (st. 3.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim yönəldici sual vasitəsilə şagirdlərin diqqətini mövzuya cəlb edir:

– *Sizcə, qonaq qəbul edəndə nəyə fikir vermək lazımdır?*

Dinləmə və danışma

Müəllim nağılı oxumazdan əvvəl söz mücrüsündəki sözlərlə şagirdləri tanış edir. Yeni sözlərin mənalarını anlamaq üçün cümlə daxilində işlədilməsi tövsiyə olunur. Müəllim nağılı oxuyur və oxuduqca epizodları kitabda göstərməyi tapşırır.

Tülkü və Leylak

Keçmiş zamanlarda bir Tülkü, bir Leylak var idi. Onlar dost olmuşdular.

Bir gün Tülkü Leylayı qonaq çağırırdı. Bir qazan şorba bişirdi, bir siniyə tökdü, gətirib süfrəyə qoydu.

– *Ye, Leylak qardaş, nuş olsun. Sən mənim ən dəyərli dostumsan.*

Yeməyə başladılar. Qab dayaz idi. Leylayın dimdiyinə bir düyü də gəlmirdi. Amma Tülkü yeməyini rahat yeyirdi. Beləcə, Leylak heç nə yeyə bilmədi, ac qaldı. Qalxıb narazı-narazı evinə getdi.

Bu əhvalatdan bir neçə gün sonra Leylak Tülkünü qonaq çağırırdı. Dadlı şorba bişirib dolçanın içinə tökdü. Süfrəyə qoyanda dedi:

– *Ye, nuş olsun.*

Leylak özü rahat-rahat yedi, Tülkü isə dolçanın kənarına düşən damcılarını yaladı. Tülkü Leylaktan incidi:

– *Belə də dostluq olar?! Bundan sonra səninlə dostluq etməyəcəyəm.*

Bununla da Leylakla Tülkünün dostluğu bitdi.

Müəllim yardımçı suallar vasitəsilə şagirdləri müzakirəyə yönəldir:

– *Mətnə hansı obrazlar iştirak edir? Sizcə, Tülkü Leylayı haraya dəvət edir? Sizcə, Leylak nə üçün dayaz boşqabdan yemək yeyə bilmədi? Bəs Tülkü ağzı dar və uzun olan qabdan nə üçün yemək yeyə bilmədi?*

Şagirdlərə suallara cavab verərkən yeni öyrəndikləri sözlərdən istifadə etməyi tapşırmaq tövsiyə olunur.

“Nə anladın?” rubrikası, 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlərin mətnin məzmununu anladıklarını yoxlamağa xidmət edir.

3-cü tapşırıq isə şagirdin tənqidi təfəkkürünün inkişafına yönəlmişdir. Mətnəki hadisələrə münasibət bildirərkən söz ehtiyatından istifadə etməklə düzgün strukturlu və mənalı cümlələr qurulmasına diqqət yetirmək lazımdır.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər özlərini nağıl qəhrəmanının yerinə qoymaqla təhlil etmə bacarıqlarını inkişaf etdirirlər.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Dinləyib-anlama bacarığının və diqqətin yoxlanılmasına xidmət edir. Şagirdlər şəkillərə əsasən mətnə aid olmayan epizodu seçirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərdən situasiyaya uyğun nitq etiketi seçmək tələb olunur.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq şagirdlərdə dinləyib-anlama, nəticə çıxarma bacarığını inkişaf etdirir. "Doğru, yoxsa yanlış" çalışma modeli artıq şagirdlərə yaxşı tanışdır. Mətnin məzmununun oxuyub-qavranılmasının yoxlanılmasına xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə fakto- loji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə mü- nasibət bildirir.	Tap. 3 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasında- kı uyğun(suz)luğu müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Dialoglarda situasiyaya uy- ğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir.	Tap. 1 (İ.D)

4-cü DƏRS

H və X hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Verilmiş şəklə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslik), 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). "H" və "X" səslərinin tələffüz yaxınlığı dil daşıyıcısı olmayan şagirdlərə həmin səsləri fərqləndirməyi çətinləşdirir. Tapşırıqların icrası zamanı bu məsələyə diqqət yetirmək lazımdır.

2-ci tapşırıq (dərslik). Mətn şagirdlərin oxu texnikasının inkişafına xidmət edir.

Yazı

"Yazmağı öyrənək" rubrikası, 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Əlyazısı formasında verilmiş "Hh" və "Xx" hərflərinin konfigurasiyası, digər hərflərlə birləşmə qaydaları mənimsədilir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Oxu bacarığı ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya yaradılır. Şagirdlər tapmacadakı məlumatlardan çıxış edərək cavabı tapıb yazmalıdırlar.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkillərin məzmununa uyğun cümləni seçməklə oxuyub-anlama bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyən- ləşdirir.	"Oxumağı öyrə- nək" rub. (D), tap. 1 (D), tap. 2 (İ.D)
Sözləri və cümlələri heca- larla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsn- xət normalarına uyğun yazır.	"Yazmağı öyrə- nək" rub. (D), tap. 1 (İ.D)
Verilmiş şəklə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 4 (İ.D)

5-ci DƏRS

İtlə insan necə dost oldu

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: birlikdə, güclü, hürmək, parçalamaq, dost.

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

• Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).

Danışma:

• Dialoqlarda situasiyaya uyğun mimika və jestlərdən istifadə edir (st. 2.2.3).

Oxu:

• Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir (st. 3.1.2).

• Mətndəki hadisələrin məntiqi ardıcılığını (səbəb-nəticə əlaqəsini) müəyyən edir (st. 3.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini mövzuya yönəltmək üçün suallar verir:

– Sizcə, dost necə olmalıdır?

Dinləmə və danışma

Mətn oxunur:

Bunlar çox qədim zamanlarda baş vermişdi. Meşədə yalnız bir it yaşayırdı. Fikirləşirdi: “Kas heç kimdən qorxmayan bir dostum olaydı”.

Günlərin bir günü o, meşədə tülkü ilə rastlaşdı.

– Tülkü, gəl səninlə dost olaq.

– Nə deyirəm ki, dost olaq, – deyə tülkü razılaşdı. – Birlikdə əylənərik, amma özünü canavardan qoru.

İt fikirləşdi: “O, canavardan qorxursa, deməli, canavar daha güclüdür. Bəlkə, canavarın yanına gedim? Yəqin, o heç kimdən qorxmur”.

İt tülküdən ayrıldı və canavarı axtarib-tapdı.

– Canavar, gəl səninlə dost olaq.

– Razıyam, – canavar dedi. – Yalnız hürmə, ayı eşidər, bizi parçalayar.

İt yenə fikirləşdi: “O, ayıdan qorxursa, deməli, ayı daha güclüdür. Bəlkə, ayının yanına gedim? Yəqin, o heç kimdən qorxmur”.

İt ayının yanına getdi və ona dostluq təklif etdi. Ayı iti mağarasına dəvət etdi.

Gecə it mağaranın yanında ilan sürünü keçdiyini gördü. Yerindən atılıb bərk hürdü. Ayı yerindən sıçradı və iti danlamağa başladı:

– Niyə belə bərk hürürsən? İnsan eşidər, gəlib bizim dərimizi soyar!

İt fikirləşdi: “Bu da qorxaq çıxdı! İnsandan qorxur. Bəlkə, insanın yanına gedim? Yəqin, o heç kimdən qorxmur”.

İnsanın yanına gəlib ona dostluq təklif etdi.

İnsan itə yemək verdi, ona yaxşı bir dam tıkdı. Gecə it evi qoruyur, bir şey eşidən kimi hürürdü. O vaxtdan it və insan dost olub bir yerdə yaşamağa başladılar.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir. Şagirdlər yeni sözləri müxtəlif cümlələrdə işlətməklə həmin sözlərin mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

1-ci, 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər faktoloji suallara cavab verməklə dinlədikləri və ya özləri oxuduqları mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlərə itin qərarına münasibət bildirmək tapşırılır. Çalışmaq lazımdır ki, onlar bu suala ətraflı cavab versinlər. Bunun üçün müəllimin yönəldici suallarla onları müzakirəyə cəlb etməsi tövsiyə edilir. Çalışmaq lazımdır ki, şagirdlər suallara cavab verərkən fikirlərini əsaslandırсынlar.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin dinləyib-anlama, söz ehtiyatı və yazı bacarıqlarının inkişafına yönəlmişdir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dərslikdəki mətnin məzmunundan çıxış edərək hadisələr arasında səbəb-nəticə əlaqəsini müəyyənləşdirərək cümlələri tamamlayırlar.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri oxuyur, şəkillərlə uyğunlaşdırmaqla onların məzmununu anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2, 3 (D)
Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 4 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir.	Tap. 1, 3 (İ.D)
Dialoglarda situasiyaya uyğun mimika və jestlərdən istifadə edir.	50-ci səhifədəki mətn
Mətndəki hadisələrin məntiqi ardıcılığını (səbəb-nəticə əlaqəsini) müəyyən edir.	Tap. 2 (İ.D)

6-cı DƏRS

F və J hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).
- Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir (st. 3.1.3).
- Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır. (st. 3.1.3).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Müəllim sözlərdəki “F” və “J” səslərini aydın tələffüz etməklə diqqəti bu səslərə yönəldir.

1-ci tapşırıq (dərslik). Şagirdlər şəkillərə uyğun sözləri seçməklə oxu bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslik). Oxu texnikası mətni hecalarla oxumaq vasitəsilə inkişaf etdirilir.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Əlyazısı formasında verilmiş “Ff” və “Jj” hərflərinin konfigurasiyası, digər hərflərlə birləşmə qaydaları mənimsənilir.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlərin oxuduqları cümlədəki fikri müəyyən edib ona münasibət bildirmə bacarığını üzə çıxarır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir.	Tap. 2 (İ.D)
Oxuduğu cümlədə ifadə olunan fikri müəyyən edir və ona münasibət bildirir.	Tap. 3 (İ.D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (İ.D)

7-ci DƏRS

4-cü bölmə üzrə ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).
- Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır (st. 3.1.1).
- Sözlərdən kontekstə uyğun istifadə edir (st. 2.1.2).
- Süjetli şəkil kompozisiyası üzrə mətn qurub danışır (st. 2.2.1).

Yazı:

- Əlyazısı şəklində olan sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Şagirdlər yönəldici suallar vasitəsilə bölmə üzrə keçilən mövzuları xatırlayırlar.

Danışma

Müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdləri danışmağa yönəldir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz?*

Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Niyə?

Müəllim üzərində IV bölmədə keçilən hərflər yazılmış və adları bu hərflərlə başlayan varlıqların şəkilləri olan kartlardan istifadə edərək bölmədə keçilən hərfləri şagirdlərə bir daha xatırladır.

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslik), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər bu tapşırıqları yerinə yetirməklə orfoqrafik bilgilərini nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslik), 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Sözdəki hecaların yerini müəyyənləşdirirlər.

3-cü tapşırıq (dərslik). Sözlərə uyğun şəkillər seçməklə oxu bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

4-cü tapşırıq (dərslik), 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin sözü kontekstə uyğun işlətmə bacarığı üzə çıxarılır.

5-ci tapşırıq (dərslik). Şagirdlər şəkllə uyğun cümlə seçməklə oxu bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Ümumiləşdirici təkrar

❖ Buraxılmış hərfləri müəyyənləşdirin: h, yoxsa x?

...əkim, ...ala, ...iyar, ...imn, ba...ar, ...ayət,
əjdə...a, şa...ta

❖ Hər bir hecanın sxemdəki sıra nömrəsini tapın.

❖ Sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırın.

1 dolça 2 sümbül 3 kökə 4 odun 5 süfrə

6-cı tapşırıq (dərslik), 4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkillərin ardıcılığını müəyyən edərək mətn qurub danışmalıdırlar.

Yazı

5-ci və 6-cı tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlər sözləri və mətni hüsrxət normalarına uyğun köçürürlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D), tap. 2 (İ.D)
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 3 (D)
Sözlərdən kontekstə uyğun istifadə edir.	Tap. 4 (D), tap. 3 (İ.D)
Süjetli şəkil kompozisiyası üzrə mətn qurub danışır.	Tap. 6 (D), tap. 4 (İ.D)
Əlyazısı şəklində olan sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür.	Tap. 5, 6 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Yazı (qrammatika)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Yaxşı nədir, pis nədir		54–55	38	66–67
2	Əqrəb və Qurbanğa		56–57	39	68–69
3		Xəbərlilik (şəxs) şəkilçiləri	57	40	69
4	Yaxşılıq		58–59	41	70–71
5		Şəkilçilərin variantları	59	42	71
6	Hamıdan qəşəng		60–62	43	72–73
7		Mənsubiyyət şəkilçiləri	62	44	73
8	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsxnət		63	45–46	74

Bölmənin icmalı

Bu bölmədə müxtəlif mənəvi dəyərlərdən, insani münasibətlərdən, dostluq və səmimi hisslərdən bəhs edən bədii mətnlər təqdim olunur. Əsas məqsəd şagirdlərin maraq dairəsində olan mövzulardan istifadə etməklə onların dinləmə, danışma, oxu və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, mövzu ilə bağlı söz ehtiyatını zənginləşdirməkdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şəkillər üzrə danışma; 2) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 3) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmə; 4) rabitəli cümlə qurma; 5) dinlədikləri mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi ilə inkişaf etdirilir.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər *zəhmətkeş, əməksevər, dəcəl, lovğa, xeyirxah* kimi xarakterlərin səciyyələndirilməsi ilə bağlı söz ehtiyatı ilə tanış olurlar.

Oxu. Şagirdlər ilk dörd bölmədə bütün hərflərlə tanış olmuşlar. İlk bölmələrdən etibarən sözün səslərə ayrılması, səslərin müvafiq hərflərlə işarə olunması, böyük və kiçik hərflərin uyğunlaşdırılması ilə başlanan oxu bacarıqları daha sonrakı dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilir. Bu bölmədə oxu texnikası inkişaf xətti davam etdirilir. Müəllim şagirdlərin sözləri hecalamadan bütöv tələffüz edərək oxumasına çalışır.

Yazı. Şagirdlər artıq bütün hərfləri hüsxnət normalarına uyğun yazırlar. Bölmədəki dərslərdə üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir. Bununla yanaşı, nitqdə geniş istifadə olunan bir sıra sintaktik konstruksiyaaların şagirdlərin yazılı nitqində vermiş çevrilməsi prosesi davam etdirilir.

1-ci DƏRS

Yaxşı nədir, pis nədir

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: zəhmətkeş, əməksevər, bəyanmək, cırmaq.

Danışma:

• Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.2).

Oxu:

- Oxunan mətni kitabda izləyir (st. 3.1.1).
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.3).

Yazı:

- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkillər və suallar əsasında yerinə yetirilir. Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin adına yönəldir. Şagirdlər “Yaxşı nədir, pis nədir?” sualına aid fikirlərini söyləyirlər, həyatda gördüklərindən nümunələr gətirir, bölmə titulundakı şəkillərə nəzər salaraq bölmənin mövzusunı təxmin edirlər.

Oxu. Söz ehtiyatı

Mətnlə iş. Oxudan əvvəl. Təxminətmə. Bu mərhələdə əsas məqsəd mətnin mövzusunə və məzmununa maraq oyatmaq, mövzu ilə bağlı assosiasiyalar yaratmağa çalışmaq, onları fərziyyələr irəli sürməyə həvəsləndirməkdir.

1-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər “Yaxşı nədir, pis nədir” şeirini növbə ilə səsli oxuyurlar. Müəllim oxuya başlamazdan əvvəl şagirdlərə oxu zamanı mətni kitabda izləməyi tapşırır.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim yaxınmənalı sözlərdən istifadə etməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir: *zəhmətkeş* – zəhməti, əməyi, işləməyi sevən; *əməksevər* – əməyi sevən; *bəyanmək*

5

Yaxşı nədir, pis nədir

Dərse hazırlıq

1. Şeiri oxuyun.
Şeirin rəqəmlərlə işarələnmiş hissələrini şəkillərlə uyğunlaşdırın.

① Uşaq dedi: – Ay ata!
Sən başa sal görüm bir,
Yaxşı nədir, pis nədir?
Qulaq asın, uşaqlar!
Atanın cavabları
Bizim bu kitabda var.

② Əgər uşaq sevirsə
Diş tozun, sabunu,
Demək, yaxşı iş görür,
Hamı bəyanir bunu.

③ Dəftəri, ya kitabı
Cırmınsa, bunu bil,
Hamı sənə deyəcək:
– Bu, yaxşı uşaq deyil.

Söz mücrüsü

zəhmətkeş • əməksevər
bəyanmək • cırmaq

– xoşlamaq, *cırmaq* – doğram-doğram etmək. Bundan əlavə, müəllim oxu prosesində tanış olmayan sözləri şagirdlərə izah edir.

Şagirdlər yeni sözləri cümlələrdə işlətməklə onların mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Şagirdlər şeiri oxuyub mənasını anladıqdan sonra şeirin bəndləri ilə şəkilləri uyğunlaşdırırlar. Bununla da şeirin məzmununu anladıklarını nümayiş etdirirlər.

“Nə anladın?” rubrikası (dərslük). Şagirdlər şeirə aid faktoloji sualları cavablandırırlar. Bununla da şeiri nə qədər diqqətlə oxuduqlarını nümayiş etdirirlər.

“Düşün və cavab ver” rubrikası. Şagirdlər bu tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla öz fikirlərini bildirirlər. Şagirdlərin fikirlərini sadə konstruksiyalı cümlələrlə ifadə etmələri normaldır. Danışarkən cümlədə söz sırasına düzgün əməl etmələri isə vacibdir. Müəllimə şagirdlərin nitqinə diqqət etmək, qeydlər aparmaq tövsiyə edilir. Müəllim bu qeydlərə əsasən şagirdlərə səhvlərini izah edir, tövsiyələr verir.

Diferensial təlim

Azərbaycan dilində kifayət qədər sərbəst danışan şagirdlər fikirlərini ətraflı izah etmək üçün geniş cümlələrdən istifadə edə bilirlər. Azərbaycan dilində söz ehtiyatı zəif olan şagirdlər isə sualları qısa və lakonik cavablandırmaqla kifayətlənə bilirlər.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). İş dəftərində verilmiş tapşırıqlar formativ qiymətləndirmə üçün istifadə edilə bilər. 1-ci və 2-ci tapşırıqlar şagirdlərin şeirin məzmununu necə anladıqlarını yoxlamağa imkan yaradır.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqda şagirdlərə yeni öyrəndikləri sözlərin iştirakı ilə üç cümlə təqdim edilib. Şagirdlər bu sözləri yaxın-mənalı sözlər ilə əvəz etməklə onların mənasını anladıqlarını nümayiş etdirirlər.

Yazı

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkillərin məzmununa aid sözü uyğun şəklin altından yazmaqla “Yaxşı nədir, pis nədir” mövzusunda aid xarakterlərin səciyyələndirilməsi ilə bağlı söz ehtiyatına yiyələndiklərini göstərirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Şifahi tap. (MV)
Oxunan mətni kitabda izləyir.	“Yaxşı nədir, pis nədir” mətni
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir.	Tap. 1 (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	“Nə anladın” rub. tap. 2 (İ.D)
Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir.	Tap. 1 (İ.D)
Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 4 (İ.D)

LAYIHƏ

2-ci DƏRS

Əqrəb və Qurbağa

Təlim nəticələri:**Danışma:**

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).
- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır (st. 2.2.3).

Oxu:

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.3).

Danışma

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Danışma fəaliyyəti “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı tapşırıqlar əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər sualları cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər. Rastlaşdıqları yaxşılıqlardan danışır, onlara edilən yaxşılıq müqabilində necə təşəkkür etdiklərindən söhbət açırlar.

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edə bilər:

– *Çətinliyə düşəndə sizə kömək edən olubmu?*

– *Kimsə sizə kömək edəndə əvəzində nə etməisiniz?*

– *Yaxşılığın əvəzində pislik görəndə nə etmək lazımdır?*

Mətnlə iş. Rollu oxu. “Əqrəb və Qurbağa” mətni dialoji mətn olduğu üçün rollu oxu üsulunu tətbiq etmək tövsiyə olunur. Müəllim şagirdlərin nitqinə diqqət edir, obrazların hiss və həyəcanını ifadə etmək üçün onlara məsləhətlər verir.

Söz mücrüsü. Müəllim yaxınmənalı sözlərdən istifadə etməklə söz mücrüsündə verilmiş *sancmaq* (dişləmək), *adət* (vərdiş), *sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə qurbağa, əqrəb, çay* sözlərinin mənasını izah edir. Bundan əlavə müəllim oxu prosesində tanış olmayan sözləri şagirdlərə izah edir.

5-ci bölmə. Yaxşı nədir, pis nədir

ƏQRƏB VƏ QURBAĞA

Dərsə hazırlıq

1. Həyatınızda hansı yaxşı hərəkətlərlə rastlaşmışınız?
2. Sizə yaxşılıq edən insanlara necə təşəkkür etmişiniz?

Söz mücrüsü

qurbağa • əqrəb
çay • sancmaq • adət

Əqrəb çayı keçmək istəyirdi.
Amma üzə bilmirdi.
O, Qurbağa yaxınlaşdı:
– Qurbağa qardaş, kömək elə, çayı keçim.
Qurbağa Əqrəbə çayı keçməyə kömək etdi.

Çayın ortasına çatanda Əqrəb dedi:
– Qurbağa qardaş, gərək mən sənə sancım.
– Ay Əqrəb, axı mən sənə kömək edirəm. Məgər yaxşılığın əvəzini belə çıxarlar?!
Əqrəb:
– Bağışla, Qurbağa qardaş. Mən əqrəbəm, sancmaq mənim adətimdir.

Qurbağa təəssüflə cavab verdi:
– Düzdür, sən əqrəbsən! Ancaq bil ki, mən də qurbağayam. Hardan suyun altı ilə üzürəm.
Bunu deyib Qurbağa suyun altına girdi.

56

Müəllimin nəzərinə! Müəllimə “çay” sözünün müxtəlif mənalarını şagirdlərə izah etmək tövsiyə olunur. Müəllim omonim sözlər haqqında məlumat vermədən, yalnız sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə “çay” sözünün mənalarını izah edə bilər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mətnə aid faktoloji sualları cavablandırırlar.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla öz fikirlərini bildirirlər.

İş dəftərində verilmiş 1-ci və 2-ci tapşırıqlar müəllimə şagirdlərin mətnin məzmununu necə qavradıqlarını yoxlamağa imkan yaradır.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkilləri hadisələrin ardıcılığına uyğun nömrələməklə mətnin məzmununu anladıqlarını, hadisələrin ardıcılığını xatırladıqlarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər fikirlərin “Əqrəb və Qurbağa” mətninə əsasən doğru, yoxsa yanlış olduğunu müəyyənləşdirirlər.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər fərqləndirilmiş sözləri yaxınmənalı sözlərlə əvəz etməklə (*dişləmək – sancmaq, vərdiş – adət*) onların mənasını anladıqlarını nümayiş etdirirlər.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər “çay” sözünün mətndəki mənasında işləndiyi cüm-

Nə anladın?

3. Mətn və şəkillər əsasında suallara cavab verin.

1. Əqrəb Qurbanıdan nə xahiş etdi?
2. Qurbanı Əqrəbə necə kömək etdi?
3. Əqrəb nə üçün Qurbanı sancmaq istəyirdi?
4. Qurbanı Əqrəbin hərəkətinə necə münasibət göstərdi?

Düşün və cavab ver

4. Sizcə, Qurbanı Əqrəbə başqa nə deyə bilərdi ki, Əqrəb onu sancmasın?

Düzgün danışmaq və yazmaq

5. Mətnə əsasən cümlələri tamamlayıb oxuyun.

- Düzdür, sən əqrəb...! Ancaq bil ki, mən də qurbanı... .

Yadda saxla

1. Mən şagirdəm.
2. Sən şagirdsən.
3. O, şagirddir.
4. Biz şagirdlik.
5. Siz şagirdsiniz.
6. Onlar şagirdirlər.

6. Cümlələri tamamlayıb köçürün.

1. Mən cəsur oğlan... .
2. Sən çalışqan şagird... .
3. Bu gün hava isti... .
4. Biz ayrılmaz dostlar... .
5. Siz qoçaq oğlanlar... .
6. Onlar çox mehriban uşaqlar... .

57

ləni seçməklə həm söz ehtiyatını, həm də mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır.	Tap. 1, 2 (D)
Dialogi mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	“Əqrəb və Qurbanı” mətni
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 3 (D), tap. 2 (İ.D)
Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır.	Tap. 4 (D)
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (İ.D)

3-cü DƏRS

Xəbərlilik (şəxs) şəkilçiləri

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır (st. 4.1.2).
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).

Müəllimin nəzərinə! Fənn kurikulumunda “Dil qaydaları” məzmun xətti yer almayıb. Təhsilalan dildən istifadə etmək üçün bu qaydaları empirik və ya nəzəri şəkildə mənimsəməlidir. Bu bölmədən etibarən Azərbaycan dilində geniş işlənən sintaktik konstruksiya izah edilir, nitq vərdişinə çevrilməsi üçün nümunələr və çalışmalar verilir. Dərslərdə bu materiallar “Düzgün danışmaq və yazmaq” rubrikasında təqdim edilir.

Mövzuya yönəltmə

5-ci tapşırıq (dərslik). Şagirdlər müvafiq xəbərlilik (şəxs) şəkilçiləri əlavə etməklə cümlələri tamamlayırlar.

“Yadda saxla” rubrikası. Burada xəbərlilik şəkilçilərinə aid sintaktik konstruksiya izah edilir, hansı şəxsə aid olduğu şəkillər vasitəsilə göstərilir.

Dərslərdə və iş dəftərində təqdim edilmiş tapşırıqlar xəbərlilik kateqoriyasına aid sintaktik konstruksiyanı tətbiq etməyə və möhkəmləndirməyə yönəlmişdir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır.	Tap. 5, 6 (D)
Cümlələri yazarkən xəbərlilik şəkilçilərinə uyğun şəxs əvəzliyi əlavə edir.	Tap. 1, 2 (İ.D)
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (İ.D)

4-cü DƏRS

Yaxşılıq

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür (st. 2.2.3).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Mövzuya yönəltmə

1-ci tapşırıq (dərslük). Müəllim istiqamətləndirici tapşırıq vasitəsilə şagirdləri oxu zamanı diqqət edəcəkləri məqamlara yönəldir.

Oxu

Mətnlə iş. Rollu oxu. “Yaxşılıq” mətni dialoji mətn olduğu üçün rollu oxu üsulunu tətbiq etmək tövsiyə olunur. Əvvəlcə müəllim mətni bir dəfə oxuyur. Şagirdlər mətni izləyirlər. Daha sonra müəllim obrazların (Elxan, Leyla, ana, nənə) nitqinə aid cümlələri şagirdlər arasında bölüşdürür. Müəllim şagirdlərin nitqinə diqqət edir, obrazların hiss və həyəcanını ifadə etmək üçün onlara məsləhətlər verir.

Söz mücrüsü. Müəllim yaxınmənalı sözlərdən istifadə etməklə söz mücrüsündə verilmiş *xilas etmək (qurtarmaq)*, *sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə batmaq, hücum etmək, dan, quyu* sözlərinin mənasını izah edir. Bundan əlavə, müəllim oxu prosesində tanış olmayan sözləri şagirdlərə izah edir.

Şagirdlər yeni sözləri cümlələrdə işlətməklə onların mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mətnə iştirak edən və etməyən obrazları müəyyənləşdirməklə mətnə aid faktoloji sualı cavablandırırlar.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla mövzu ilə bağlı öz fikirlərini bildirirlər. Şagirdlərin fikir-

5-ci bölmə. Yaxşı nədir, pis nədir

YAXŞILIQ

Dərsə hazırlıq

1. Mətni oxuyun. Baş qəhrəmanın davranışlarına diqqət edin.

Gözlə gün idi. Elxan yaxşı bir iş görmək istəyirdi. O, xəyallara daldı: “Əgər Leyla göldə batsa, onu xilas edəram”.

Elə bu vaxt balaca Leyla ona dedi:
- Elxan, mənimlə oynayırsan?
- Məne olma, Leyla. Özün tək oyna.
Elxan fikirləşdi:
- Əgər cavab nənəmə hücum etsə, mən onu xilas edəram.
Nənəsi Elxanı səslədi:
- Elxan, bala, toyuqlara dan verərsən?

Elxan mızıldadı:
- Nənə, işim var. Sonra.
Özü isə düşündü: “Əgər Toplan quyuya düşsəydi, onu xilas edərdim.
Toplan quyrığını bulaya-bulaya ona yaxınlaşdı. Sanki demək istəyirdi:
- Elxan, mənə su ver.”

58

lərini sadə konstruksiyalı cümlələrlə ifadə etmələri normaldır. Danışarkən cümlədə söz sırasına düzgün əməl etmələri isə vacibdir. Müəllimə şagirdlərin nitqinə diqqət etmək, qeydlər aparmaq tövsiyə edilir. Müəllim bu qeydlərə əsasən şagirdlərə səhvlərini izah edir, tövsiyələr verir.

İş dəftərində verilmiş tapşırıqlar formativ qiymətləndirmə üçün istifadə edilə bilər.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri oxuyur, “Yaxşılıq” mətninin məzmununa əsasən doğru, yoxsa yanlış olduğunu müəyyənləşdirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu və yazı məzmun xətlərinin integrasiyasına imkan yaradır. Şagirdlər “Xeyirxahlıq” mətnindən tapşırıqda təqdim edilmiş illüstrasiyaya uyğun cümlələri yazmaqla həm yazı bacarıqlarını, həm də mətnin məzmununu necə qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər təqdim edilmiş illüstrasiyaya uyğun cümlələri öz sözləri ilə də yazı bilərlər.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər mətnə iştirak edən obrazların adlarını müvafiq boşluqlara yazmaqla mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Elxan ona tərəf acıqla baxdı:
- Toplan, get burdan, mane olma.
Elxan anasından soruşdu:
- Anacən, yaxşı iş görmək üçün
na etmək lazımdır?
Anası gülümsəyib dedi:
- Leyla ilə oynaya bilərsən.
Toyuqları yemləyə, Toplana su
verə bilərsən.
V. Oseyevanın hekayəsi əsasında

Nə anladın?
2. Mətdə belə bir obraz yoxdur.
A) Toplan B) Nənə C) Leyla D) Mastan

Düşün və cavab ver
3. Elxanın anasına verdiyi suala siz necə cavab verərdiniz?

Düzgün danışmaq və yazmaq
4. Uyğunluğu müəyyən edin.
1. Elxan, toyuqlara dən verər...? a) ...sən
2. Elxan, mənimlə oynayar...? b) ...sən

5. Verilmiş sözlərə *-dir, -dir, -dur, -dür* hissəciklərindən uyğun gələnini artırmaqla cümlə qurun.
Nümunə: *Əqrəb haşarətdir.*
əqrəb, canavar, toyuq, Toplan, üzüm, bibər, qartal, Mastan

6. Fərqləndirilmiş sözlərdə səhvləri düzəldərək cümlələri köçürün.
Mən Elxan*am*, Leyla balac*adır*. Toplan həyat*dır*. Siz kənd*asınız*.
Biz xoşbəxt*ə* ailə*ayık*.

Yadda saxla
qiz + sən
şagird + sən
kitab + dir
dəftər + dir
soyuq + dur
böyük + dur

59

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dialogi mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	"Xeyirxahlıq" mətni
Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir.	Tap. 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür.	Tap. 3 (D)
Oxuduğu mətn üzrə fakto- loji suallara cavab verir.	Tap. 1 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 2 (İ.D)

5-ci DƏRS

Şəkilçilərin variantları

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir (st. 4.1.2).
- Sözləri ümumi mənalara görə qruplaşdırır (st. 3.1.3).

Müəllimin nəzərinə! Doğma dili Azərbaycan dili olan şagirdlər çoxvariantlı şəkilçiləri düzgün işlətdiyi halda ana dili qeyri-Azərbaycan dili olan şagirdlər çətinlik çəkirlər. Dərslikdə şəkilçilərin çoxvariantlılığı izah edilir, düzgün tətbiq etmək üçün müxtəlif çalışma modelləri təqdim olunur.

Mövzuya yönəltmə

4-cü tapşırıq (dərslik). Şagirdlər xəbərlilik (şəxs) şəkilçiləri buraxılmış cümlələri tamamlayır və bununla da onların diqqəti iki cür yazılan şəkilçilərə yönəldilir.

"Yadda saxla" rubrikası. Burada iki cür və dörd cür yazılan şəkilçilərin işləndiyi sözlər nümunə kimi verilmişdir. Şagirdlər möhkəmləndirmə tapşırıqlarını bu nümunə əsasında yerinə yetirə bilərlər.

5-ci tapşırıq (dərslik), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlar həm cümlə qurmaq bacarığını inkişaf etdirir, həm də şəkilçilərin variantlarına aid qaydaları tətbiq etməyə imkan yaradır.

6-cı tapşırıq (dərslik). Cümlələrdəki səhvlərin düzəldilməsi tələb olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər sözlərə *-lar, -lər* şəkilçilərini düzgün artırır.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər *-lar, -lər* şəkilçilərindən düzgün istifadə edirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir.	Tap. 4, 6 (D), tap. 1, 2, 3 (İ.D)
Sözləri ümumi mənalara görə qruplaşdırır.	Tap. 5 (D)

6-cı DƏRS

Hamıdan qəşəng

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.1).
- Mətndəki hadisələrin məntiqi ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür (st. 2.2.3).
- Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.3).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Mövzuya yönəltmə

1-ci tapşırıq (dərslük). Müəllim istiqamətləndirici suallar vasitəsilə şagirdləri oxu zamanı diqqət edəcəkləri məqamlara yönəldir:

- *Sizcə, mətnə hansı obrazlar iştirak edir?*
- *Hansı obrazın davranışı sizin diqqətinizi cəlb etdi?*
- *Sizcə, hansı obraz xeyirxahdır? Niyə belə düşünürsünüz?*

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük). Müəllim istiqamətləndirici tapşırıq vasitəsilə şagirdləri oxu zamanı diqqət edəcəkləri məqamlara yönəldir.

Mətnlə iş. Rollu oxu. “Hamıdan qəşəng” mətni dialoji mətn olduğu üçün rollu oxu üsulunu tətbiq etmək tövsiyə olunur. Əvvəlcə müəllim mətni bir dəfə oxuyur. Şagirdlər mətni izləyirlər. Daha sonra müəllim obrazların nitqinə aid cümlələri şagirdlər arasında bölüşdürür. Müəllim şagirdlərin nitqinə diqqət edir, obrazların hiss və həyəcanını ifadə etmək üçün onlara məsləhətlər verir.

Söz mücrüsü. Söz mücrüsündə və oxu prosesində tanış olmayan sözlər şagirdlərə izah edilir. Şagirdlər yeni sözləri cümlələrdə işlətməklə onların mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Söz ehtiyatı üzrə iş. Müəllim söz mücrüsündəki sözləri orfoepiya qaydalarına uyğun

5-ci bölmə. Yaxşı nədir, pis nədir

HAMIDAN QƏŞƏNG**Dərse hazırlıq**

1. Mətni oxuyun. Obrazların görünüşünə və davranışlarına diqqət edin.

Həyatımızda Qaraxal adlı kiçik yaşayır. O çox mehriban idi. Hamı ilə dostluq edirdi. Təkcə həyatın lovğa pişiyi Ağmurla yola getmirdi. Bir gün Qaraxal həyatda oynayırdı. Ora-bura qaçanda Ağmurla toqquşdu. Ağmur hirslandı: – Qaçanda ətrafına bax! Qaraxal cavab verdi: – Bəs sən niyə baxmırsan? Məgər mən görmürdün? Ağmur güldü: – Mən sən görməyə bilərəm. Qaraxalın. Torpaqdan seçilmirsən. Qaraxal part oldu. Yuvasına girdi.

tələffüz edir. Şagirdlər isə həmin sözləri orfoepiya qaydalarına uyğun yazırlar.

Beləliklə, yeni sözlərin düzgün tələffüzü və yazılışı mənimsənilir.

2-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər cümlələrin birinci və ikinci hissələrini uyğunlaşdırmaqla hadisələrin səbəbini anladıklarını nümayiş etdirirlər. Şagirdlər bu tapşırığı yerinə yetirərkən mətnə baş verən hadisələrin səbəbini analiz edirlər.

3-cü, 4-cü və 5-ci tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqlar vasitəsilə obrazlara münasibətlərini bildirir, fikirlərini ifadə edirlər. Obrazların xarakterini ifadə edən sözlər şagirdlərin nitqində var.

İş dəftərində verilmiş tapşırıqlar formativ qiymətləndirmə üçün istifadə edilə bilər.

1-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar oxu və yazı məzmun xətlərinin inteqrasiyasına imkan yaradır.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq şagirdlərin söz ehtiyatını necə mənimsədiklərini yoxlamağa imkan yaradır. Fərqləndirilmiş sözləri söz mücrüsündən uyğun gələn sözlərlə əvəz edərək həmin sözlərin mənalarını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

5-ci bölmə. Yaxşı nadir, pis nadir

Nə anladın?

2. Cümlələrin birinci və ikinci hissələrini uyğunlaşdırın.

1. Ağmur hirslandı, çünki ... a) cücəsi batırdı.
 2. Qaraxal ağ rəngə boyandı, çünki ... b) Qaraxal onu xilas etmişdi.
 3. Toyuq həyəcanla qaçqıldadı, çünki ... c) Qaraxalla toqquşmuşdu.
 4. Cüce Qaraxalı sığalladı, çünki ... ç) əhəng tozuna batmışdı.

3. Xarakterlərin hansı obrazlara aid olduğunu müəyyən edin.

dəcəl lovğa xeyirxah

Düşün və cavab ver

4. Sizcə, nə üçün Cüce Qaraxala "Hamıdan qəşəngsən" dedi?
 5. Sən Qaraxalı sakitləşdirmək üçün ona nə deyirdin?

Düzgün danışmaq və yazmaq

6. Uyğunluğu müəyyən edin.

1. ... həyatımızda Qaraxal adlı kiçik yaşayır. a) mənim
 2. Kömək edin! ... cücəm hovuzda düşüb. b) onun
 3. ... bədəni ağ rəngdə oldu. c) bizim

Yadda saxla

Mənim kitabım	Bizim kitabımız
Sənin kitabın	Sizin kitabınız
Onun kitabı	Onların kitabı

7. Nöqtələrin yerinə uyğun sözləri əlavə edin.

mənim, sənin, onun, bizim, sizin
 ... evim, ... çantası, ... otağınız, ... bayrağımız, ... pozanın

8. Cümlələri tamamlayıb köçürün.

Bura bizim həyat...dır. Qaraxal mənim it...dır.
 Ağmur həyatın pişiy...dır. Sizin cücələr... Qaraxalı çox istəyir.

62

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dialogi mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	"Hamıdan qəşəng" mətni
Mətndəki hadisələrin məntiqi ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 2 (D)
Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (D), tap. 3 (İ.D)
Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür.	Tap. 4, 5 (D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 1 (İ.D)
Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir.	Tap. 2 (İ.D)

7-ci DƏRS

Mənsubiyyət şəkilçiləri

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Söz birləşmələrində mənsubiyyət şəkilçilərindən yerli-yerində istifadə edir (st. 4.1.2).
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

6-cı tapşırıq (dərslük). Tapşırıqda şagirdlərə "mənim", "bizim", "onun" sözləri buraxılmış cümlələr verilmişdir. Şagirdlər müvafiq sözləri əlavə etməklə cümlələri "Hamıdan qəşəng" mətninin məzmununa uyğun tamamlayırlar. Bununla da onların diqqəti müvafiq qrammatik konstruksiya (mənsubiyyət kateqoriyasına) yönəldilir. Şagirdlər birinci sinifdən bu sintaktik konstruksiya ilə tanış olmuş, nitqlərində istifadə edərək mənimsəmişlər.

"Yadda saxla" rubrikası. Burada mənsubiyyət kateqoriyasına aid sintaktik konstruksiyalar izah edilir, hansı şəxsə aid olduğu göstərilir.

7-ci və 8-ci tapşırıqlar (dərslük), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar mənsubiyyət kateqoriyasına aid sintaktik konstruksiyaların möhkəmləndirilməsinə yönəldilib.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş ayrı-ayrı sözlərdən cümlə qururlar. Müəllim şagirdlərin cümlədə söz sırasına əməl etmələrinə, mənsubiyyət və xəbərlilik kateqoriyasına aid sintaktik konstruksiyadan düzgün istifadə etmələrinə nəzarət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Mənsubiyyət şəkilçilərinə uyğun yiyəlik halda olan müvafiq şəxs əvəzliyi işlədir.	Tap. 6, 7 (D), tap. 2 (İ.D)
Söz birləşmələrində mənsubiyyət şəkilçilərindən yerli-yerində istifadə edir.	Tap. 1, 8 (D), tap. 1 (İ.D)
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (İ.D)

8-ci DƏRS

5-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)-luğu müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Mətndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır (st. 4.1.2).
- Söz birləşmələrində mənsubiyyət şəkilçilərindən yerli-yerində istifadə edir (st. 4.1.2).
- Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Şagirdlər yönəldici suallar vasitəsilə bölmə üzrə keçilən mövzuları xatırlayırlar.

Danışma

Müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdləri danışmağa yönəldir:

- Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz?*
- Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Niyə?*

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mətni diqqətlə oxuyur, məzmununa əsasən mətnə başlıq düşünürlər.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (dərslük). Tapşırıqlar şagirdlərin mətnin məzmununu necə qavradıqlarını yoxlamağa imkan yaradır.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mətndəki əsas fikri ifadə edən cümləni seçməklə analizmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

5-ci və 6-cı tapşırıqlar (dərslük), 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıq oxu və yazı məzmun xətlərinin integrasiyasına imkan yaradır. Şagirdlər bölmə boyu tanış olduqları qrammatik konstruksiyaları necə mənimsədiklərini nümayiş etdirirlər.

Ümumiləşdirici təkrar

1. Mətni oxuyun. Mətnə ad qoyun.

Qarışqa bir buğda tapdı. Buğda çox ağır idi. Onu yerindən tərpədə bilmədi. Yoldaşlarını köməyə çağırırdı. Onlar köməkləşib buğdanı asanlıqla yuvalarına apardılar.

2. Mətnə əsasən şəkilləri ardıcılıqla sıralayın.

a)

b)

c)

3. Mətnə əsasən cümlələri tamamlayın.

Qarışqa buğdanı yerindən tərpədə bilmədi, çünki ...

Qarışqa buğdanı yerindən tərpədə bilmədi, ona görə də ...

4. Hansı cümlə mətndəki əsas fikri ifadə edir?

a) İşləməyən dişləməz.

b) Güc birlikdədir.

c) Dost gəlişi bayram olar.

5. Cümlələri tamamlayıb oxuyun.

1. Mən Azərbaycan əsgəri...

2. Sən müəllim...

3. O, nəgiz qahramanı...

4. Biz dənizkənarı parkda...

5. Siz çalışqan şagirdlər...

6. Onlar xeyirxah insanlar...

6. Nöqtələrin yerinə uyğun sözləri əlavə edib köçürün.

... qələmim ... qələmimiz

... qələmin ... qələminiz

... qələmi ... qələmi

63

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıqla şagirdlər yiyələndikləri oxu və yazı bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.	Tap. 1 (D)
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 2, 3 (D)
Mətndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.	Tap. 4 (D)
Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır.	Tap. 5 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Mənsubiyyət şəkilçilərinə uyğun yiyəlik halda olan müvafiq şəxs əvəzliyi işlədir.	Tap. 6 (D), tap. 3 (İ.D)
Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir.	Tap. 2 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Yazı (qrammatika)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Bənd, misra, qafiyə		64–65	47	76–77
2	Əvəz istəməz		66–67	48	78–79
3		Cümlədə söz sırası	67	49	79
4	Hesab		68–69	50	80–81
5		Sual cümlələri	69	51	81
6	Yaşar sənət seçir		70–72	52	82–83
7		Şəkilçilər	72	53	83
8	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		73	54–55	84

Bölmənin icmalı

Bu bölmədə şagirdlərə şeirlər təqdim olunur. Məqsəd şagirdləri şeirin xüsusiyyətləri, tələbləri ilə tanış etmək, onlarda nəzmlə yazılmış mətnləri anlamaq bacarığı formalaşdırmaq, oxu və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, söz ehtiyatlarını zənginləşdirməkdən ibarətdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şeirlərin məzmununu danışma; 2) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmə; 3) rabitəli cümlə qurma; 4) oxuduqları və ya dinlədikləri mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi ilə formalaşdırılır.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər bu bölmədə dinlədikləri və ya oxuduqları şeirlərdə bir çox yeni sözlər və ifadələrlə tanış olurlar: *təbaşir, evə sarı, xətt, utanmaq, birdən-birə, yavaşca, səy göstərmək, mübahisə, lovğalıq, öyünmək, ürəkdən, əziz, fit çalmaq, kefi kök, damağı çağ, çəpgöz, süzmək, kökəlmək, hesab, qoz, orta, ləpə, bölünmək, sənət, sərhəd, köhlən, keşikdə dayanmaq, pətək, kişnəmək, sürücü, yəqin ki, xarrat, avara.*

Oxu. Şagirdlərdə ilkin oxu bacarıqları şeirlərlə formalaşdırılmağa başlanılmışdı. Bu bölmədə də diferensial təlimin prinsiplərinə əsasən Azərbaycan dilini daha yaxşı bilən şagirdlərin nisbətən böyük mətnləri sərbəst danışmağa imkan yaranır.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlər Azərbaycan qrammatikasına aid olan bəzi qaydalar ilə tanış olurlar. Onlara cümlədəki söz sırası, cümlə qurmaq üçün vacib olan şəkilçilər (hal, mənsubiyyət), sual cümlələrinin qurulması öyrədilir. Şagirdlər şəkillər üzrə cümlə qurur və rabitəli mətn tərtib edirlər. Bundan əlavə, üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir.

1-ci DƏRS (Bölməyə giriş)

Bənd, misra, qafiye

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: təbaşir, evə sarı, xətt, utanmaq, birdən-birə, yavaşca, səy göstərmək, mübahisə, lovgalıq, öyünmək, ürəkdən, riyaziyyat, vacib.

Danışma:

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).
- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır (st. 2.2.3).

Dinləmə:

- Bildiyi faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir (st. 1.1.2).

Oxu:

- Oxunan mətni kitabda izləyir (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Çap hərfləri ilə verilmiş sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).

Danışma**(Mövzuya yönəltmə)**

Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin adına yönəldir və suallarla müraciət edir:

- *Nə üçün şeirləri əzbər demək lazımdır?*
- *Şeirləri əzbər yox, öz sözlərimizlə desək, nə baş verər?*

Oxuyub-anlama

Mövzuya giriş hissəsində iki eyniadlı mətn verilmişdir. Mətnlərin mövzusu eynidir, lakin iki formada yazılmışdır: nəsrə və nəzmlə. Müəllim mətni oxutdurur və uşaqlar suallara cavab verirlər. Hər iki mətn arasında oxşar və fərqli cəhətlər müzakirə olunur.

“Nə anladın?” rubrikasındakı 3-cü tapşırıqda şagirdlər hekayədəki və şeirdəki cümlələri uyğunlaşdırmaqla fikrin təqdim edilmə formasındakı fərqi göstərilir. Şagirdlərin diqqətini söz sırasına yönəltmək lazımdır. Müəllimə şagirdlərə nəzm və nəsrə yazılmış mətnlərdə cümlədə söz sırasının necə dəyişdiyini izah etmək tövsiyə olunur.

Söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənası üzərində iş aparılır. Kontekstdən çıxış edərək

Söz mücrüsü

təbaşir + evə sarı + xətt
utanmaq + birdən-birə
yavaşca + riyaziyyat + vacib

Dərsə hazırlıq

1. “Balaca məktəbi” hekayəsini və eyniadlı şeiri oxuyun.
2. Bu iki mətn arasındakı fərqi izah edin.

BALACA MƏKTƏBLİ

Dünən balaca bir məktəbli təbaşirle divarı yaza-yaza evə sarı gedirdi. Birdən arxadan kimsə ona dedi: “Nə gözəl xəttin var!” Məktəbli geri baxanda müəllimini gördü. O, səhvini anladı, utandı və təbaşiri əlindən saldı.

Balaca məktəbli

bənd — Dünən təbaşir ilə
Yaza-yaza divarı
Balaca bir məktəbli
Gedirdi evə sarı.

bənd — Nə gözəl xəttin var,
Biri dedi arxadan.
Gördü müəllimdir
Geri baxanda oğlan.

bənd — O tutduğu bu işdən
Utandı birdən-birə.
Təbaşiri əlindən
Yavaşca saldı yera.
Simax Şeyda

misralar

qafiya

Nə anladın?

3. Hekayədəki cümlələri şeirdəki bəndlərlə uyğunlaşdırın.
4. Şeirin üçüncü bəndində misraları və qafiya yaradan sözləri müəyyənəldir.

64

sözlərin mənasının izah edilməsini şagirdlərə də tapşırmaq olar.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər I sinifdə şeirlər öyrəniblər. Tədris dilində öyrənilən şeirlər üzərində onlar qafiya, misra, bənd anlayışları ilə tanış olublar. Azərbaycan dilində isə şeirləri bu vaxta qədər mexaniki olaraq öyrənmişlər. Şagirdlərə şeir haqqında akademik məlumatlar sadə dildə və tədris dilində öyrəndikləri ilə müqayisəli şəkildə öyrədilməsi tövsiyə edilir.

4-cü tapşırıq (dərslik). Şeirin birinci və ikinci bəndində misra və qafiya şagirdlərə göstərilmişdir. Üçüncü bənddə şagirdlər özləri misra və qafiyələri müəyyənləşdirirlər. Müəllim *qafiya* anlayışını şagirdlərin rahat qavraması üçün belə bir oyun keçirə bilər: Şagirdlərə bir söz deyilir və ona qafiya olan sözlər tapılması tapşırıqlar. Məsələn: *sarı* – *darı, arı, barı, qarı, bağları, otaqları* və s. Bu oyunu yarış kimi cütlərlə iş formasından istifadə etməklə də keçirmək olar. Şagirdlər bir-birinə sözlər deyərək onlara qafiya yaradan sözlər tapırlar və ən çox qafiya tapan qalib gəlir.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlərin Azərbaycan dilində söz ehtiyatı çox olma-

İncinin cavabı

Məktəbə gedir artıq
Bizim balaca İnci.
Dərslərə say göstərir,
Birincidir, birinci.

Bir gün masanın üstə
Düzülmüşdü kitablar.
Mübahisə başladı,
Lovğalıq etdi onlar.

Riyaziyyat öyündü:
"Mən ən vacib kitabam.
Ən çox mani oxuyur,
İnciyə çox lazımmam".

"Yox, mən daha vacibəm",
Dilləndi ana dili.
"Hərfləri bilməsə,
Yaza bilməzdi İnci".

Əllərini yellədi,
Güldü ürəkdən İnci:
— Hər bir kitab vacibdir,
Fərqi varmı neçənci?

Reyhan Yusifqızı

Nə anladın?

5. Şeirdə neçə bənd var?
6. Hər bənddə neçə misra var?
7. Bəndlərin hansı mısraları qafiyələnir?
8. Şeirdə hansı kitablar mübahisə edir?

Düşün və cavab ver

9. Sizcə, "Həyat bilgisi" kitabı mübahisəyə qoşulsaydı, nə deyərdi?
10. İncinin yerinə olsaydı, siz kitablara nə deyərdiniz?

Söz mücrüsü

say göstərmək • mübahisə
lovğalıq • öyünmək • ürəkdən

65

diğınə görə qafiyə üçün onlar hətta leksik mənası olmayan sözlər də deyə bilirlər. Bu onlara səhv tutulmamalıdır, çünki məqsəd söz ehtiyatını artırmaq deyil, oxşar səsləri uyğunlaşdırmaq və müəyyənləşdirə bilmək bacarığını inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

Daha sonra müəllim şagirdlərin diqqətini 65-ci səhifədəki "İncinin cavabı" şeirinə yönəldir.

Şagirdlər şeiri oxuyurlar, məzmun üzərində iş gedir. Söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənası açıqlanır.

"Nə anladın?" rubrikasında verilmiş suallar cavablandırılır. Şagirdlər öyrəndikləri bilikləri möhkəmləndirirlər.

8-ci tapşırıq (dərslük). Faktoloji xarakter daşıyır. Şagirdlərin oxuyub-anlama bacarığını yoxlamağa xidmət edir. Bu tapşırığı müxtəlif suallarla bir az da genişləndirib şagirdləri müzakirəyə cəlb etmək olar. Məsələn:

— Nə üçün riyaziyyat kitabı hesab edirdi ki, o, İnciyə çox lazımdır?

— Ana dili dərində biz daha nələri öyrənirik?

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Eyni xarakterlidir. Şagirdlər şeirdə adıçəkilən fənləri müəyyənləşdirirlər və onlara aid olan əşyaları qeyd edirlər.

Müəllimin nəzərinə! 1-ci sinifdə şagirdlər fənlərlə tanış olsalar da, adlarını xatırlamaya bilirlər. Belə olduqda onlara kömək etmək lazımdır. Tapşırığın məqsədi şagirdlərə fənlərin adını öyrətmək deyil, oxuyub-anlama bacarığını və məntiqi təfəkkürü inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

"Düşün və cavab ver", 9-cu tapşırıq (dərslük). Şagirdlər sualı cavablandırarkən müxtəlif fənlərdə keçdiklərinə əsaslanırlar.

10-cu tapşırıq (dərslük). Şagirdlərin tənqidi təfəkkürünün və danışma bacarığının inkişafına xidmət edir. Tapşırıq şagirdlərdən fikir yürütmək və fikrini əsaslandırmaq bacarığı tələb edir. Şagirdlər müxtəlif fikirlər yürüdə bilirlər. Müəllimə tövsiyə olunur ki, şagirdlərə şablon cavablar verməyə şərait yaratmasın, əksinə, fikir müxtəlifliyinə yönəlsin.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Müəllim mətnin həm hüsnxət qaydalarına uyğun, həm də orfoqrafik cəhətdən düzgün köçürülməsinə diqqət yetirməlidir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq şagirdlərin qafiyə anlayışını yaxşı qavramalarına və yazı bacarıqlarının inkişafına xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır.	Titul səhifəsi (D), tap. 8 (D)
Oxunan mətni kitabda izləyir.	Titul səhifəsi (D), tap. 1 (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 5, 8 (D), tap. 1 (İ.D)
Bildiyi faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir.	Tap. 4 (D)
Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır.	Tap. 9 (D), tap. 1 (İ.D)
Çap hərfləri ilə verilmiş sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür.	Tap. 2, 3 (İ.D)

2-ci DƏRS

Əvəz istəməz

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: fit çalmaq, kefi kök, damağı çağ, çəpgöz, süzmək, kökəlmək.

Danışma:

- Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir (st. 2.2.2).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.1.1).
- Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir (st. 2.2.3).

Oxu:

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir (st. 3.1.3).
- Oxuduğu mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 2.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim proqnozlaşdırma üsulundan istifadə etməklə şagirdləri şeirin adını oxuyaraq mətnin məzmunu haqqında fikir yürütməyə yönəldir. Daha sonra tapşırıqdakı sualla sinfə müraciət edir. Şagirdlərin cavabı müxtəlif ola bilər. Bununla da müəllim şagirdlərin diqqətini mövzuya cəlb edir.

Oxu. Söz ehtiyatı

Əvvəlcə şagirdlərə söz mücrüsündəki sözlərin mənası açıqlanır. Bunu sözləri cümlədə işlətməklə etmək daha məqsədəuyğundur. "Əvəz istəməz" şeiri oxunur. Şeirin səsli oxu ilə oxunulması tövsiyə olunur. Oxu zamanı şagirdlərin sözləri bütöv şəkildə oxumalarına, həmçinin dialoji mətndə obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə səsləndirmələrinə diqqət yetirilməlidir. Məzmunu və mənası üzərində iş aparıldıqdan sonra şeiri rollu oyun üsulundan istifadə etməklə yenə oxutmaq olar. Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun mimika və jestlərdən istifadə edilməsinə, səs tonunun tənzimlənməsinə diqqət yetirilməlidir.

6-cı bölmə, Şeirlər

ƏVƏZ İSTƏMƏZ

Dərsə hazırlıq

1. Şeirin adını oxuyun. Siz birinə yaxşıq edəndə əvəz istəyirsinizmi?

Kök yeyərək meşəyə
Gedirdi bala Dovşan.
Mahnı da oxuyurdu
Fit çala-çala Dovşan:
"Kefim kök, damağım çağ,
Adımdır Palazqulaq.
Kim deyir ki, çəpgözəm,
İnanmayın bu söze.
Kök yeyirəm, kökalim,
Kök yeyirəm, yekalim.
Kökda çox vitamin var,
Kim yəsə, tez boy atar.
Sevirəm gəzməyi də,
Məşanı süzməyi də.
Atılmağı-düşməyi,
Qar üstə sürülməyi".

Söz mücrüsü

fit çalmaq • kefi kök
damağı çağ • çəpgöz
süzmək • kökəlmək

Yol üstə bala Dala
Dedi: "Bir dayan hala,
Mahnını sonra oxu.
Sənə sözüm var axı.
Qabaqda canavar var.
Qayıt, işin pis olar".
Dovşan dedi: "Ay Dala,
Sağ ol, al, kök ye hala".
Dala ötdü: "Yox", – deyib, –
Anam mənə söyləyib
Yaxşıq eləyən kəs
Ona əvəz istəməz".

Hikmət Ziya

66

"Nə anladın?" rubrikasında verilən suallar həm faktoloji, həm də nəticə çıxarmağı tələb edən suallardır. Şagirdlərdə oxuyub-anlama və danışma bacarığının inkişafına yönəldilmişdir.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Oxuyub-anlama bacarığının inkişafına yönəlmiş tapşırıqdır.

"Düşün və cavab ver" rubrikasında verilmiş tapşırıqlar şagirdlərdə danışma bacarığının, həmçinin tənqidi və yaradıcı təfəkkürün formalaşmasına xidmət edir.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər oxuduğu mətndəki obrazlara və onların hərəkətinə münasibət bildirərkən fikirlərini əsaslandırmaq üçün mətnə istinad etməlidirlər. Şagirdlərin öz həyat təcrübəsinə də müraciət etməklə münasibət bildirmələri mümkündür. Tapşırıq şifahi nitq bacarıqlarının və tənqidi təfəkkürün inkişafına yönəlmişdir.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlərdən süjet xəttini dəyişməklə mətni təxəyyüllərinə uyğun yeni sonluqla bitirmək tələb olunur.

Tapşırıq şifahi nitq bacarıqlarının və yaradıcı təfəkkürün inkişafına yönəlmişdir.

5-ci tapşırıq (dərslük). Nəzmlə yazılmış mətni nəsrə çevirmək tələb olunur. Tapşırıq yerinə yetirilərkən şagirdlərin şeirdəki fikri saxlamaqla təhkiyə şəkildə rabitəli mətn qurmalarına

Nə anladım?

2. Mətn və şəkillər əsasında suallara cavab verin.

1. Dovşan nə üçün kök yeməyi xoşlayırdı?
2. Dələ meşədə nə edirdi?
3. Dələ Dovşana nə dedi?
4. Dovşan hara gedirdi?
5. Dələ nə üçün kökü götürmədi?

Düşün və cavab ver

3. Dələ və Dovşanın xarakteri haqqında fikir bildirin.

4. Təsəvvür edin ki, Dələ Dovşana canavar haqqında heç nə demədi. Sizcə, hadisələr necə davam edirdi?

5. Şeiri öz sözlərinizlə nəql edin.

Düzgün danışmaq və yazmaq

6. Şeirdən aşağıdakı cümlələrə uyğun gələn misraları tapın. Söz sırası arasındakı fərqi izah edin.

1. Bala Dovşan kök yeyərək meşəyə gedirdi.
2. Dovşan fit çala-çala mahnı da oxuyurdu.

Yadda saxla

Yanlış	Doğru
Anam gəldi evə.	Anam evə gəldi .
Uşaq dərdi ağacdan qırmızı alma.	Uşaq ağacdan qırmızı alma dərdi .

7. Cümlələri düzgün söz sırası ilə dəftərinizə köçürün.

1. Oynayırlar uşaqlar həyatda.
2. Səbina çıxış etdi yaxşı.
3. Axsam gələcəklər qonaqlar bizə.
4. Bayırda yağırırdı yağış.
5. Araz bu gün gedir gəzməyə.
6. Qoca verdi nəvəsinə alma.
7. Başladı saat 9-da kina.
8. Yaşayır Bakıda Samir.

və cümlədə söz sırasına riayət etmələrinə diqqət yetirilməsi tövsiyə olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Mətnə əsasən məntiqi nəticə çıxarmağa və oxuyub-anlama bacarığının formalaşdırılmasına xidmət edir.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Söz ehtiyatının möhkəmlənməsinə və oxuyub-anlama bacarığının inkişafına xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir.	Tap. 4 (D)
Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 5 (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir.	Tap. 3, 4 (İ.D)
Oxuduğu məndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 3 (D)

3-cü DƏRS

Cümlədə söz sırası

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).
- Cümlədə sözləri bir-birindən ayırır (st. 4.1.1).

Mövzuya yönəltmə

6-cı tapşırıq (dərslük). Şagirdlər 1-ci sinifdən empirik şəkildə Azərbaycan dilində cümlədə söz sırasının fərqli olduğu haqqında məlumatlıdırlar. Bu tapşırıq vasitəsilə onlar nəsr və nəzm ilə yazılmış cümlədəki fərqi izah edirlər.

“Yadda saxla” rubrikası. Qayda izah edilərək vurğulanmalıdır ki, rus və ingilis dillərində hərəkət bildirən söz cümlədə ikinci yerdə, Azərbaycan dilində isə cümlənin sonunda gəlir.

7-ci tapşırıq (dərslük). Cümlələri düzgün söz sırası ilə köçürmək tapşırılmışdır. Şagirdlərdən öyrəndikləri qaydanı tətbiq etmələri tələb olunur.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Verilmiş bəndi nəsrə çevirmək tapşırılmışdır. Şeirdə söz sırası pozulmuş cümlələr vardır ki, nəsrə çevirərkən düzgün şəkildə yazılmasına diqqət yetirilməlidir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Cümlədə sözləri bir-birindən ayırmaq tələb olunur. Tapşırığın məqsədi oxuyub-anlama və sözü bütöv görə bilmək bacarığının inkişafına yönəlmişdir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şeirdəki cümlələri düzgün söz sırasına əməl edərək yazmaq tapşırılmışdır. Yeni öyrənilmiş qaydanın möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 1, 3 (İ.D), tap. 7 (D)
Cümlədə sözləri bir-birindən ayırır.	Tap. 2 (İ.D)

4-cü DƏRS

Hesab

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: hesab, qoz, orta, ləpə, bölünmək.

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətni şəkillər əsasında nəql edir (st. 1.1.3).

Danışma:

- Sual cümlələrində sual əvəzliliklərindən düzgün istifadə edir (st. 2.1.1).

Oxu:

- Mətnədən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir (st. 3.1.2).
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Kontekstdən çıxış edərək tanış olmadığı sözün mənasını təxmin edir (st. 3.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim sinfə müraciət edir:

– *Üç almanı iki dostun arasında necə bölərsən?*

(Bunu sinfə müxtəlif əşyalar gətirməklə də etmək olar.) Daha sonra şagirdlərin fikri dinlənilir.

Oxu. Söz ehtiyatı

Əvvəlcə söz mücrüsündəki sözlərin mənası üzərində iş aparılır. Daha sonra “Hesab” şeiri oxunur. Mövzu riyaziyyat fənni ilə inteqrasiya olunur. Şeirin oxuyub-anlaması üzərində iş bitəndən sonra şagirdlərin diqqəti şeirə çəkilmiş illüstrasiyaya yönəldilir. Mətnəki informasiya ilə şəkil müqayisə olunur. Şəklin şeirə nə dərəcədə uyğun olub-olmadığı müəyyənləşdirilir. Həmçinin şagirdlər şəkllə baxıb şeiri öz sözləri ilə danışa bilirlər.

“Nə anladın?” rubrikasında mətnə əsasən verilən suallara cavab vermək tapşırılmışdır. Verilən suallar həm faktoloji, həm də əsaslandırma tələb edən suallardır. Şagirdlərdə oxuyub-anlama və danışma bacarığının inkişafına yönəlmişdir.

4-cü tapşırıq (dərslük). Söz ehtiyatının möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

“Düşün və cavab ver” rubrikasında verilmiş tapşırıqlar şagirdlərdə oxuyub-anlama bacarığını

6-cı bölmə. Şeirlər

HESAB

Dərsə hazırlıq

Söz mücrüsü
hesab = qoz + orta
ləpə = bölünmək

1. Üç almanı iki dostun arasında necə bölərsən?

Bir qoz düşdü ağacdən
Ortasından bölündü.
İki parça ləpəni
Üç qarğaya böl indirdi.

Düşdü yenə iki qoz,
Hər qoz iki üz oldu.
Qarğalar sevinirdilər:
“Hesabımız düz oldu”.

Babam dedi: “Uşaqlar,
Qarğanın sayı üçdür,
Altı danə ləpadan
Hər qarğaya **nə** düşdü?”
Zahid Xəlil

Nə anladın?

2. Qarğalar hansı problemlə üzləşmişdilər?

3. Qarğalar nə üçün sevinirdilər?

4. Boşluqlara uyğun gələn sözləri seçin və cümlələri dəftərinizə köçürün.
qoz, ağacın, hesab, ortadan

Qarğalar altında oturmuşdular. Ağacdən bir düşdü.
Qoz bölündü. axırda düz oldu.

68

rığının, həmçinin yaradıcı təfəkkürün formalaşmasına xidmət edir.

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdin oxuyub-anlama və nəticə çıxarma bacarığını formalaşdırmağa xidmət edir. Belə ki, şagird izah etməlidir ki, əgər şeirə əsasən hər qarğaya iki ləpə çatıbsa, ağacdən neçə qoz düşmüşdür. Şagird şəkillərə uyğun izahat verməli və şeiri şəkillərin ardıcılığına uyğun nəql etməlidir. Məsələn: “Bir qozda iki ləpə varsa, iki qozda dörd ləpə olacaq. Ləpələri toplasaq, altı ləpə edir. Bəs altı ləpə neçə qozdur? Bunun üçün altını ikiyə bölmək lazımdır. Beləliklə, müəyyənləşdiririk ki, ağacdən cəmi üç qoz düşmüşdür”. Bu zaman diqqət yetirmək lazımdır ki, şagirdlər sual cümlələrini düzgün qursunlar və sual əvəzliliklərindən düzgün istifadə etsinlər.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıq şagirdin oxuyub-anlama bacarığını inkişaf etdirir. Şagird məsələləri oxuyub hansının şeirin nəticəsinə uyğun olduğunu müəyyənləşdirməlidir. Bunun üçün müəllimə şeirdə hansı məqama, hansı sözə diqqət yetirdiklərini şagirdlərdən soruşmaq tövsiyə olunur. **Cavab:** b.

6-cı tapşırıq (dərslük). Şagirdin danışma bacarığını, tənqidi və yaradıcı təfəkkürünü inkişaf etdirməyə yönəlmişdir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərdən sözün kontekstə uyğun mənasını müəyyənləşdirməyi

Düşün və cavab ver

5. Şeiri aşağıdakı misallların və şəkillərin ardıcılığına uyğun nəql edin.

1. $1 \times 2 = 2$ 2. $2 \times 2 = 4$ 3. $2 + 4 = 6$ 4. $6 : 3 = 2$

6. Şeirin məzmununu elə dəyiş ki, aşağıdakı misallara uyğun olsun.

1. $3 \times 2 = 6$ 2. $3 \times 2 = 6$ 3. $6 + 6 = 12$ 4. $12 : 4 = 3$

Düzgün danışmaq və yazmaq

7. Şeirdə göy rənglə verilmiş cümlədə "nə" sözünü hansı sözə əvəz etmək olar?

A) hansı B) nə qədər C) nə üçün

Yadda saxla

- Kim gəldi?	- Nəçənci sınıfta oxuyursan?
- Sənan gəldi.	- Üçüncü sınıfta oxuyuram.
- Uşaqlar hara gedirlər?	- Aydın axşam nə edəcək?
- Uşaqlar məktəbə gedirlər.	- Aydın axşam istirahət edəcək.

8. Altından xətt çəkilmiş sözlərə uyğun gələn sual cümlələri qurun. Cümlələri qurarkən sual sözlərindən istifadə edin.

harada? nə vaxt? kim? nə? necə? nə edir?

Nümunə: Xəyalə kinoya gedirdi. - Kim kinoya gedirdi?

1. Sənan hava yaxşı olacaq. 4. Bağban ağac əkir.

2. Gülgün Türkiyədə yaşayır. 5. İradəni atası çağırırdı.

3. Rəşad uşaqlarla oynayırdı. 6. Ağacda qırmızı almalar var idi.

tələb edir. Şeirdə "üz" sözü şagirdlərə tanış olmayan mənada işlənmişdir. Verilmiş cümlələrdə "üz" sözünün şeirdəki mənasına uyğunluğunu tapmaq, həmçinin hansı mənə verdiyini izah etmək tapşırılır.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdə oxuyub-anlama və nəticə çıxarma bacarığının inkişafına xidmət edir. Şagirdlər cümlələri şəkillərlə uyğunlaşdırmalı, daha sonra hansının şeirin sonuna uyğun gəldiyini qeyd etməlidirlər.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). "Doğru, yoxsa yanlış" modeli şagirdlərə tanış modeldir. Şagirdlər mətnə əsasən verilmiş hökmlərin doğru olub-olmadığını müəyyənləşdirməlidirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Mətnə əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.	Tap. 1 (İ.D), tap. 5 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasında uyğun(suz)luğu müəyyən edir.	Tap. 3 (İ.D)
Kontekstdən çıxış edərək tanış olmadığı sözün mənasını təxmin edir.	Tap. 2 (İ.D)

5-ci DƏRS

Sual cümlələri

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).
- Sual cümlələrində sual əvəzliliklərindən düzgün istifadə edir (st. 2.1.1).

Mövzuya yönəltmə

7-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlərə sual əvəzlilikləri təqdim edilmişdir. Kontekstə uyğun olaraq "nə" sözünü nə qədər? sual əvəzliyi ilə əvəz etmək mümkündür. Belə ki, şeirin sonunda "Hər qarğaya nə düşdü?" cümləsində qeyd olunan əvəzlilik miqdar mənasını verir. Tapşırıq mövzuya keçid xarakteri daşıyır. Bu dərstdə şagirdlərə sual cümləsi qurmaq öyrədiləcəkdir.

"Yadda saxla" rubrikasında şagirdlərə sual cümlələrinin formalaşması, cümlədə müxtəlif sözlərə sual verilməsi öyrədilir.

8-ci tapşırıq (dərslük). Keçilmiş qaydanın möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Sual cümləsi qurarkən söz sırasının pozulmamasına diqqət yetirmək tövsiyə olunur.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Cümlədəki informasiyanı müəyyənləşdirmək üçün məqsədə uyğun şəkildə sual cümlələri qurmaq bacarığı formalaşdırılır. Şagirdlərə nümunə təqdim edilmişdir. Nümunəyə əsasən digər cümlələrdə sual əvəzliyinin köməyi ilə sual cümləsi qurmaq tapşırılmışdır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 8 (D)
Sual cümlələrində sual əvəzliliklərindən yerli-yerində istifadə edir.	Tap. 8 (D), tap. 1 (İ.D)

6-cı DƏRS

Yaşar sənət seçir

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: sənət, sərhəd, köhlən, keşikdə dayanmaq, pətək, kişnəmək, sürücü, yaqin ki, xarrat, avara.

Danışma:

- Sual və nəqli cümlələri müvafiq intonasiya ilə tələffüz edir (st. 2.1.1).
- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır (st. 2.2.3).
- Verilmiş mövzu ilə bağlı şifahi təqdimat hazırlayır (st. 2.2.2).

Oxu:

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.1).
- Mətnəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir (st. 3.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Birinci sinifdən şagirdlər sənət və peşə adları ilə tanışdırlar və bu peşələrə aid olan feilləri də öyrənmişlər. Müəllim mövzuya bu sözləri xatırlamaqla başlaya bilər. Dili yaxşı bilən şagirdlər bu sözləri daha tez səsləndirə bilərlər. Daha sonra 1-ci tapşırıqdakı nümunəyə əsasən digər cümlələri tamamlamaq tapşırılır.

- *Darzi paltar tikir.*
- *Polis bizi qoruyur.*
- *Müəllim dərs öyrədir.*
- *Həkim xəstəni müalicə edir.*

Oxu və söz ehtiyatı

Əvvəlcə şagirdlərə söz mücrüsündəki sözlərin mənası izah edilir. Sözlərin mənasını yaxınmənalı sözlər seçməklə və ya cümlədə işlətməklə izah etmək olar. Daha sonra şeir oxunur. Şeiri səslə oxu ilə oxutmaq tövsiyə olunur. Şeir oxunarkən şagirdlərin intonasiyasına, uyğun yerdə düzgün səs tonu ilə oxumalarına diqqət yetirmək tövsiyə olunur. Xüsusilə şeirdəki dialoji hissədə buna fikir vermək lazımdır. Şeirin oxuyub-anlaması üzərində iş bitəndən sonra şagirdlərlə “Sən hansı sənəti seçədin?” sualı ətrafında müzakirə aparmaq təklif edilir. Müzakirə zamanı şagirdlərin da-

6-cı bölmə, şeirlər

YAŞAR SƏNƏT SEÇİR

Dərsə hazırlıq

1. Nümunəyə əsasən cümlələri tamamlayın.

Aspaz xərək bişirir
Darzi Polis Müəllim Həkim

Söz mücrüsü

sənət • sərhəd • köhlən
keşikdə dayanmaq • pətək
kişnəmək • sürücü
yaqin ki • xarrat • avara

Kiçik Yaşar:
Hər gün tezdan oyanır.
Sərhəd qurur,
Keşiyində dayanır.
Gah atılır
Əlindəki avtomat,
Gah kişnəyir
Altındakı köhlən at.
Sərhəddir,
Yaşıl papaq başında.
Sərhəddir
Yaşar düz beş yaşında.

Neşə gündür
Maşın sürür: du-du-du.
Yaqin ki, bu,
Təzəcə bir arzudu.
Maşınında
Keçir uzaq yolları,
Qovur qaçan
Ağacları, kolları.
Bu sürücü
Yaxşı sürür maşını,
Bitirməyib
Hələ altı yaşını.

nışma və fikir əsaslandırma bacarıqları inkişaf edir. Müəllim şagirdlər danışarkən cümlədəki söz sırasını düzgün qurmalarına, bir-birinə düzgün şəkildə sual vermələrinə diqqət yetirməlidir.

Həmçinin müəllimə tövsiyə edilir ki, şagirdlərə fikirlərini əsaslandırmaq üçün niyə? nə üçün? sualları verilsin.

Diferensial təlim

Adətən, müzakirə zamanı dili yaxşı bilən şagirdlər daha fəal olurlar. Onların sərbəst şəkildə fikir yürütmək üçün leksik bazaları olduğu üçün digər şagirdlərdən seçilir. Belə olan halda digər şagirdlər sıxılmasın deyə onları da müzakirəyə cəlb etmək, lakin daha sadə cavab tələb edən suallar vermək tövsiyə olunur.

“Nə anladın?” rubrikasında verilmiş sual və tapşırıqlar oxuyub-anlama, ümumiləşdirmə bacarıqlarının inkişafına yönəlmişdir.

2-ci tapşırıq (dərslik). Faktoloji xarakter daşıyır. Şeirə əsasən Yaşarın hansı sənət seçdiyi sualına şagird ümumi şəkildə cavab verməlidir.

3-cü tapşırıq (dərslik). Nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözü yazmaq tapşırılmışdır.

4-cü tapşırıq (dərslik). Diqqətli oxu tələb edir. Belə ki, mətnəki hadisələrin ardıcılığını müəyyənləşdirmək tapşırılmışdır.

6-cı bölmə. Şəkilçilər

4. Şeildəki bəndlərə görə cümlələrin ardıcılığını müəyyənə bilərsiniz.
- Yaşar qapıçıdır.
 - Yaşar sərhəd qurub keşişində durur.
 - Yaşar maşın sürür.
 - Yaşar saat düzəldir.

5. Sevdiliniz sənət haqqında təqdimat hazırlayın.

Düzgün danışmaq və yazmaq

6. Sözlərə uyğun hissəciklər artırmaqla mizraları tamamlayın.

Sərhədcidir,
Yaşıl papaq **başın...**
Sərhədcidir
Yaşar düz beş **yaşın...**
Bu sürücü
Yaxşı sürür **maşın...**
Bitirməyib
Hələ altı **yaşın...**

Yadda saxla

İsa ağacdən sallanır.

Ləla paltonu geyinir.

Ləla stulda oturub.

İsa televizora baxır.

7. Sözlərin sonuna uyğun gələn şəkilçiləri artırmaqla cümlələri dəftərinizə yazın.

- Ana televizor... (-ə, -dən) baxır.
- Davud kitab... (-dən, -a) oxuyur.
- Əhməd dayı park... (-ə, -da) gəzir.
- Uşaqlar həyat... (-dən, -də) oynayırlar.
- Elçin məktəb... (-dən, -i) ev... (-ə, -lə) tez gəlirdi.
- Selen qələm... (-i, -dən) çanta... (-dən, -ya) götürdü.

72

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlərə şifahi təqdimat hazırlamaq tapşırılmışdır. Yaxşı olardı ki, bu, ev tapşırığı kimi verilsin. Şagirdlərə əvvəlcədən təqdimatın meyarları təqdim edilməlidir. Təqdimatda yoxlanıla biləcək meyarlara nümunə olaraq bunları göstərmək olar:

- Bildiyiniz leksik bazadan istifadə etmək.
- Cümlələri düzgün söz sırasına əməl etməklə qurmaq.
- Deyilən fikirləri əsaslandırmaq.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Oxuyub-anlama bacarığının və diqqətli oxunun inkişafına yönəlmişdir. Mətnə əsasən Yaşarın hansı sənəti seçdiyini qeyd etmək tələb olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Nöqtələrin yerinə hər sənətə uyğun olan feili seçib yazmaq tapşırılmışdır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 4 (D)
Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir.	Tap. 3 (D), tap. 2 (İ.D)
Oxuduğu mətn üzrə fakto- loji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D), tap. 1 (İ.D)

7-ci DƏRS

Şəkilçilər

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).
- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

6-cı tapşırıq (dərslük). Mövzuya keçid xarakteri daşıyır. Mətnə əsasən gətirilmiş nümunələrdə nöqtələrin yerinə uyğun gələn şəkilçiləri əlavə etmək tapşırılmışdır. Müəllim şagirdlərə sözün şəkilçi vasitəsilə hansı mənanı ifadə etdiyini izah edir.

“Yadda saxla” rubrikası. Şəkillər vasitəsilə hal şəkilçilərinin sözə hansı məna verdiyi göstərilmişdir. Mövzu dilçilik terminlərindən istifadə etməməklə izah edilməlidir. Şagirdlərə daha aydın olsun deyə şəkilçilərin kontekstdə izah edilməsi tövsiyə olunur.

7-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Keçilən qaydanın möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Cümlələri düzgün söz sırasına əməl edərək yazmaq tapşırılmışdır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 2 (İ.D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 7 (D), tap. 1 (İ.D)

LAYIHƏ

8-ci DƏRS

6-cı bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır (st. 3.1.3).

Yazı:

- Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir (st. 4.1.2).
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).
- Sual cümlələrində sual əvəzliliklərindən yerli-yerində istifadə edir (st. 4.1.2).
- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).

Ümumiləşdirici təkrar bölmə üzrə keçilən təkrarını ehtiva etdiyi üçün verilən tapşırıqlar keçirilən mövzuları, xüsusilə də yazı ilə bağlı qaydaları əhatə edir. Bundan əlavə, bölmədə öyrənilən söz ehtiyatına və bəzi qaydalara da toxunulmuşdur.

Söz ehtiyatı

1-ci tapşırıq (dərslük). Bölmədə öyrənilmiş “ləpə” sözünün omonimliyini göstərir. Şagirdlər vizual olaraq “ləpə” sözünün hansı mənalar daşdığını görürlər və cümlədə işlədirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük). Nöqtələrin yerinə şəkillərə uyğun olaraq öyrənilmiş şəkilçiləri qoymaq tapşırılmışdır.

3-cü tapşırıq (dərslük). Söz sırası pozulmuş cümləni müəyyənləşdirmək tapşırılmışdır.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Söz sırası ilə bağlı qaydanın möhkəmlənməsinə xidmət edir.

4-cü tapşırıq (dərslük). Sual əvəzliyindən istifadə etməklə cümlədəki informasiyanı müəyyənləşdirmək bacarığının möhkəmləndirilməsinə və yoxlanmasına xidmət edir.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin *misra*, *qafiyə* anlayışlarını nə dərəcədə mənimsədiklərini yoxlamağa xidmət edir. Xatırladıq ki, bu tip tapşırıqlarda şagirdlər mövcud olmayan sözlər desələr də, qəbul edilir. Çünki məqsəd söz ehtiyatının inkişafı yox, səsləri uyğunlaş-

Ümumiləşdirici təkrar

1. “Ləpə” sözünü şəkildəki mənalarına uyğun olaraq cümlələrdə işlədin.

2. Cümlələri verilmiş şəkillərlə uyğunlaşdırın və nöqtələrin yerinə şəkilçilər əlavə edin.
 1. Aynur binalar... baxırdı.
 2. Uşaqlar meydança... futbol oynayırdılar.
 3. Matros gami... al elədi.

3. Hansı cümlədə söz sırası pozulmuşdur?
 - A) Sabir dərslərini tez bitirdi.
 - B) Mən, yaqın ki, gec gələcəyəm.
 - C) Ülkar olmaq istəyir müəllim.
4. Sual sözlərindən istifadə edərək sual cümlələri qurun.

Nümunə: Orxan Bakıda yaşayır. (kim? harada? nə edir?)

Kim Bakıda yaşayır?

Orxan harada yaşayır?

Orxan Bakıda nə edir?

 1. Sabina bağçada gəzişir. (kim? harada? nə edir?)
 2. Axsam yağış yağdı. (nə vaxt? nə? nə etdi?)
 3. Elcan şirin meyvə xoşlayır. (kim? necə? nə? nə edir?)
 4. Xalid iki dəftər aldı. (kim? neçə? nə? nə etdi?)

73

dırmaq bacarığını formalaşdırmaqdan ibarət-dir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Fikri düzgün ifadə etmək üçün uyğun gələn şəkilçilərdən istifadə etmək bacarığının möhkəmləndirilməsinə yönəlmişdir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 1 (D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (D), tap. 2 (İ.D)
Sual cümlələrində sual əvəzliliklərindən yerli-yerində istifadə edir.	Tap. 4 (D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Yazı (qrammatika)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Tapmacalar		74–75	56	86–87
2	Dörd arzu		76–77	57	88–89
3		Hərəkətin zamanı	77	58	89
4	Göbələk		78–79	59	90–91
5		Feilin şəxsə görə dəyişməsi	79	60	91
6	Göydən qoz yağır		80–82	61	92–93
7		Feilin şəxsə və zamana görə dəyişməsi	82	62	93
8	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		83	63–64	94

Bölmənin icmalı

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şəkillər üzrə danışma; 2) həyatda gördükləri haqda danışma; 3) dinlənən mətni kitabdan izləmə kimi bacarıqlar əsasında inkişaf etdirilir. Bununla yanaşı, danışarkən cümlələrin müəyyən qrammatik normalara uyğun qurulmasına da diqqət yetirilir.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər təbiət mövzusu ilə bağlı bir çox sözlərlə – heyvan və bitki adları ilə tanışdılar. Bu bölmədə həmin sözlər təkrar edilir. Mətnlərdə yeni sözlərin də bir çoxu bu mövzu ilə bağlıdır: *ləçək, xallı, məskən, sümük, caynaq, fəsil, qartopu, alabəzək, xizək, biçmək*. Bu bölmədə ilk dəfə olaraq şagirdlərdə sözləri ümumi mənalar üzrə qruplaşdırmaq bacarığı formalaşdırılır (1-ci dərs).

Oxu. Bölmədə oxu texnikası (st. 3.1.1) inkişaf xətti davam etdirilir. Belə ki, növbəli oxu zamanı şagirdlərin söz və cümlələri düzgün oxumasına diqqət yetirilir. Bundan əlavə, ifadəli oxu bacarığının formalaşdırılması üçün bir neçə dərsdə “Rollu oxu” və “Rollu oyun” üsullarından da istifadə edilir.

Əvvəlki bölmələrdə şagirdlərin oxu texnikasının kifayət qədər formalaşdığını nəzərə alaraq dərslərdə oxuyub-qavrama üzrə tapşırıqlar da verilir. Bu tapşırıqlar daha çox mətnə açıq şəkildə ifadə olunmuş məlumatları əhatə edir.

Yazı. Bölmədəki dərslərdə üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir. Bununla yanaşı, nitqdə geniş istifadə olunan bir sıra sintaktik konstruksiyaların şagirdlərin yazılı nitqində vərdiş çevrilməsi prosesi davam etdirilir.

1-ci DƏRS (Bölməyə giriş) Tapmacalar

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: sirr, ləçək, xallı, zər, məskən, sümük, caynaq, süzmək, çil, xortum, buynuz, guşə, ala.

Danışma:

• Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).

Dinləmə:

• Dinlədiyi fikirlə (mövzu ilə) bağlı suallar tərtib edir (st. 1.1.1).

Oxu və söz ehtiyatı:

- Anlayışın əsas əlamətlərinə görə sözü müəyyən edir (st. 3.1.3).
- Məzmunun açılmasına xidmət edən açar sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Sözləri ümumi mənalarına görə qruplaşdırır (st. 3.1.3).

Dinləmə və danışma (Mövzuya yönəltmə)

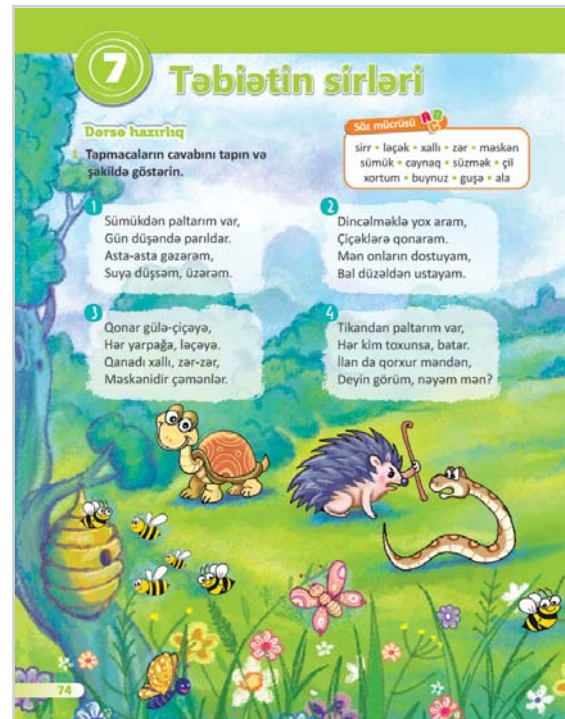
Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin mövzusunə yönəldir. Şagirdlər bölmənin adını oxuyurlar. Daha sonra 74–75-ci səhifələrdəki şəkli nəzərdən keçirmək tapşırılır. Şagirdlər şəkildə gördüklərini təsvir edərkən burada əks olunan bütün canlı və cansız varlıqların adları səsləndirilməlidir: *dağ, tapə, meşə, düzənlik, gül, çiçək, ağac, göbələk, arı, kəpənək, pətək, tısağa, kirpi, ceyran, qartal, ağacdələn, dovşan, tutuquşu*. Bu sözlər ümumişlək sözlərdir və şagirdlər onların çoxu ilə tanışdırlar.

Bu fəaliyyət zamanı **auksion üsulundan** da istifadə etmək olar. Şagirdlər şəkildəki varlıqların adlarını səsləndirdikcə müəllim və ya şagirdlərdən biri bu sözləri lövhədə yazır.

Diferensial təlim

Şagirdlərin fəaliyyətinə diferensial yanaşmaq tövsiyə olunur:

- söz ehtiyatı zəngin olan şagirdlər sözləri səsləndirirlər;
- sonda müəllim söz ehtiyatı zəif olan şagirdlərdən həmin varlıqların adını bir daha soruşur.

Şagirdlərə bölmənin adındakı “sirr” sözü izah olunur: “Bir çoxlarının izah edə bilmədiyi hadisə, varlıq”. Müəllim:

– *Təbiətdə sizin üçün sirr olan hansı hadisə və varlıqlar var?*

Şagirdlər bu suala cavab verməkdə çətinlik çəksələr, müəllim bir neçə nümunə söyləyə bilər:

- *Arılar patəyi necə düzəldirlər?*
- *Bal nədən alınır?*
- *Nə üçün ilan kirpidən qorxur?*
- *Nə üçün ağacdələn ağacın gövdəsini döyəcləyir?*

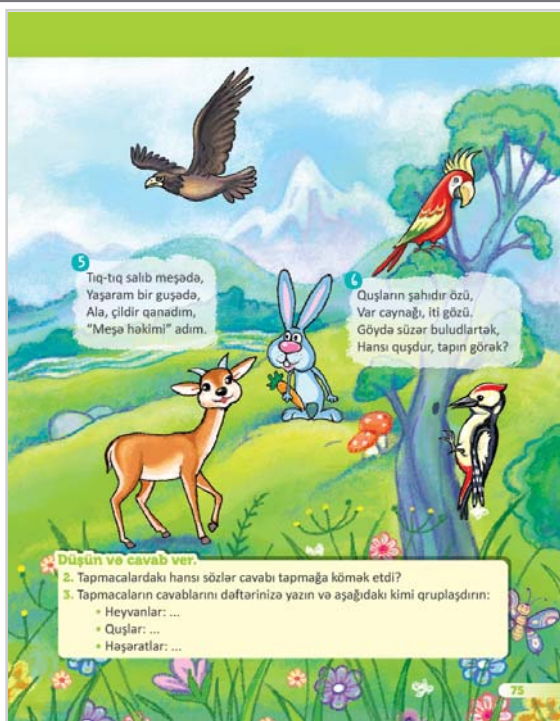
• *Doğrudanmı tutuquşu danışa bilir?*

Bu sualların cavablarını bilən şagirdlər öz fikirlərini söyləyirlər.

Oxu və söz ehtiyatı

(Tapmacaların oxunması)

1-ci tapşırıq (dərslük). Dərslükdə verilmiş tapmacaların oxunmasını **qruplarla iş** şəklində təşkil etmək tövsiyə olunur. Bunun üçün sinif altı qrupa bölünür və hər qrup tapmacalardan birini oxuyaraq açmasını tapır. Bu zaman müəllim şagirdlərin diqqətini dərslükdəki 2-ci tapşırığa yönəldir. Belə ki, qruplarda müzakirələr zamanı şagirdlər eyni zamanda tapmacaların cavabını tapmağa kömək edən açar sözləri müəyyən etməlidirlər.

Söz mücrüsü. Qrup müzakirələrindən əvvəl müəllim şagirdlərə tapşırır ki, hər bir qrup tapmacanı bir dəfə oxusun və tanış olmayan sözləri qeyd etsin. Şagirdlər "Söz mücrüsü"ndəki sözləri mənimsədikdən sonra qruplarda müzakirələr başlayır.

Müzakirələrdən sonra hər bir qrup nümayəndəsi lövhəyə çıxaraq 1) tapmacanı oxuyur, 2) açmasını deyir, 3) açar sözləri səsləndirir.

1-ci tapmaca. Açması: tısqaba; **açar sözlər:** *sümükdən paltar, asta-asta gəzmək, suda üzmək.*

2-ci tapmaca. Açması: arı; **açar sözlər:** *çiçək, bal.*

3-cü tapmaca. Açması: kəpənək; **açar sözlər:** *gül-çiçək, ləçək, qanadı xallı, çəmənlər.*

4-cü tapmaca. Açması: kirpi; **açar sözlər:** *tikandan paltar, ilan qorxar.*

5-ci tapmaca. Açması: ağacdələni; **açar sözlər:** *tıq-tıq salmaq, meşə, ala, çil qanad, "meşə hakimi".*

6-cı tapmaca. Açması: qartal; **açar sözlər:** *quşların şahı, caynaq, iti göz.*

Anlayışın əlamətlərinə görə sözü müəyyən etmək bacarığını inkişaf etdirmək üçün iş dəftərindəki tapşırıqlar yerinə yetirilir.

Müəllimin nəzərinə! Tapmacalarla iş şagirdlərdə eyni zamanda iki bacarığı

inkişaf etdirir: 1) kiçikhəcmli mətni oxuyarkən məzmunun açılmasına xidmət edən açar sözləri müəyyənləşdirmək; 2) anlayışın əlamətlərinə görə sözü müəyyən etmək.

Bu bacarıqlardan birincisi oxuyub-anlamaya, ikincisi söz ehtiyatına aiddir. Həmin bacarıqlar gələcəkdə mətndəki əsas fikri müəyyən etmək və sözü izah etmək kimi məzmun standartlarının reallaşdırılmasında mühüm rol oynayacaq.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). İş dəftərində tapşırıqlar fərdi xarakter daşıdığından tapmacanın cavabını tapmaq bəzi şagirdlər üçün çətin ola bilər. Ona görə də bu tapşırıqda şagirdlərə iki ipucu verilir: açar sözlər göstərilir (altından xətt çəkilir) və uyğunlaşdırmaq üçün şəkillər verilir.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq eyni zamanda təsviri incəsənət fənni ilə inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər tapmacanın cavabını əks etdirən şəkli rəngləməlidirlər.

İş dəftərindəki tapşırıqlar eyni zamanda formativ qiymətləndirmə üçün istifadə oluna bilər.

Sözü izah etməkdə ilk addım həmin sözün aid olduğu ümumi məna qrupunu müəyyən etməkdir. Dərslikdəki 3-cü tapşırıq bu bacarığın formalaşdırılmasına yönəlmişdir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Mövzu ilə bağlı suallar tərtib edir.	Şifahi tapşırıq (MV)
Şəkildə gördüklərini təsvir edir.	Şifahi tapşırıq (MV)
Anlayışın əsas əlamətlərinə görə sözü müəyyən edir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Mətnə açar sözləri müəyyən edir.	Tap. 2 (D), tap. 2 (İ.D)
Sözləri ümumi mənalarına görə qruplaşdırır.	Tap. 3 (D)

2-ci DƏRS

Dörd arzu

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: fəsil, qartopu, arzu, alabəzək, xizək, biçmək, mayallaq aşmaq.

Danışma:

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.2.1).

Oxu:

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.1).
- Mətni plan əsasında nəql edir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Mövzuya, situasiyaya uyğun kiçikhəcmli mətn (təəssürat) yazır (st. 4.1.3).

Danışma**(Mövzuya yönəltmə)**

Şagirdlər 1-ci sinifdə (5-ci bölmə. Rənglər. Geyim) ilin fəsilləri ilə tanış olmuşlar. Müəllim mövsüm geyimləri ilə bağlı dərsi xatırladır.

1-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırığa uyğun olaraq şagirdlər ilin fəsillərini sadalayırlar. Müəllim yaz fəslinin həm də bahar adlandırıldığını qeyd edər və yönəldici suallar verə bilər:

- *İndi hansı fəsildir?*
- *Novruz bayramı hansı fəsildə olur?*
- *Ən uzun tətil hansı fəsildə olur?*

2-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər ən çox sevdikləri fəsil haqqında danışirlər. Çalışmaq lazımdır ki, bu zaman onlar rabitəli cümlələr qursunlar. Məsələn: *“Mən yay fəslini sevirəm, çünki dənizdə çimməyi xoşlayıram”*. Bunun üçün müəllim rabitəsiz deyilmiş cümlələri ədəbi dilin normalarına uyğun səsləndirərək şagirdlərə təkrarlada bilər.

Oxu və söz ehtiyatı

Mətnlə iş. Mətni oxutmaq üçün müəllim müxtəlif oxu strategiyaları tətbiq edə bilər. Bu, şagirdlərdə formalaşmış oxu bacarığının səviyəsindən asılıdır. Əgər sinfin ümumi səviyyəsi aşağıdırsa, müəllim mətni əvvəlcə özü oxuya, şagirdlərə isə mətni izləməyi tapşırı bilər.

“Dörd arzu” mətninin oxunması üçün **qruplarla iş** və **Rollu oxu** üsulunu tətbiq etmək tövsiyə olunur.

Şagirdlər fəsillərin – mətnin hissələrinin sayına görə dörd qrupa bölünürlər. Hər qrup öz üzvlərindən üç “aktyor” seçir: müəllif, Samir və ata. Mətnin hər bir hissəsində Samirə və ataya aid olan cümlələr çox azdır (1-3 cümlə). Ona görə də mətni səhnələşdirmək üçün Samir və ata rollarını oynayan “aktyor”lar mətndə özlərinə aid olan cümlələri əzbərləməlidirlər. Müəllif rolunun ifaçısı isə cümlələri dərslikdən oxumalıdır.

“Aktyor”lara qruplarda məşq etmək üçün müəyyən qədər vaxt verilir. Daha sonra qrup nümayəndələri (aktyorlar) mətnin ardıcılığına uyğun olaraq öz hissələrini təqdim edirlər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Mətndəki hadisələrin ardıcılığını şagirdlərin diqqətinə çatdırmaq üçündür. Bundan sonra onlar plan quraraq mətni nəql etməlidirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük). Mətnin planını qurmaq üçün şagirdlərə mətni 4 hissəyə bölmək təklif olunur. Müəllim 1-ci hissənin planını lövhədə nümayiş etdirə bilər:

Payız gəldi. Bağın dadlı meyvələrini – qırmızı almaları və sarı armudları yığmağa başladılar. Samir şən halda atasına dedi:
– Ata, payız ilin ən yaxşı fəslidir.
Atası Samirə arzular dəftərinə baxmağı tapşırırdı:
– Oğlum, sən bu sözü həm yaz, həm yay, həm də qış haqqında demisən. İndi bil ki, ilin bütün fəsliləri gözəldir.

Konstantin Uşinski

Nə anladın?
3. Mətnə hadisələrin baş verdiyi zamana görə fəsiləri ardıcılıqla sadalayın.
4. Mətni plan əsasında nəql edin.

Düşün və cavab ver
5. Mətnin müəllifi oxucuya hansı fikri çatdırmaq istəyir?

Düzgün danışmaq və yazmaq
6. Mətnə hansı rənglə verilmiş "yaz" sözü hərəkət bildirir?
7. Nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözləri artırmaqla cümlələri oxuyun.

İndi sabah dünən
1. ... Samir arzusunu dəftərə yazdı.
2. ... Samir arzusunu dəftərə yazır.
3. ... Samir arzusunu dəftərə yazacaq.

8. Hərəkət bildirən sözləri müxtəlif zamanlarda işlədin.
Nümunə: yığmaq – yığır, yığdı, yığacaq
oynamaq, sürüşmək, gəlmək, demək, yüyürmək, dərmək, getmək, tutmaq

Yadda saxla

Keçmiş zaman
qaçdı gəldi durdu güldü
na etdi?

İndiki zaman
qaçır gəlir durur gülür
na edir?

Gələcək zaman
qaçacaq gələcək duracaq güləcək
na edəcək?

1-ci hissə. Qış fəslində

- 1) Samirin qışda məşğuliyyətləri
- 2) Samirlə atanın söhbəti

Yazı

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Yazı ilə yanaşı, mövzu üzrə söz ehtiyatını da möhkəmləndir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dərsin əvvəlində "Sevimli fəslim" mövzusunda fikir mübadiləsi etmişlər. İndi onlar həmin fikirlərini yazılı şəkildə ifadə etməlidirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Təəssüratları haqqında danışır.	Tap. 2 (D)
Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Şifahi tapşırıq (MV)
Dialogi mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	"Dörd arzu" mətni (D)
Mətni plan əsasında nəql edir.	Tap. 4 (D)
Mövzuya uyğun olaraq təəssüratlarını yazır.	Tap. 2 (İ.D)

3-cü DƏRS

Hərəkətin zamanı

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Hərəkətin zamanına uyğun zaman zərfi seçir (st. 4.1.2).
- Feilin zaman şəkilçilərindən düzgün istifadə edir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

6-cı tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tədris dilini keçərkən varlıq, əlamət, hərəkət bildirən sözləri fərqləndiriblər. Bu tapşırıq vasitəsilə onlar həmin bacarıqlarını nümayiş etdirməklə yanaşı, eyni zamanda kontekstə görə sözün mənasını müəyyən edirlər.

"Yadda saxla" rubrikası. Cədvəldəki nümunələr əsasında müəllim şagirdlərin diqqətini zaman şəkilçilərinə yönəldir.

7-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər feillərin şəkilçilərinə görə hərəkətin zamanını müəyyən edir və müvafiq zaman zərfi seçirlər.

8-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər feillərə müxtəlif zaman şəkilçiləri artırır və həmin sözün hansı zamana aid olduğunu deyirlər.

İş dəftərindəki tapşırıqlarda şagirdlərdən verilmiş feilləri müvafiq zamanda işlətmək tələb olunur.

Müəllimin nəzərinə! Bu dərsin əsas məqsədi hərəkətin zamanından asılı olaraq feili uyğun qrammatik formada işlətməkdir. Bunu daha aydın vurğulamaq üçün bütün feillər 3-cü şəxsin təkində verilir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Hərəkətin zamanına uyğun zaman zərfi seçir.	Tap. 7 (D)
Feilin zaman şəkilçilərindən düzgün istifadə edir.	Tap. 8 (D), tap. 1, 2 (İ.D)

4-cü DƏRS

Göbələk

Təlim nəticələri:

Danışma:

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).

Oxu:

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Məzmunun açılmasına xidmət edən açar sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Mətnin verilmiş şəklə uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür (st. 4.1.1).

Danışma

(Mövzuya yönəltmə)

“Göbələk” nağılı alleqorik mətn olsa da, bu mətndə göbələyin bəzi xüsusiyyətləri haqqında məlumat verilir. Başqa sözlə, mətn bədii olsa da, kifayət qədər informativ yükə malikdir. Ona görə də dərsin əvvəlində BİBÖ üsulundan istifadə etmək tövsiyə olunur.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlərin tapşırıqlardakı suallara cavab verməsi üçün müəllim lövhədə BİBÖ cədvəli çəkir:

GÖBƏLƏK haqqında		
Bilirəm	İstəyirəm bilim	Öyrəndim

Şagirdlər əqli hücum (beyin fırtınası) vasitəsilə birinci iki sütunda qeydlər aparırlar.

Oxu

Mətnlə iş. Mətni oxumaq üçün “Növbəli oxu” və “Rollu oxu” texnikalarından istifadə olunur.

Növbəli oxu. Mətni oxumaq üçün şagirdlərin sıra ardıcılığı müəyyən olunur. Müəllim şagirdlərin diqqətinə çatdırır ki, məndəki cümlələri ardıcıl oxumaq üçün hər bir şagird başqasının oxuduğu cümlələrə diqqətlə qulaq asmalı və həmin cümlələri kitabdan izləməlidir.

7-ci bölmə. Təbiətin sirləri

GÖBƏLƏK

Dərsə hazırlıq

- Göbələk haqqında nə bilirsiniz?
- Göbələyə hansı fasilələrdə daha çox rast gəlmək olar?

Bir dəfə Kapanak meşədə uçarkən yağış yağmağa başladı. O, yağışdan gizlənmək üçün yer axtarırdı. Birdən balaca bir göbələk gördü. Tez ona sarı uçdu və göbələyin papağı altında gizləndi. Bu vaxt bir Siçan qaçıb gəldi. O dedi:

- İcaza ver, mən də göbələyin altına girim.
- Sən bura necə buraxım? Gör heç yer var?
- Lap kiçik yer də mənə bəs edər.
- Yaxşı, gəl.

Göbələyin yanında Sarça atılıb-düşməyə başladı. Ağlaya-ağlaya dedi:

- Qanadlarım isənib, uça bilmirəm. İcaza verin, mən də göbələyin altına girim, Yağışın kəsməsini gözləyirəm.

Burda yer yoxdur axı...
– Na olar, mənə də yer eləyin.
– Yaxşı. Sən də gəl.
Onlar bir az sıxdıldılar. Sarçaya da yer tapıldı. Elə bu vaxt haradansa Dovşan qaçıb gəldi. Göbələyin yanında dayanıb dedi:

- Tülkü mənə qovur. Yer verin, gizlənim.

Heyvanların Dovşana yazığı gəldi, onu da göbələyin altına buraxdılar. Elə bu an Tülkü gəlib göbələyə çatdı.

- Dovşanı kim görüb? – Tülkü soruşdu.
- Biz görməmişik, – heyvanlar dedilər.

Tülkü quyruğunu bulayaraq qaçıb gəldi.

Oxuyub-anlama

3-cü tapşırıq (dərslük). Tapşırığı yerinə yetirməklə şagirdlər məndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən etmiş olurlar.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Verilmiş cümlələri mətnə uyğun açar sözlərlə tamamlayaraq şagirdlər məndəki faktoloji materialı qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

İş dəftərindəki **2-ci tapşırıqda** oxu və yazı bacarıqları integrasiya olunur: 1) şagirdlər məndən verilmiş illüstrasiyaya uyğun olan hissəni seçirlər (**oxu** – illüstrasiya ilə məndəki epizodun uyğunlaşdırılması) və 2) çap hərfləri ilə verilmiş mətni hüsnxət normalarına uyğun üzündən köçürürlər (**yazı**).

Dərslükdəki 4-cü tapşırıq yerinə yetirilərkən müəllim şagirdlərin diqqətini BİBÖ cədvəlinə yönəldir:

– *Bu məndən göbələk haqqında hansı məlumatı əldə etdiniz?*

Kəpənəyin sualına cavab axtararkən şagirdlər belə bir nəticəyə gəlirlər: *Yağışlı havada göbələk sürətlə boy atır.* Bu nəticə BİBÖ cədvəlinin “Öyrəndim” sütununda qeyd olunur.

Rollu oyun. Şagirdlər arasından məndəki obrazlara uyğun “aktyorlar” seçilir. Nəzərə alınmaq lazımdır ki, məndə Kəpənək obrazına aid

Az sonra yağış dayandı. Günəş buludların arasından boylanıb gülümsədi. Heyvanlar sevinə-sevinə göbələyin altından çıxdılar. Kapanək isə fikrə getdi:
– Axı bu necə olur? Mən özümə göbələyin altında güclə yer tapmışdım. İndi isə göbələyin altından dörd heyvan çıxdı.
Vladimir Suteyev

Nə anladın?
3. Mətnəki hadisələrin ardıcılığına görə şəkillərdəki canlıları sıra ilə adlandır.

Düşün və cavab ver
4. Mətnin sonunda Kapanəyin sualına siz necə cavab verərdiniz?
Düzgün danışmaq və yazmaq
5. Mətnə göy rənglə verilmiş "O" sözü "Kapanək" sözünü əvəz edib. Bəs qırmızı rənglə verilmiş "O" sözü hansı sözə əvəz edib?

Yadda saxla				
Mən	yazıram	gəlirəm	uçuram	görürəm
Sən	yazırsan	gəlirsən	uçursan	görürsən
O	yazır	gəlir	uçur	görür
Biz	yazırıq	gəlirik	uçuruq	görürük
Siz	yazırsınız	gəliirsiniz	uçursunuz	görürsünüz
Onlar	yazırlar	gəlirlər	uçurlar	görürlər

6. Hərəkət bildiren sözləri tamamlamaqla cümlələri oxuyun.

1. Sən yaxşı üzür...	4. Mən cizgi filminə baxır...
2. Biz məktəbə gedir...	5. Siz təqdimat edir...
3. Onlar dərslə hazırlaşır...	6. Biz 3-cü mərtəbədə yaşayırıq...

cümlələr daha çoxdur, ona görə də bu rolun ifası üçün daha "istedadlı aktyor" seçmək lazımdır. Dialoglarda elə hissələr var ki, onları bir neçə aktyor birlikdə səsləndirməlidir; məsələn, Kapanək və Siçan: "Burda yer yoxdur axı..."

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Həyatda gördükləri haqqında danışır.	Tap. 1, 2 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə cümlələr oxuyur.	"Göbələk" mətni (D)
Cümlələri mətnə uyğun açar sözlərlə tamamlayır.	Tap. 1 (İ.D)
Dialogi mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	"Göbələk" mətni (D)
Mətnin verilmiş şəkllə uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür.	Tap. 2 (İ.D)

5-ci DƏRS

Feilin şəxsə görə dəyişməsi

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Mübtədadan asılı olaraq feili xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır (st. 4.1.2).

Müəllimin nəzərinə! Dərsləyin 5-ci bölməsində şagirdlər şəxs əvəzlilikləri və ismin şəxs şəkilçiləri haqqında məlumat almışlar. Bu dərstdə isə şagirdlərə hərəkətin subyektindən asılı olaraq feilin şəxsə görə dəyişməsi haqqında empirik şəkildə məlumat verilir.

5-ci tapşırıq (dərslək). Motivasiya xarakteri daşıyır və şəxs əvəzlilikləri haqqında məlumatları xatırladır.

"Yadda saxla" rubrikasında şagirdlərin diqqəti şəxs əvəzliyindən asılı olaraq feilin qəbul etdiyi şəxs şəkilçilərinə yönəldilir.

Müəllimin nəzərinə! Bu dərslin əsas məqsədi hərəkətin subyektindən asılı olaraq feili uyğun qrammatik formada işlətməkdir. Bunu daha aydın vurğulamaq üçün bütün feillər indiki zamanda verilir.

6-cı tapşırıq (dərslək). Şagirdlər mənimsədikləri qaydanı tətbiq edərək cümlələrdə feilləri uyğun şəkilçilərlə tamamlayırlar.

İş dəftərindəki tapşırıqlar feilin şəxsə görə dəyişməsi ilə bağlı mənimsədilmiş bilikləri yazıda tətbiq etmək məqsədi daşıyır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Hərəkətin subyektindən asılı olaraq uyğun şəxs şəkilçisi seçir.	Tap. 7 (D), tap. 1, 2 (İ.D)

6-cı DƏRS

Göydən qoz yağır

Təlim nəticələri:**Danışma:**

- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.1.1).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətni kitabdan izləyir (st. 1.1.3).

Oxu:

- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Mətnin verilmiş şəkllə uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür (st. 4.1.1).

Danışma**(Mövzuya yönəltmə)**

1-ci tapşırıq (dərslik). Şagirdlər mətnin başlığını oxuyurlar. Mətnə çəkilmiş illüstrasiyaları nəzərdən keçirirlər. Hər bir illüstrasiyanı öz sözləri ilə təsvir edirlər:

1. *Dovşanın başına qoz düşür.*
2. *Dovşan qozu Ayıya göstərir.*
3. *Tülkü ilə Sincab danışırlar.*
4. *Qarğa Sincaba nə isə deyir.*

Bununla da şagirdlər mətnin qavranılması üçün vacib olan söz ehtiyatını (heyvan adlarını) nümayiş etdirirlər. Onlar şəkillərdən çıxış edərək mətnin məzmunu ilə bağlı təxminlərini söyləyirlər. Bu fəaliyyət şagirdlərdə təxəyyülə uyğun danışma bacarığının inkişafına xidmət edir.

Oxu. Dinləmə

Müəllim mətni əvvəlcə özü oxuyur. Şagirdlər oxunan cümlələri kitabdan izləyirlər. Bunu yoxlamaq üçün bəzən müəllim növbəti cümləni oxumağı şagirdlərdən birinə tapşırıq bilər.

Oxuyub-qavrama

Dərslikdəki **2-ci tapşırıq**ı yerinə yetirməklə şagirdlər mətndəki obrazları müəyyən edirlər.

Mətnin qavranıldığını yoxlamaq üçün müəllim iş dəftərindəki **1-ci və 2-ci tapşırıqlardan** istifadə edə bilər.

İş dəftərindəki **3-cü tapşırıq** oxu bacarıqları ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər mətnə verilmiş illüstrasiyaya uyğun gələn hissəni tapıb köçürürlər:

Ayı bu xəbəri Tülküyə çatdırdı:
 – Tülkü lələ, ehtiyatlı ol! Dovşan deyir, göydən qoz yağır.
 – Sən nə danışırsan?
 – Dovşan belə deyir.

Bu tapşırığın icrası zamanı müəllim şagirdlərin diqqətini həm də dialoji mətnə durğu işarələrinə yönəldə bilər.

3-cü tapşırıq (dərslik). Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən etmək məqsədi daşıyır.

Düzgün ardıcılıq:

1. *ç. Dovşanın başına qoz düşdü.*
2. *a. Dovşan Ayıya dedi ki, göydən qoz yağır.*
3. *e. Ayı xəbəri Tülküyə çatdırdı.*
4. *b. Tülkü xəbəri Sincaba çatdırdı.*
5. *d. Sincab xəbəri meşəyə yaydı.*
6. *c. Qarğa dedi ki, qozu o özü atıb.*

Dərslik və iş dəftərindəki bu dərsə aid sonuncu tapşırıqlar həm də dərsin növbəti mərhələsinə – rollu oxuya hazırlıq kimi qəbul edilə bilər.

Rollu oxu (cütlerle iş). Müəllim şagirdlərin diqqətini mətndəki dialoqlara (danışıklara) yönəldir. Bu dialoqların kimlər arasında baş verdiyi müəyyənləşdirilir:

1. Dovşan və Ayı; 2. Ayı və Tülkü; 3. Tülkü və Sincab; 4. Sincab və Qarğa.

Sınıfdən ifadəli oxu bacarığı yüksək olan bir nəfər "müəllif" olaraq seçilir. Digər şagirdlər cütlərə bölünərək dialoqları səsləndirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkillər üzrə danışır.	Dərslik səh. 80–81
Dinlədiyi mətni kitabdan izləyir.	"Göydan qoz yağır" mətni (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Mətnədəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 3 (D)
Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	"Göydan qoz yağır" mətni (D)
Mətnin verilmiş şəkllə uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür.	Tap. 3 (İ.D)

7-ci bölmə. Təbiiatın sirri

Nə anladım?

2. Əsərdəki obrazlar arasında belə bir heyvan yoxdur.

3. Hadisələri düzgün ardıcılıqla sadalayın.

a. Dovşan Ayıya dedi ki, göydan qoz yağır.
b. Tülkü xəbəri Sincaba çatdırdı.
c. Qarğa dedi ki, qozu o özü atıb.
ç. Dovşanın başına göydan qoz düşdü.
d. Sincab xəbəri meşəyə yaydı.
e. Ayı xəbəri Tülküyə çatdırdı.

Düşün və cavab ver

4. Nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözləri işlətməklə cümlələri oxuyun.

o iman sən

1. ... nə danışırson?
2. O qozu ... atdım.
3. ..., Dovşanın başına düşdü.

5. Göy rəngli sözlərə uyğun hissəciklər artırmaqla cümlələri oxuyun.

1. Keçən il biz Novruz bayramını kənddə qarğıla...
2. Hər gün idman etməsəniz, tez-tez xəstəlan...
3. Mən hər gün itimlə parkda göz...
4. Onlar dünən yarışda qalib gəl...
5. Sən sabah İstanbula yola düş...
6. O, həmişə dərslərinə ciddi hazırlaş...

	Keçmiş zaman	İndiki zaman	Gələcək zaman
Man	baxdım	baxıram	baxacağam
Sən	baxdın	baxırsan	baxacaqsan
O	baxdı	baxır	baxacaq
Biz	baxdıq	baxırıq	baxacağıq
Siz	baxdınız	baxırsınız	baxacaqsınız
Onlar	baxdılar	baxırlar	baxacaqlar

7-ci DƏRS

Feilin şəxsə və zamana görə dəyişməsi

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Mübtədə ilə xəbər arasında şəxsə və zamana görə uzlaşmanı təmin edir (st. 4.1.2).

Dərslikdə mübtədə və xəbərin şəxsə və zamana görə uzlaşmasını nümayiş etdirən cədvəl ilk baxışdan mürəkkəb görünə bilər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, əvvəlki dərslərdə şagirdlər ayrıca olaraq feilin şəxsə görə və zamana görə dəyişməsini mənimsəmişlər. Bu dərstdə isə iki mövzu sintez olunur.

Dərslik və iş dəftərindəki çalışmalarda şagirdlər verilmiş təlimata və ya cümlədəki kontekstə əsasən feilləri uyğun şəkilçilərlə tamamlamalıdır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəxsə və zamana görə feilə uyğun şəkilçilər artırır.	Tap. 4, 5 (D), tap. 1, 2 (İ.D)

8-ci DƏRS

7-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Mətnin süjet xəttinə əsasən illüstrasiyaların ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Rəhbərli cümlə qurmaq üçün sözlərdə müəyyən şəkilçilərdən düzgün istifadə edir (st. 2.1.1).
- Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir (st. 4.1.2).

Dərslikdə verilmiş “Şir və Siçan” mətni əsasında bir sıra oxu, eləcə də yazı bacarıqları təkrar olunur.

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslik). Mətnə göy rəngli sözlərdə şəxs şəkilçiləri ixtisar edilmişdir. Şagirdlər mətni oxuyarkən həmin sözlərə uyğun şəkilçilər əlavə etməlidirlər.

Diferensial təlim

Oxu bacarığı kifayət qədər inkişaf etməmiş şagirdlər müəyyən çətinliklərlə qarşılaşa bilərlər. Bunun üçün müəllim onların diqqətini cümlədəki subyektə, yəni hərəkətin icraçısına yönəltməlidir. Belə ki, cümlənin qrammatik əsası (mübtəda və xəbər) vurğulandıqda şəxs şəkilçisini müəyyən etmək daha asan olur. Məsələn:

- *Balaca bir siçan gəlib onun üstünə çıx...*
Cümlənin qrammatik əsası: *Siçan çıxdı.*

2-ci tapşırıq (dərslik). Mətnin məzmununun faktoloji baxımdan qavranılmasına xidmət edir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırığı yerinə yetirməklə şagirdlər mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edirlər.

Danışma

3-cü tapşırıq (dərslik). Şagirdlər verilmiş cümlələri oxuyarkən təlimata uyğun olaraq

Ümumiləşdirici təkrar

1. Göy rəngli sözlərə uyğun hissəciklər artırmaqla mətni oxuyun.
ŞİR VƏ SİÇAN
Məşədə bir Şir yatmışdı. Balaca bir Siçan gəlib onun üstünə **çıx...** Şir oyanıb Siçanı **tut...** Siçan ona yalvarıb dedi:
– Məni burax. Vaxt gələcək, mənim sənə köməyim **dəy...**
Şir Siçanın sözlərinə **gül...**
– Sən **bapbalaca...** Məna necə kömək **edəcək...**?
O, Siçana dəyməyib **burax...**
Bir gün Şir talayə **düş...** Siçan özünü ona **yedir...** İti dişləri ilə talanın iplərini gəmirib **qır...** Şir Siçana dedi:
– O vaxt mən sənə sözlərinə **gül...** Sən demə, siçanın da şirə yaxşılığı dəyərmis.

2. Doğru, yoxsa yanlış?
a. Siçan yatmış Şirin üstünə çıxmışdı.
b. Şir bildirdi ki, Siçan nə vaxtsa onu xilas edəcək.
c. Ovçular Şiri yaralamışdılar.
ç. Siçan Şiri xilas etdi.

3. Zamana uyğun olaraq cümlələri tamamlayıb oxuyun.

Keçmiş zaman	1. Toğrul mağazadan maraqlı kitab alı... 2. Biz bazar günü piknikə get... 3. Nəvələr babalarına kömək et...
İndiki zaman	1. Mənim anam xəstəxanada işlə... 2. Siz çox maraqlı danış... 3. Mən dostumla internet vasitəsilə əlaqə saxla...
Gələcək zaman	1. Mən bu işi əzbər de... 2. Sən bu kitabı nə vaxt oxu...? 3. Biz dərslərdən sonra sənə kömək etməyə gəl...

83

hərəkət bildirən sözləri uyğun şəkilçi ilə tamamlayırlar.

Yazı

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Verilmiş cümlələrdə mübtəda ilə xəbər arasında uzlaşma baxımından səhvə yol verilmişdir: 1-ci, 4-cü cümlələrdə sözlər arasında qrammatik əlaqə pozulmuş, 2-ci, 3-cü cümlələrdə fonetik uzlaşmaya əməl edilməmişdir. Şagirdlər səhvləri düzəltməklə bu cümlələri köçürməlidirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D)
Mətnin süjet xəttinə əsasən illüstrasiyaların ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Rəhbərli cümlə qurmaq üçün sözlərdə müəyyən şəkilçilərdən düzgün istifadə edir.	Tap. 3 (D)
Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir.	Tap. 2 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Yazı (qrammatika)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Sağlam həyat		84–85	65	96–97
2	Məstan və dişlər pərisi		86–89	66	98–99
3		Qoşmalar	89	67	99
4	Gün rejimi		90–91	68	100–101
5	Mauqli		92–94	69	102–103
6	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsxnət		95	70–71	104

Bölmənin icmalı

Səkkizinci bölmədə sağlamlıq – gün rejimi, idman, sağlam qida, gigiyena mövzusu ilə bağlı həm informativ, həm də bədii mətnlər təqdim olunur. Əsas məqsəd şagirdlərə sağlam həyat tərzilə bağlı yeni məlumatlar təqdim etmək, onların bu mövzu ilə bağlı söz ehtiyatını zənginləşdirməkdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) dinləmə və oxu mətnləri üzrə faktoloji sualların cavablandırılması; 2) şəkillər üzrə danışma; 3) şəkillərin köməyi ilə dinləmə və oxu mətnlərinin genişləndirilməsi və şərh edilməsi; 4) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 5) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmə; 6) məndəki obrazları sadə formada təhlil etmə və onlara münasibət bildirmə; 7) dialoq zamanı mövzuya uyğun fikir yürütmə; 8) rabitəli cümlə qurma; 9) oxuduqları və ya dinlədikləri mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi ilə inkişaf etdirilir.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər mövzu ilə bağlı söz ehtiyatı ilə tanış olur, şifahi nitqlərində yeni öyrəndikləri sözlərdən istifadə edirlər.

Oxu. Oxu bacarıqları daha əvvəlki dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilirdi. Sonuncu bölmələrdə isə nisbətən irihəcmli mətnlərlə oxu texnikası inkişaf xətti davam etdirilir. Müəllim şagirdlərin sözləri hecalamadan bütöv tələffüz edərək oxumasına çalışır.

Yazı. Şagirdlər artıq bütün hərfləri hüsxnət normalarına uyğun yazırlar. Bölmədəki dərslərdə üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir. Bununla yanaşı, nitqdə geniş istifadə olunan bir sıra sintaktik konstruksiyaların şagirdlərin yazılı nitqində veridşə çevrilməsi prosesi davam etdirilir.

1-ci DƏRS (Bölməyə giriş)

Sağlam həyat

Təlim nəticələri:

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətni şəkillər əsasında nəql edir (st. 1.1.3).

Oxu:

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Danışma

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkillər və suallar əsasında yerinə yetirilir. Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin adına yönəldir. Şagirdlər bölmənin adına və titul səhifəsindəki şəkillərə nəzər salaraq bölmənin mövzusunu təxmin edirlər. Şagirdlər “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı 1-ci və 2-ci tapşırıqlardakı sualları cavablandırmaqla şəkildə gördüklərini təsvir edir, mövzu ilə bağlı müzakirələrdə iştirak edirlər.

Oxu. Söz ehtiyatı

Mətnlə iş. “Təmizlik” və “İdman nəğməsi”

Şeirləri. Oxu bacarıqları daha əvvəlki dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilirdi. Sonuncu bölmələrdə isə nisbətən irihəcmli mətnlərlə oxu texnikası inkişaf xətti davam etdirilir. Şagirdlər “Təmizlik” və “İdman nəğməsi” şeirlərini növbə ilə səsli oxuyurlar. Müəllim oxuya başlamazdan əvvəl şagirdlərə şeiri diqqətlə izləməyi tapşırır, sonda “Sağlam olmaq üçün hansı şərtlərə əməl etmək lazımdır?” sualına cavab verəcəklərini xatırladır. Müəllim şagirdlərin sözləri hecalamadan bütöv tələffüz edərək oxumalarına çalışmalıdır.

Söz mücrüsü. Daha sonra söz mücrüsündə verilmiş və oxu prosesində rast gəlinən tanış olmayan sözlərin mənası izah edilir.

Şagirdlər yeni sözləri cümlələrdə işlətməklə mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Dinləmə mətni: “Günlük menyü”

Hər həftə olduğu kimi, məktəbin həkimi yenə Vüsalgilin sinfi ilə söhbət edirdi. Bu gün o, düzgün qidalanmaq haqqında danışdı. Həkim dedi ki, süd məhsulları sümükləri və dişləri möhkəmləndirir. Un məmulatları güc, enerji verir. Meyvə və tərəvəzlər isə bədənimizi vitamin ilə təmin edir. Vitaminlər vücudumuzun dözümlü olmasına kömək edir. Sağlam olmaq üçün düzgün qidalanmaq lazımdır.

Müəllim oxuduğu mətn haqqında faktoloji suallar verir və şagirdlərin cavabı müzakirə edilir:

– Məktəbin həkimi Vüsalgilin sinfi ilə nə haqda söhbət edirdi?

– Süd məhsullarının faydası nədir?

– Enerji, güc almaq üçün hansı qidalardan istifadə etməliyik?

– Hansı qidalar bədənimizi vitaminlə təmin edir?

– Vitaminlərin faydası nədir?

Daha sonra günlük menyünün bölmələri haqqında müzakirə aparılır. Əvvəlcə şagirdlər

şəkildə təsvir olunan qidalardan tanıdıqlarını sadalayır (çörək, un, makaron, alma, armud, pomidor, ərik, banan, şokolad, keks, konfet, toyuq, balıq, qatıq, ayran, pendir və s.). Daha sonra günlük menyudakı bölmələri müəyyən edirlər. Bölmələrin adları bir-bir çəkilir və hər birinə aid olan qidalar sadalanır. Məsələn:

1. Un məmulatları: çörək, makaron və s.;
2. Meyvə-tərəvəz: alma, armud və s.;
3. Süd məhsulları: qatıq, ayran və s.;
4. Ət məhsulları: at, toyuq və s.;
5. Şirniyyat: konfet, şokolad və s.

Təqdimat

Şagirdlər müzakirə etdikləri günlük menyudan istifadə edərək özləri üçün nahar menyusu tərtib edə bilirlər. Şagirdlərə xatırlatmaq lazımdır ki, günlük menyunun hər bölməsinə aid qidalardan istifadə etmək lazımdır. Menyu üçün karton kağızlardan istifadə etmək olar. Sonra isə hər bir şagird hazırladığı menyunu sinfə təqdim edir.

3-cü tapşırıq (dərslük). Müəllim bu tapşırıq vasitəsilə şagirdlərin diqqətini "Təmizlik" şeirində verilmiş "ağappaq", "tərtəmiz" sözlərinə yönəldir. Tapşırıqda verilmiş nümunələr əsasında *ağ – ağappaq, təmiz – tərtəmiz, sarı – sapsarı, qara – qapqara* sözlərinin mənası və fərqi izah edilir.

4-cü tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər oxuduqları "Təmizlik", "İdman nəğməsi" və dinlədikləri "Günlük menyu" mətnlərinin adlarını sağlamlığın şərtləri ilə uyğunlaşdırmaqla mətnlərin məzmununu anladıklarını nümayiş etdirirlər.

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər.

Yazı

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş şəkil adlarını qida məhsullarının növünə görə qruplaşdırıb yazırlar. Bu tapşırıq vasitəsilə şagirdlər günlük menyu haqqında öyrəndiklərini tətbiq edirlər. Verilmiş qida adlarını uyğun bölmələrin qarşısında yazmaqla şagirdlərdə iki müxtəlif bacarıq inkişaf etdirilir:

- 1) *gördüyü şəklın adını yazmaq*;
- 2) *predmetləri kateqoriyalar üzrə qruplaşdırmaq*.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Tap. 1, 2, 5 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.	"Təmizlik" və "İdman nəğməsi" şeiri
Dinlədiyi mətni şəkillər əsasında nəql edir.	"Günlük menyu" dinləmə mətni (MV)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	"Nə anladın" rub., tap. 1 (İ.D)
Verilmiş şəklə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 2 (İ.D)

2-ci DƏRS

Məstan və dişlər pərisi

Təlim nəticələri:

Danışma:

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).
- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır (st. 2.2.3).

Oxu:

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Məndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).

Danışma

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Danışma fəaliyyəti “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı tapşırıqlar əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər sualları cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər. Dişlərə qulluq qaydalarına necə riayət etdikləri haqqında danışirlər.

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edə bilər.

Mətnlə iş. Əvvəlcə müəllim “Məstan və dişlər pərisi” mətnini ucadan, aydın səsle oxuyur. Daha sonra şagirdlər bir-birini izləyərək mətni növbə ilə oxuyurlar.

Söz mücrüsü. Söz mücrüsündəki və oxu prosesində tanış olmayan sözlərin mənası izah edilir. Şagirdlər bu sözləri cümlədə işlətməklə həmin sözlərin mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Müəllimin nəzərinə! “Məstan və dişlər pərisi” mətninin həcmi digər mətnlərə nisbətən böyükdür. Müəllim irihəcmli mətnin oxusu üçün müxtəlif üsullardan istifadə edə bilər.

İnteraktiv (qruplarla) oxu. Şagirdlər qruplara ayrılır. Hər qrup mətnin bir hissəsini oxuyur və məzmununu digər qruplara danışır. Müəllim mətnin bütövlükdə bütün qrup üzvləri tərəfindən qavranılması üçün sual-cavab üsulundan istifadə edir. Hadisələrin ardıcılığını hamının nəzərinə çatdırır.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqdakı cümlələri hadisələrin ardıcılığına uyğun sıralamaqla mətnin məzmununu qavradıklarını nümayiş etdirirlər. Tapşırıq eyni zamanda danışma məzmun xətti ilə inteqrasiya yaradır. Şagirdlər hadisələri ardıcılıqla nəql etməklə mətnin məzmunu ilə tanış olduqlarını nümayiş etdirirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri oxuyurlar. Həqiqətə uyğun olan və olmayan hadisələri fərqləndirməklə öz fikirlərini əsaslandırırlar.

Düzgün cavablar:

Həqiqətə uyğundur:

Dişləri hər gün fırçalamaq lazımdır.

Çox şirniyyat yeyəndə dişlər xarab olur.

Süd dişləri zəif olur.

Həqiqətə uyğun deyil:

Pişiklər danışa bilir.

Dişlər pərisi uşaqlara hədiyyə gətirir.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqda şagirdlərə “Məstan və dişlər pərisi” mətninə aid hekayə xəritəsi təqdim edilib. İş dəftərində verilmiş tapşırıq müəllimə şagirdlərin mətnin məzmununu necə qavradıklarını yoxlamağa imkan yaradır.

Müəllimin nəzərinə! Müəllimə hekayə xəritəsini şagirdlərlə birlikdə kollektiv şəkildə yerinə yetirmək tövsiyə edilir.

Nə anladın?

3. Mətnəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edib danışın.

a) Dişlər parisini Məstana hədiyyə gətirdi.
b) Anası Məstanı diş hakiminə apardı.
c) Məstanın dişini ləxələdi.
ç) Diş hakimi Məstana məsləhət verdi.

Düşün və cavab ver

4. Mətnə təsvir olunmuş hansı hadisələr həqiqətə uyğundur?

1. Pişiklər danışa bilir. a) uyğundur b) uyğun deyil
2. Dişləri hər gün fırçalamaq lazımdır. a) uyğundur b) uyğun deyil
3. Çox şirniyyat yeyəndə dişlər tez xarab olur. a) uyğundur b) uyğun deyil
4. Dişlər parisini uşaqlara hədiyyə gətirir. a) uyğundur b) uyğun deyil
5. Sür dişləri zəif olur. a) uyğundur b) uyğun deyil

Düzgün danışmaq və yazmaq

5. Nöqtələrin yerinə uyğun sözü seçin.

Məstan yatmadan ... (kimi, əvvəl, ilə) dişini yastığının altına qoydu.

6. Cümlələri tamamlayıb oxuyun.

İstifadə üçün sözlər: ilə, sonra, üçün, əvvəl

1. Yeməkdən ... allarınızı yuyun.
2. O, anası ... söhbət etdi.
3. Ata qızı ... hədiyyə aldı.
4. Yağışdan ... gün çıxdı.

7. Nöqtələrin yerinə uyğun hissəciklər artırmaqla cümlələri oxuyun.

1. Sən... üçün sahar yeməyi hazırlamışam.
2. Tural... görə narahat idim.
3. Sən... ötrü tez gəlmişəm.
4. Mən də siz... kimi həkim olacağam.
5. Nə... başqa hamı burada idi.

Yadda saxla

- Səharə kimi
- Dağa tərəf
- Düşməni qarşı
- Dosta görə
- Hadisədən sonra
- Dərindən əvvəl
- Arifdən başqa

Müqayisə et

- Baba
- Mənim
- Sizin
- Onun

Üçün kimi

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır.	Tap. 1, 2 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.	"Məstan və dişlər parisini" mətni
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1 (İ.D)
Mətnəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 3 (D)
Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır.	Tap. 4 (D)

3-cü DƏRS

Qoşmalar

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir (st. 4.1.2).
- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər nöqtələrin yerinə qoşmanı seçməklə cümləni tamamlayırlar.

"Yadda saxla" rubrikası. Burada ən çox istifadə edilən qoşmalar təqdim edilir, hansı şəkilçilər qəbul etmiş sözlərə artırılması nümunələr vasitəsilə göstərilir.

6-cı və 7-ci tapşırıqlar (dərslük). Müəllimə bu tapşırıqları şagirdlərlə kollektiv şəkildə müzakirə edərək yerinə yetirmək tövsiyə olunur. Bu tapşırıqları yerinə yetirərkən "Yadda saxla" rubrikasındakı nümunələrdən istifadə etmək lazımdır. Müəllim şagirdlərin diqqətini hər sözün şəkilçisinə yönəldir, daha sonra "Yadda saxla" rubrikasındakı nümunələrlə müqayisə edərək əlavə edəcəkləri sözü müəyyənləşdirirlər.

İş dəftərində təqdim edilmiş tapşırıqlar qoşmaları nitqlərində düzgün tətbiq etməyə və möhkəmləndirməyə yönəlmişdir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Uyğun qoşmalardan istifadə edir.	Tap. 5, 6 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 7 (D), tap. 2 (İ.D)
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (İ.D)

4-cü DƏRS

Gün rejimi

Təlim nəticələri:

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).

Oxu:

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Mətnədən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir (st. 3.1.2).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).
- Əlyazısı şəklinə olan sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərə qeyd dəftərcələri nümayiş etdirir. Aşağıdakı suallarla şagirdləri müzakirəyə cəlb edir:

- *Bu dəftərcələr sizə tanışdır mı?*
- *Sizcə, bu dəftərcələrdən nə üçün istifadə edirlər?*

Danışma

1-ci tapşırıq (dərslük). Danışma fəaliyyəti “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı tapşırıq əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər sualları cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər. Gün ərzində görəcəkləri işləri necə planlaşdırdıqları haqqında danışırlar.

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edə bilər:

- *Planlaşdırma üçün qeydləri necə aparırlar?*
- *Qeydləri hara yazmaq olar?*

Mətnlə iş. Şagirdlər onlara verilmiş vaxt ərzində Saranın gün rejimi haqqında cədvəli səssiz oxuyurlar.

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündəki və oxu prosesində tanış olmayan sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Şagirdlər bu sözləri cümlələrdə işlətməklə mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük). Müəllim tapşırıqdakı faktoloji suallarla şagirdlərin mətni necə qavra-

8-ci bölmə. Sağlam həyat

GÜN REJİMİ

Dərsə hazırlıq

1. Gün ərzində görəcəyiniz işləri əvvəlcədən planlaşdırırsınız mı? Bu gün axşama hansı işləri planlaşdırırsınız?

Söz mücrüsü

cədvəl - tərtib etmək
qeyd etmək - plan
asudə vaxt - gığıyena

Tərtib: 22 oktyabr. Gün: Cümə

Vaxt	Görüləcək işlər
Səhər	Yuxudan oyatmaq İdman etmək, yuyunmaq Səhər yeməyi, məktəbə hazırlıq Məktəbə getmək
8:00-1:00	Dərs vaxtı Eva qayıtmaq
Gündüz	Yuyunmaq, paltar dəyişmək Nəhar Rəsm dərnəyi
5:00-6:00	Ev tapşırıqlarını yerinə yetirmək Asudə vaxt (Dastarımın oynamaq)
Axşam	Şam yeməyi Asudə vaxt (Televizora baxmaq)
Gecə	Yatmaq vaxtı

Nə anladın?

2. Cədvəle baxaraq suallara cavab verin.

1. Sara işlərini hansı tarix üçün planlaşdırıb?
2. Sara günün hansı hissəsini məktəbdə keçirir?
3. Sara hansı dərnəyə gedir?
4. Sara asudə vaxtlarında nə ilə məşğul olur?

90

dıqlarını yoxlayır, həm də onların diqqətini cədvəlin strukturuna yönəldir. Cədvəlin hər bir sütununun, sətrinin funksiyasını izah edir. *Tarix, gün, vaxt, görüləcək işlər* başlıqları altında veriləcək məlumatlar Saranın gün rejimi haqqında cədvələ əsasən müəyyənləşdirilir.

Müəllimin nəzərinə! Müəllim şagirdlərə riyaziyyat fənnindən cədvəl haqqında öyrəndikləri məlumatları xatırlada bilər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla Sara haqqındakı fikirləri seçir, cədvəldən həmin fikirləri əsaslandırmaq üçün yenidən oxuyur və yaxud göstərirlər.

Düzgün cavablar:

a) İşlərini planlaşdırır. **Əsaslandırma:** Şagirdlər cədvəli nümunə çəkərək Saranın gündəlik işlərini planlaşdırdığını sübut edirlər.

b) Rəsm çəkməyi xoşlayır. **Əsaslandırma:** Şagirdlər Saranın gün rejimini əks etdirən cədvəldən Saranın rəsm dərnəyinə getməsinə əks etdirən məlumatı oxuyaraq fikirlərini əsaslandırmaqla bilirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş sualları cavablandırmaqla öz dəftərlərində çəkdiyi cədvəli asanlıqla dolduraçaqlar.

3. Sara haqqında hansı fikirləri söyləmək olar?

- a. İşlərini planlaşdırır. c. Bağçaya gedir.
b. Asudə vaxtı qalmır. ç. Rəsm çəkməyi xoşlayır.

Düşün və cavab ver

4. Suallara cavab verməklə öz gün rejiminiz haqqında danışın.

1. Səhər saat neçədə oyanırsınız? Günün bu vaxtında, adətən, nə edirsiniz?
2. Məktəbdən saat neçədə qayıdırsınız?
3. Məktəbdən sonra nə ilə məşğul olursunuz?
4. Asudə vaxtınızı necə keçirirsiniz?
5. Axşam saatlarında nə edirsiniz?

5. Öz gün rejiminizi Saranın gün rejimi ilə müqayisə edin. Oxşar və fərqli məqamları qeyd edin.

6. Saranın gün rejiminə əsasən hər təsvirə aid bir cümlə yazın.

Nümunə:

1. Sara asudə vaxtlarında dostu ilə oynayır.

91

Diferensial təlim

Müəllim tapşırıqdakı sualları cavablandırmaq üçün, ilk növbədə, Azərbaycan dilində daha sərbəst danışan şagirdlərə söz verir. Daha sonra isə dilbilmə səviyyəsi nisbətən zəif şagirdlərə söz verilir. Beləliklə, eyni məzmunlu cümlələri təkrar-təkrar eşidən şagirdlər deyəcəkləri cümlələri formalaşdırmaq üçün zaman qazanır və fikirlərini daha asanlıqla ifadə edirlər.

5-ci tapşırıq (dərslək). Şagirdlərə tapşırığı yerinə yetirmək üçün vaxt verilir. Bu vaxt ərzində şagirdlər özlərinə məxsus gün rejimi haqqında düşünür, gün ərzində gördükləri işləri sıralayırlar. Daha sonra öz gün rejimlərini Saranın gün rejimi ilə müqayisə edirlər, oxşar və fərqli məqamları müəyyənləşdirirlər. Müəllim hər bir şagirdə bu məlumatları şərh etmək üçün söz verir.

Yazı

6-cı tapşırıq (dərslək). Tapşırıqda Saranın gün rejimini əks etdirən şəkillər təqdim edilib. Şagirdlər Saranın gün rejiminə aid cədvəldəki məlumatlara əsasən hər bir təsvirlə bağlı bir cümlə yazırlar. Tapşırıq həm oxuyub-qavrama, həm də yazı bacarıqlarının inkişafına yönəlib.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər təqdim edilmiş illüstrasiyaya uyğun cümlələri öz sözləri ilə də yazı bilərlər.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər onlara təqdim edilmiş hazır cədvəli doldururlar. Tapşırıqda gün ərzində görülməli işlər təqdim edilib. Şagirdlər həmin məlumatları cədvəlin uyğun bölmələrinə, günün saatlarına müvafiq yazırlar. Bu tapşırıqla şagirdlər cümlələri oxuyub-qavradıqlarını, eyni zamanda yazı bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Diferensial təlim

Müəllim bu tapşırığın yerinə yetirilməsində diferensial yanaşa bilər.

I qrup şagirdlər. Azərbaycan dilində kifayət qədər sərbəst danışan və yazı bacarıqları yüksək olan şagirdlər gün rejimi haqqında cədvəli tapşırıqda kömək üçün verilmiş cümlələrdən istifadə etmədən doldururlar.

II qrup şagirdlər. Dilbilmə səviyyəsi nisbətən zəif şagirdlər isə gün rejimi haqqında cədvəli tapşırıqda kömək üçün verilmiş cümlələrdən istifadə etməklə doldururlar.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Tap. 1, 4, 5 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.	"Gün rejimi" mətni
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D)
Mətndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.	Tap. 3 (D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 6 (D)
Əlyazısı şəklində olan sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür.	Tap. 1 (I.D)

5-ci DƏRS

Mauqli

Təlim nəticələri:**Danışma:**

- Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.2.2).
- Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir (st. 2.2.2).
- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür (st. 2.2.3).

Oxu:

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim kompüter, telefon və digər vasitələrdən istifadə edərək idmana aid mahnı səsləndirir. Şagirdlər də xorla mahnını ifa edirlər. (Musiqi fənni ilə integrasiya yaranır.)

İdman

*Kim sevirsa idmanı,
Bir, iki, üç, dörd.
Poladdan olar canı,
Bir, iki, üç, dörd.
İdmanı sevirik biz,
Bir, iki, üç, dörd.
Bərkiyir bədəniniz,
Bir, iki, üç, dörd.*

Söz: S.Zərdabi

Musiqi: O.Zülfüqarov

Danışma

“Dərsə hazırlıq” rubrikası. Danışma fəaliyyəti “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı tapşırıqlar əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər sualları cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər. İdmanın faydaları haqqında danışırlar.

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edə bilər.

Mətnlə iş. Əvvəlcə müəllim “Mauqli” mətnini ucadan, aydın səslə oxuyur. Daha sonra

8-ci bölmə. Sağlam həyat

MAUQLI**Dərsə hazırlıq**

1. İdmanın faydaları haqqında danışın.
2. Sizcə, idmançların üstünlüyü nədir?

Söz mücrüsü

xışlıt • kol • mağara • məşq etmək • güləşmək • müddət fond • masafa • üstəlik

Ata Canavar dişlərində tutduğu körpə uşaqla mağaraya girdi. Ana Canavar və canavar balaları körpənin ətrafına toplaşdılar. Ata Canavar dedi: – Şirxan olından xilas etmişəm. Qəddar pələng indi də insanlara hücum edir.

Beləliklə, canavar alləsi insan balasını öz mağaralarına qəbul etdi. Ona Mauqli adı verdilər.

Günlər, aylar keçir, Mauqli də günü-gündən böyüyürdü. Ata Canavar bilirdi ki, Şirxan öz ovunu unutmayacaq. Gec-tez Mauqlinin arxasınca gələcək. Ona görə də Mauqlini bu döyüşə hazırlamaq lazım idi.

Aydın masala idi ki, Şirxan çox sürətlə qaçır. Deməli, Mauqli də düşməni kimi sürətli olmalıdır. Ata Canavar hər gün Mauqli ilə məşq edirdi. Canavar balaları ilə Mauqli arasında qaçış yarışları keçirdi. Artıq Mauqli elə sürətlə qaçır ki, canavar balaları güclə ona çatırdılar.

Ata Canavar Mauqliyə dedi: – Əlbəttə, sən çox sürətlə qaçırsan. Amma bu, Şirxana qalib gəlmək üçün azdır. Bilirsen ki, pələngin pəncəsindən qurtulmaq çətin məsələdir. Gərək onun kimi güləşə biləsən. Bu işdə bizə qonur ayı Balu kömək edə bilər. Tezliklə Balu Mauqli ilə darsa başladı. Qısa müddətdə güləşin bütün fəndlərini ona öyrətdi.

92

şagirdlər bir-birini izləyərək mətni növbə ilə oxuyurlar.

Müəllimin nəzərinə! “Mauqli” mətninin həcmi digər mətnlərə nisbətən böyükdür. Müəllim irihəcmli mətnin oxusu üçün müxtəlif üsullardan istifadə edə bilər.

İnteraktiv (qruplarla) oxu. Şagirdlər qruplara ayrılır. Hər qrup mətnin bir hissəsini oxuyur və məzmununu digər qruplara danışır. Müəllim mətnin bütövlükdə bütün qrup üzvləri tərəfindən qavranılması üçün sual-cavab üsulundan istifadə edir. Hadisələrin ardıcılığını hamının nəzərinə çatdırır.

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündəki və oxu prosesində tanış olmayan sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Şagirdlər bu sözləri cümlədə işlətməklə mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

1-ci tapşırıq (dərslik). Şagirdlər “Mauqli” mətninə çəkilmiş illüstrasiyalara baxır və hər bir şəkllə uyğun hissəni danışırlar.

8-ci bölmə. Sağlamlıq

Nə anladın?

1. Hər bir şəkil üzrə mətnin uyğun hissələrini danışın.

2. Mətnə əsasən cümlələri tamamlayıb oxuyun.

Nümunə:
Ata Canavar Mauqliyə sürətlə qaçmağı öyrətdi.

1) Balu ...
2) Bahirə ...
3) Kaa ...

Düşün və cavab ver

3. Sizcə, nə üçün heyvanlar Mauqliyə kömək etdilər?

4. Siz Mauqliyə hansı idman növünün sirlərini öyrədərdiniz? Nə üçün məhz bu idman növünü seçdiniz? Seçiminizi əsaslandırın.

5. Mauqlinin Şirxanla döyüşünü təxəyyülünüzə uyğun təsvir edin.

6. Nöqtələrin yerinə uyğun hissəciklər artırmaqla cümlələri tamamlayın.

1) Ata Canavar Mauqli... Şirxanın əlindən xilas olmuşdu.
2) Hamı bilirdi ki, Şirxan Mauqli... arxasınca gələcək.
3) Heyvanlar Mauqli... cəngəlliyin sirlərini öyrətdilər.
4) Artıq Şirxan Mauqli... qorxurdu.

94

Diferensial təlim

Dərslikdə verilmiş 1-ci tapşırığı müxtəlif səviyyələrdə yerinə yetirmək olar. Azərbaycan dilində zəif danışan şagirdlər şəkli yalnız ayrı-ayrı sözlərlə təsvir etməyə çalışırlar. Məsələn: *Mauqli, Balu, meşə, güləşmək* və sairə.

Azərbaycan dilində nisbətən yaxşı danışan şagirdlər şəklə aid cümlələr qura bilirlər. Məsələn: *Bura meşədir. Mauqli Balu ilə güləşir* və s.

Azərbaycan dilində kifayət qədər yaxşı danışan şagirdlər isə mətndən şəklə uyğun gələn hissəni rabitəli cümlələrlə nəql edirlər.

2-ci tapşırıq (dərslik). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri mətnin məzmununa əsasən tamamlamaqla mətni nə qədər diqqətlə oxuduqlarını, mətnin məzmununu anladıqlarını nümayiş etdirirlər.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (dərslik). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş sualları cavablandırmaqla müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdə bildiklərini nümayiş etdirirlər.

5-ci tapşırıq (dərslik). Tapşırıq şagirdlərin təxəyyüllərinin və danışma bacarıqlarının inkişafına yönəlib. Şagirdlər Mauqli və Şirxanın döyüş səhnəsini təsəvvür edir və öyrəndikləri yeni sözlərdən də istifadə edərək həmin səhnəni təsvir edirlər.

Müəllimin nəzərinə! Tapşırığı qruplarla yerinə yetirmək daha məqsədəuyğundur. Müəllim dilbilmə səviyyələri müxtəlif olan şagirdləri bir qrupa yığır. Bu zaman dilbilmə səviyyəsi yüksək olan şagirdlər tapşırığı yerinə yetirmək üçün qrupun digər üzvlərinə də yardım edə bilirlər.

6-cı tapşırıq (dərslik). Tapşırıq oxu və yazı məzmun xətlərinin integrasiyasına imkan yaradır. Şagirdlər cümlələrdə buraxılmış hissəcikləri (hal şəkilçilərini) əlavə edərək mətnin məzmununa aid cümlələri tamamlayırlar. Bu tapşırıqla sözlər arasındakı əlaqəni yaratmaq üçün düzgün hal şəkilçisi seçdiklərini, həm də mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). İş dəftərində verilmiş tapşırıqlar müəllimə şagirdlərin mətnin məzmununu necə qavradıqlarını yoxlamağa imkan yaradır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür.	Mövzuya yönəltmə (D), tap. 3, 4 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.	"Mauqli" mətni
Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Tap. 1 (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir.	Tap. 5 (D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 6 (D)

6-cı DƏRS

8-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

• Mətnəndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir (st. 3.1.2).

Yazı:

• Verilmiş şəklə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

• Feilin zaman şəkilçilərindən düzgün istifadə edir (st. 4.1.2).

• Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir (st. 4.1.2).

• Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).

Danışma

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz?*

– *Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Niyə?*

Yazı

1-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırıqda şagirdlərə “Sağlam həyat” bölməsinin mövzusunə aid süjetli şəkil kompozisiyası təqdim edilib. Şagirdlər hər şəklə aid bir cümlə yazmaqla bu mövzuda kiçikhəcmli mətn hazırlayırlar.

Diferensial təlim

Tapşırığı yerinə yetirməkdə çətinlik çəkən şagirdlər hər bir şəklə aid ayrı-ayrı sözlər də yazmağa bilirlər.

Dərsləkdə verilmiş ümumiləşdirici tapşırıqlar vasitəsilə bölmə boyu öyrədilmiş oxu və yazı bacarıqları təkrar edilir, möhkəmləndirilir.

İş dəftərində verilmiş ümumiləşdirici tapşırıqlar müəllimə şagirdlərin bu bölmədə tədris edilmiş bilik və bacarıqları necə qavradıqlarını yoxlamağa imkan verir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Ümumiləşdirici təkrar

1. Hər şəklə aid bir cümlə yazın.

2. Nöqtələrin yerinə uyğun sözləri artırmaqla cümlələri oxuyun.
İstifadə üçün sözlər: qeyd etmək, tərtib etmək, məşq etmək

1. Cəmilə gün rejimini yazmaq üçün cədvəl ...
2. Toğrul qalib gəlmək üçün hər gün ...
3. Səidə oxuduğu məlumatları dəftərinə ...

3. Hərəkət bildiren sözləri uyğun zamanda işlətməklə cümlələri köçürün.

1. Dünən nəfəs bizə (gəlmək) ...
2. Hazırda yağış (yağmaq) ...
3. Səbah mən muzeyə (gəlmək) ...

4. Cümlələri tamamlayıb köçürün.

1. Bu hadisədən ... (başqa, sonra, üçün) hamı sakitləşmişdi.
2. Tülkü meşəyə ... (ilə, başqa, tərəf) qaçdı.
3. Səbinə ... (görsə, ötrü, üçün) kitab almışam.

95

Meyarlar	Materiallar
Verilmiş şəklə uyğun cümlələr yazır.	Tap. 1 (D)
Feilin zaman şəkilçilərindən düzgün istifadə edir.	Tap. 2, 3 (D)
Uyğun qoşmalardan istifadə edir.	Tap. 4 (D)
Mətnəndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.	Tap. 2, 3 (İ.D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 4 (İ.D), Hüsxnət

BURAXILIŞ MƏLUMATI

*Ümumtəhsil məktəblərinin 2-cü sinfi üçün
Azərbaycan dili (dövlət dili) fənni üzrə dərsliyin (qrif nömrəsi: 2020-085)
metodik vəsaiti*

Tərtibçi heyət

Müəlliflər	Rafiq İsmayilov Ülkər Nurullayeva Aynur Rüstəмова
Layihə rəhbəri	Rafiq İsmayilov
Dil-üslub redaktoru	Dilruba Cəfərova
Texniki redaktor	Rəşad Nəbiyev
Dizayner	Səbinə Vəzirova
Rəssam	Elçin Cabarov
Korrektor	Fəridə Ziyadova

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun
hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq,
elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

ISBN 978-9952-8402-8-5

Hesab-nəşriyyat həcmi: 11,5. Fiziki çap vərəqi: 13.
Səhifə sayı 104. Formatı: 57×82 $\frac{1}{8}$. Kəsimdən sonra ölçüsü: 195×275.
Şriftin adı və ölçüsü: Calibri 12 pt. Ofset kağızı. Ofset çapı.
Sifariş _____. Tirajı 402. Bakı – 2020.

Əlyazmanın yığma verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 07.10.2020

Çap məhsulunu nəşr edən:
Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu (Bakı ş., A.Cəlilov küç., 86).

Çap məhsulunu istehsal edən:
“Çaşıoğlu Eİ” MMC (Bakı ş. M.Müşfiq küç., 2 A).

LAYİHƏ

Pulsuz

LAYIHƏ